

[Indenrigsministeren.]

ændring af lov om dybfrosne levnedsmidler m. v.

Loven om dybfrosne levnedsmidler blev behandlet af folketinget i folketingsåret 1963-64, og der blev under denne behandling indføjet en bestemmelse om lovens optagelse til revision i det folketingsår, som nu er påbegyndt. Ønsket om revision efter en fem års periode var begrundet med, at der her var tale om lovgivning for et helt nyt område, og at tinget derfor burde have lejlighed til, når erfaringer var indvundet, at overveje hensigtsmæssigheden af de givne bestemmelser.

Idet jeg i øvrigt skal henvise til bemærkningerne til forslaget, skal jeg udtale, at der ikke over for indenrigsministeriet er fremsat ønsker om større ændringer af loven, og at jeg i øvrigt heller ikke mener, at tiden nu er inde til at foretage sådanne ændringer. De fremsatte ændringsforslag er derfor at betragte som mindre, praktiske tillempninger på grundlag af indvundne erfaringer, og formålet er først og fremmest at skabe klarhed på nogle punkter, hvorom der har været rejst tvivl, samt at skabe mulighed for en mere smidig administration af autorisationssystemet i lovens § 2.

Jeg skal anbefale lovforslaget til folketingets velvillige behandling.

Landbrugsministeren (Peter Larsen): Jeg skal herved tillade mig for det høje folketing at fremsætte forslag til lov om ændring af lov om veterinærvesenet samt om udøvelse af dyrlægegerning.

Lov nr. 58 af 4. marts 1964 om veterinærvesenet samt om udøvelse af dyrlægegerning trådte i kraft den 1. september 1964 og har således været gældende i 4 år. Ifølge lovens § 21, stk. 2, skal loven forelægges til revision i folketingsåret 1968-69. Som det fremgår af bemærkningerne til lovforslaget har landbrugsorganisationerne og den danske dyrlægeforening ikke haft forslag til ændring af loven. Det veterinære sundhedsråd og veterinærdirektoratet har foreslået en udvidelse af bestemmelserne i lovens § 11 om fratagelse af rettigheder. Regeringen har dog — som det fremgår af bemærkningerne til lovforslaget — ikke fundet tilstrækkelig anledning til på nuværende tidspunkt at fremsætte et ændringsforslag som det fore-

slæede, men foreslår, at loven optages til revision på ny i folketingsåret 1972-73.

Med disse bemærkninger skal jeg indstille lovforslaget til velvillig behandling i det høje folketing.

Den første sag på dagsordenen var:

Spørgsmål om meddelelse af orlov til folketingsmand Knud Bro.

Formanden: Dersom ingen gør indsigelse, vil jeg betragte det som vedtaget, at den ønskede orlov meddeles fra og med den 3. oktober 1968. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Spørgsmål om indkaldelse af stedfortræderen for folketingsmand Knud Bro.

Formanden: Dersom ingen gør indsigelse, vil jeg betragte det som vedtaget, at stedfortræderen indkaldes. (Ophold). Det er vedtaget. Fru Kirsten Gersbo vil herefter blive indkaldt som midlertidigt medlem af folketinget fra og med den 3. oktober 1968.

Den næste sag på dagsordenen var:

Spørgsmål om fremme af forespørgsel til statsministeren af Aksel Larsen m. fl.

(Forespørgslen (nr. I) findes i tidenden sp. 48).

Formanden: Hvis ingen gør indsigelse mod fremme af denne forespørgsel, betragter jeg tingets samtykke dertil som givet. (Ophold). Det er givet.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Forhandling om statsministerens redegørelse ved folketingsårets åbning.

(Redegørelsen findes i tidenden sp. 1 og 27).

J. O. Krag: En ung svensk politiker, der netop har bidraget til det svenske socialdemokratis store valgsejr, har sagt, at

[J. O. Krag.]

politik er at ville. Jeg tror, vi alle må give ham ret, og at vi må føje til, at det er godt sagt. Til dette, at politik er at ville, måtte man vel nok, for at gøre billedet fuldstændigt, føje, at politik er også at have vanskeligheder. Det er i hvert fald, sagt i al beskedenhed, min erfaring, at vanskelighederne melder sig tæt langs politikerens vej, og jeg tror, at den nuværende statsminister allerede har erhvervet et solidt grundlag for at give mig ret i, at sådan er det. Politik skulle gerne også være en tredje ting, og her ligger belønningen for den gode vilje til at overvinde vanskelighederne: den skulle give resultater. Opnåede mål, gennemførte programpunkter og realiserede ideer skulle være resultatet af den politiske indsats.

Når vi i forgårs lyttede til statsministerens åbningstale, kunne vi uden besvær høre, hvor han havde mødt sine vanskeligheder, og vi kunne høre, at de vanskeligheder, han havde måttet se i øjnene, både var mange og store. Spørgsmålet er, om vi også i talen i samme grad mødte den politiske vilje, viljen til reformer, viljen til handling, det, der sammenlagt skal føre til resultaterne. Selvfølgelig ligger der en politisk vilje bag enhver regering, også den nuværende, men overvurderer den nuværende regering ikke sin egen vilje og handlekraft, eller prøver den måske at få os og befolkningen til at overvurdere den?

Jeg bemærkede mig, at det i begyndelsen af talen hedder, at det folketingsår, vi begyndte i tirsdags, vil indlede en ny reformperiode, og så bliver man jo stærkt interesseret. Tænk, at skulle opleve noget så historisk som en ny reformperiode! Man ser et forår af nye reformer bryde ind over landet, som under VKR-regeringens ledelse helt vil forandre det bestående og måske endda tilfredsstille den utålmodige ungdom, som statsministeren i øvrigt efter min mening var noget negativ over for. Stor bliver til gengæld skuffelsen, når man læser videre i talen, for hvor blev reformerne af? Ja, opremsningen viser, at det er lutter gamle kendinge, som i hvert fald nogle af regeringspartierne længe har haft et særdeles køligt forhold til.

Den første reform, der hales frem, er

jordlovene. Her har venstre og konservative jo, for at sige det mildt, hidtil nærmest været modstandere i hvert fald af sådanne jordlove, som det radikale parti kunne tilslutte sig, men måske er her sket en ændring; enten har venstre og konservative ændret sig, eller de radikale har skiftet mening.

Så nævner man som nummer 2 fuldbyrdelse af kommunalreformen, og her findes viljen visselig hos indenrigsministeren. Til gengæld mangler den hos venstre, der gerne ser hele historien udsat foreløbig et års tid. Den stærke reformvilje hos regeringen halter gevaldigt.

Når vi kommer til den tredje reform, trafikreformen, svinder regeringens reformvilje ind til det minimale. Man har ikke noget standpunkt. Man har ikke noget standpunkt til Store-Bæltsbro, ikke noget til Øresundsbro og ikke noget standpunkt til lufthavn på Saltholm. Ingen beslutsomhed fremgik af statsministerens tale, derimod en forsigtig henvisning til et folketingsudvalg, gerne et stort udvalg, der skal beskæftige sig med tidsfølgen, som det hedder. Og nærmer vi os socialreformen, ja, så får vi at vide, at der skal være en debat. Derefter kommer ungdommens uddannelsesmuligheder, og her bliver der også lovet en debat, endda en grundig debat. Jeg går ud fra, at alle tingets debatter skal være grundige.

Om landbrugets forhold siges der i talen mange gode og rigtige ting, men konklusionen mangler. Og den reform af landbrugsstøtten, som vi alle — også de af os, der har et tungt medansvar for de nuværende ordninger — erkender er nødvendig, hører vi intet om. Den nye forsvarsordning, som der har været talt så stærkt om sommeren igennem, svinder i åbningstalen ind til nogle administrative ændringer.

Jeg skal senere komme nærmere ind på nogle af disse forhold, men jeg er virkelig bange for, at den borgerlige regering skal være forsigtig med at tale om at indlede en reformperiode, når der dels er tale om reformer, der har været arbejdet med i årevis, dels om reformer, som et eller flere af regeringspartierne har et, skal vi sige ukærligt forhold til eller ligefrem er modstandere af, og endelig når det viser sig,

[J. O. Krag.]

at viljen til reform er svag, og at henvisninger til kommende debatter og udvalg er det mest konkrete, regeringen kan opvise.

Når det reelle indhold af regeringens reformvilje er så meget mindre, end den foregiver, ja, så har det naturligvis en årsag. Det kommer af vanskeligheden ved at forene tre partier med så forskelligt livs-syn og politisk holdning om en fælles politik. I regeringsbladet Politiken er det jo klart erkendt, at udskydelsen af en ny forsvarsordning skyldes divergerende opfattelser mellem de 3 regeringspartier. Politiken mente dog, at forslaget ville komme til december, men hvis jeg har læst åbningstalens meget slørede og uklare forsvarsafsnit rigtigt, er det højst de såkaldte administrative ændringer, vi kan vente i år. Jeg forstår, at resten skal udsættes, til man er færdig med et udvalgsarbejde med sikkerhedsproblemerne, og jeg forstår på statsministeren, at han håber, det sker til foråret, men at han egentlig ikke tør sige noget bestemt om, hvornår det kan ske.

Og nu sniger regeringsuenigheden sig også ind over markedspolitikken. Den franske præsident de Gaulles brev til de konservative studenter har fået en spalte til at åbne sig i venstre, hvor hr. Anders Andersen og hr. Per Møller vil gå dansk enegang til fællesmarkedet, hvilket venstres egen handelsminister absolut ikke vil. Jeg må sige, at socialdemokratiet i denne venstrebroderstrid helt holder med økonomiminister Nyboe Andersen. Der ligger ikke noget nyt i de Gaulles brev, og det bør ikke give anledning til særlige undersøgelser eller overvejelser. Vi skal fastholde vor ansøgning i Bruxelles sammen med Norge, England og Irland, og vi skal føre de nordiske økonomiske samarbejdsforhandlinger videre med størst mulig energi, og jeg er i øvrigt enig med statsministeren i, at disse forhandlinger skal ende med en traktat. Men er det holdbart, at formanden for markedsudvalget, hr. Anders Andersen, har en markedspolitisk opfattelse, der principielt og afgørende adskiller sig fra regeringens og fra det store flertals her i folketinget, og at han ønsker undersøgelser iværksat, som regeringen ikke vil have? Måske har

hr. Anders Andersen til hensigt at tage ordet her i debatten og forklare os lidt om sine synspunkter og om, hvorvidt han agter at fortsætte som formand for markedsudvalget under de forudsætninger, der her foreligger.

Kan jordlovsreformen blive ramt af disse tendenser til splittelse og samarbejdsvanskeligheder inden for regeringens partier? Ja, det kan den desværre. Det er klart, at visse mere eller mindre politisk sterile jordlovsforslag kan fremsættes af regeringen, f. eks. et forslag til naturfredningslov, der ikke reelt løser problemerne om den gamle § 22, men lader disse planlægningsproblemer ligge, eller et forslag om tilbudspligt til kommunerne. Det interesserede mig for resten i TV i forgårs at høre statsministeren forklare, at tilbudspligt og forkøbsret, det var et og det samme. Jeg vil gerne bede statsministeren uddybe dette og give os sin opfattelse af, hvordan man definerer den forkøbsret og den tilbudspligt, der her er tale om. Men jeg frygter i øvrigt, at der kommer en række jordlovsforslag fra regeringen, som ikke løser problemerne.

Hvordan skal det f. eks. gå med det radikale landsmødekrav om en udvidet adgang for kommunerne til ekspropriation i forbindelse med byplanlægning og boligbyggeri? Her hersker der fuld overensstemmelse mellem det radikale venstre og socialdemokratiet; der er altså i tinget det fornødne flertal for at gennemføre det radikale venstres beslutning. Men hvad vil statsministeren gøre? Vil han med koldt overlæg slå en streg over det radikale partis beslutning? Ja, det er vel det, venstre og de konservative regner med.

Jeg ser i Frederiksborg Amts Avis, at finansminister Poul Møller på et møde i Ringsted har rost statsministeren for hans fremragende egenskaber med hensyn til at lede regeringssamarbejdet, vidende — siger Poul Møller om statsministeren — hvor det er muligt at komme frem, og hvor man skal bøje af, når det ikke er muligt at nå længere. Men — tilføjer Poul Møller — det skyldes måske, at han ikke er så radikal endda. Hvad vil det sige? Ikke så radikal som hvad? Ikke så radikal, som han har været før, eller ikke så radikal som sit parti? Måske har man her forklaringen på, at han så

[J. O. Krag.]

let kan springe over, hvad det radikale landsmøde vedtager f. eks. om udvidet adgang til ekspropriation — bøje af, som det hedder i finansministerens karakteristik af statsministeren. Statsminister Baunsgaard er ikke så radikal endda! Det er vi nogle stykker der har haft en anelse om et ganske langt stykke tid.

Ved siden af regeringens væren sig selv nok over for oppositionen er det lige ved, at regeringen også vil være sig selv nok i forhold til folketinget og viser en mangel på samarbejdsvilje over for folketinget, der grænser til foragt for folkestyret. På tirsdag skal vi drøfte de 125 mill. kr.s ekstra støtte til landbruget, som er presset igennem finansudvalget imod oppositionens protest, fordi dette klart må være et lovgivnings-anliggende. Kan man virkelig i finansudvalget forøge et støttebeløb, som er vedtaget i en lov? Det er i hvert fald tvivlsomt.

Derimod er det helt utvivlsomt, at en minister har pligt til, når han søger et beløb i finansudvalget, at oplyse, gennem hvilke skøn og beregninger han er nået til netop dette beløb, men landbrugsminister Peter Larsen nægtede at give oplysning i finansudvalget om de beregninger, der førte til dette beløb, og hvilke beregninger der førte til, at landbruget i foråret fik 177 mill. kr. i devalueringserstatning. Det har tinget aldrig fået oplysning om. Og da statsminister Baunsgaard, bl. a. af hensyn til landbruget, selv blev opfordret til at offentliggøre den rapport eller redegørelse, han har fået fra embedsmændene om landbrugets nutidige og fremtidige forhold, ja, så nægtede han offentliggørelse. Og det er den regering og de regeringspartier, der påstår at være tilhængere af fuld offentlighed i forvaltningen! Aldrig har der været så meget hemmelighedskræmmeri som i denne regerings tid.

I sagen om kildeskattehuset gav to ministre forkerte oplysninger i finansudvalget. Hverken finansminister Poul Møller eller boligminister Hastrup har haft nogen heldig

hånd i denne sag; utilstrækkelig annoncering, forkerte oplysninger til finansudvalget og et kildeskattehus, der synes at blive 25 pct. dyrere, end det behøvede at være. Tidligere fandt finansminister Poul Møller, at pengene befandt sig bedst i borgernes lommer; nu finder han åbenbart, at de befinder sig bedst i kildeskattehusentreprenørens lommer. Vi vil med interesse afvente, hvad den nedsatte kommissionsdomstol finder ud af.

Men sådan er den borgerlige regerings forhold til folketinget. Meget kunne vi forudse, da denne regering trådte til. At en borgerlig regering betyder arbejdsløshed, ja, det vidste vi. At en borgerlig regering betyder mindre byggeri, mindre boligbyggeri, ja, det vidste vi. At en borgerlig regering betyder urimelige og asociale nedskæringer fra boligfond til ferieborns togrejser, ja, det vidste vi også. Men at en borgerlig regering ville vise den grad af overflødig hemmelighedskræmmeri og en dårlig optræden i forhold til folketinget samt bære sig så overfladisk og uansvarligt ad ved løsning af en så elementær opgave som at bygge et hus til kildeskatteadministrationen, det vidste vi ikke. Men nu ved vi det, og befolkningen ved det.

Jeg skal foretage en gennemgang af en række vigtige politiske områder og forsøge at give udtryk for, hvad der er socialdemokratiets politik.

På udenrigspolitikens område er vi enige om, at den sovjetiske militære besættelse af Tjecoslovakiet ikke må føre til, at afspændingspolitikken går i stå. Afspændingen skal føres videre; en genopvakt kold krig eller en ny international oprustningsbølge vil anspænde verdenssituationen og ikke gavne Tjecoslovakiet, måske tværtimod bevirke, at pansernæven om det tjecoslovakiske folks frihed vil stramme sit greb. Som sagt, jeg går ud fra, at vi er enige om det, men jeg må tilføje, at det i åbningstalen siges på en meget passiv, ja, nærmest slap måde. Regeringen vil ikke opgive håbet om et samvirke mellem øst

[J. O. Krag.]

og vest. Nej vist, men her er det ikke nok at håbe, der må vises aktiv interesse og, hvor det er muligt, tages initiativ.

På socialdemokratiets årsmøde i september vedtog vi en henstilling om, at der på dansk initiativ nedsættes en international komité, der skal forberede en senere europæisk sikkerhedskonference. Regeringen har ikke givet os noget svar på denne henstilling, men jeg tror, at sådan en forberedelseskomité er vigtig. Hver gang ønsket om en international europæisk sikkerhedskonference bringes på bane, siger man: ja men den må være vel forberedt. Men der er ikke nogen, der gør noget for at forberede den. Jeg mener, at man må tage det initiativ nu og i en snæver kreds af lande med udgangspunkt i de nordiske lande nedsætte en mindre komité, der skal gennemtænke, hvordan en europæisk sikkerhedskonference kan gribes an. Herved viser man jo netop sin usvækkede vilje til afspænding.

Jeg må også her gentage min opfordring til regeringen om at tage et politisk initiativ i den og over for den fortvivlede og hæslige krig i Biafra. Man må tage et initiativ, sådan at ønsket om at standse Nigeria-Biafra krigen rejses i De Forenede Nationer. Efter sammenbruddet af forhandlingerne i Addis Abeba ser hele verden passivt til, mens tusinder af mennesker dagligt dræbes eller dør af sult. Også Danmark deltager i passiviteten. Der kan naturligvis gives forklaringer på denne passivitet. Det er muligt, at den afrikanske enhedsbevægelse ville opfatte et FN-initiativ som en uønsket indblanding fra den hvide mands side. Danmark har imidlertid et godt navn blandt de afrikanske delegationer i FN som følge af vore tidligere aktiviteter. Der må kunne findes, og der bør findes en løsning, så Biafrakatastrofen kan lægges frem for verdensopinionen gennem FN.

Udsigterne til at standse krigen i Vietnam er ikke blevet større efter sommerens politiske begivenheder i USA. Jeg håber, at udenrigsministeren, når han skal tale på Danmarks vegne i FN, klart og kraftigt vil tale for et betingelsesløst og øjeblikkeligt bombestop i Vietnam og ikke undlade at gøre sine udtalelser klare og kraftige, selv om de derved kommer til at rumme

en kritik af De Forenede Staters Vietnampolitik.

Vi bør her i det danske parlament kritisk omtale den såkaldte folkeafstemning, der fandt sted i Grækenland i søndags, en karikatur på folkestyret, der er rystende alvorlig. Det græske folk er blevet tvunget til ved en ufri afstemning at besege sin egen friheds undergang. På det socialdemokratiske årsmøde vedtog vi at gå ind for fortsat aktiv kamp såvel i NATO som i FN og Europarådet mod det nuværende udemokratiske styre i Grækenland og Portugal, der ligesom Spanien frembyder en alvorlig fare og hindring for det europæiske samarbejde. Socialdemokratiet tager afstand fra andre NATO-landes våbenhjælp til diktaturregimer.

Inden jeg forlader udenrigspolitikken, vil jeg fremføre et ønske om, at der findes en vej til større åbenhed om dansk udenrigspolitik. Det er, som om den nødvendige dialog mellem regering og befolkning om landets udenrigspolitik er sygnet hen under den borgerlige regering. Jeg vil ikke påstå, at denne opgave under de socialdemokratiske udenrigsministre blev løst ideelt, men der blev udvist en betydelig udadvendt oplysende aktivitet, som i dag savnes. En større åbenhed omkring arbejdet i udenrigspolitikken nævn kan anvendes i denne forbindelse, og vi ser gerne en sådan større åbenhed indført.

Vedrørende forsvaret har jeg allerede udtalt mig om den efter min opfattelse meget påfaldende ændring, der øjensynlig er opstået i regeringens vilje til at medvirke til en ny forsvarsordning. Socialdemokratiets politik er her ganske klar. Som vedtaget på socialdemokratiets årsmøde går den ud på følgende: gennem sine beslutninger har regeringspartierne ændret den forsvarspolitiske situation på en sådan måde, at forsvarsforliget må anses for bortfaldet, og socialdemokratiet betragter sig derfor som frit stillet. Uanset det tilbageslag for afspændingspolitikken, de tragiske begivenheder i Tjecoslovakiet har medført, er den internationale sikkerhedssituation fundamentalt ikke ændret. Socialdemokratiet er derfor af den opfattelse, at den fremtidige forsvarsordning bør udformes på en sådan måde, at den inden for en mindre budget-

[J. O. Krag.]

ramme virker effektivt og rationelt i overensstemmelse med den sikkerhedspolitiske målsætning. Nedsatte styrkemål vil muliggøre, at rammerne udfyldes, så den fremtidige forsvarsordning bliver effektiv. Heri må indgå en nedsættelse og omlægning af beredskabet med tilsvarende forkortelse af tjenestetiden. De senere års forenklinger og rationalisering af forsvarrets organisation bør føres videre, baseret på tanken om et enhedsværn, dog sådan at hjemmeværnet bevarer sin hidtidige funktion, placering og særlige folkelige karakter.

Ad disse veje: nedsættelse af styrkemålene, formindsket og omlagt beredskabsstyrke, kortere tjenestetid, gennemførelse af enhedsværnet og rationaliseringen vil socialdemokratiet sikre det nødvendige forsvar med reducerede forsvarsudgifter.

Jeg skal nu vende mig til den økonomiske politik. Statsministerens fremstilling af de økonomiske problemer forekommer mig at være mærkelig skæv og på visse punkter uvirkelig. Vi har fået den store stigning i arbejdsløsheden, der sommeren igennem trods de bedste klimatiske arbejdsbetingelser, man kan tænke sig, har ligget på det højeste niveau i 10 år. Fra 1958 til 1967 havde vi 10 år med fuld beskæftigelse, d.v.s. at vi under socialdemokratisk regeringsledelse havde den længste periode med fuld beskæftigelse i landets nyere historie. Vi har advaret regeringen mod den økonomiske politik, mod nedskæringen af den offentlige virksomhed og indførelsen af ekstramomsen på 1 milliard kr. på et tidspunkt, hvor en sådan efterspørgselsreduktion måtte føre til nedgang i omsætning og stigning i ledigheden. Regeringen ville ikke høre på vore advarsler i marts måned, men har senere måttet sande, at det var socialdemokratiet, der havde ret. Nu i september kommer det økonomiske råds formandskab og udtaler sig på samme linje. Regeringen vil stadig ikke lytte. Statsministeren kom med en ny afvisning i sin tale uden så meget som at omtale vismændene eller forsøge at imødegå deres argumenter. Regeringen bør imidlertid besinde sig. Bider arbejdsløsheden sig først fast, bliver det svært for det danske samfund at ryste den af sig. Jeg opfordrer regeringen til alvorligt at overveje socialdemokratiets 10 punkts

program for en aktiv erhvervs- og beskæftigelsespolitik.

Vi erkender visse positive træk i den bebudede indsats på egnsudviklingens område. Her synes VK-partiernes halsstarrige modstand at være i hvert fald delvis overvundet, men vi ved ikke, om de trufne foranstaltninger er tilstrækkelige. Og hvorfor skal Lolland-Falster falde udenfor? Det forekommer at være en usaglig tilsidesættelse af en landsdel. Og en virkelig løsning af egnsudviklingsområdernes problemer vil ikke være mulig uden en almindelig løftelse af aktivitets- og beskæftigelsesniveauet for hele landet.

Det skal i forbindelse med den høje ledighed nævnes, at vi mener, at revisionen af arbejdsløshedsforsikringen må fremskyndes, så der sikres en egentlig erstatning for tabt arbejdsfortjeneste til alle familier, der rammes af arbejdsløshed. Der må også skabes mulighed for, at deltidsbeskæftigede kan optages i arbejdsløshedsforsikringen.

Et af vore ti punkter omhandler byggeriet. For fremtiden og for boligsituationen er det dybt alvorligt, at det sidste halve år viser en betydelig nedgang i det igangsatte byggeri. Nedgangen er stærkest i erhvervsbyggeriet, men også boligbyggeriet er gået væsentligt ned, og det vil jo betyde, at vi om en vis tid får nedgang også i det færdiggjorte byggeri. Samtidig er der ledighed i byggefagene — en selvmodsigende situation. Med de bestræbelser, de socialdemokratiske regeringer har udfoldet for at opnå et stort og stigende boligbyggeri til imødegåelse af boligmangelen, er det urimeligt, at den nuværende regering trods den udvidede byggekapacitet og trods den fortsatte mangel på boliger lader boligbyggeriet gå ned. Hvis nedgangen skyldes en vis mætning med hensyn til parcelhuse, så må tiden være inde til at forøge igangsættelserne af godt og familievenligt etagebyggeri, og det må ske ved, at man lader flere lejligheder bygge i det sociale og almennyttige byggeri. Selv om boligforliget fastsatte en kvota til dette formål på 12.000 lejligheder om året, vil vi i boligudvalget snarest stille forslag om, at denne kvota forhøjes til 18.000 lejligheder pr. år.

Jeg sagde, der var noget skævt over statsministerens økonomiske fremstilling. Prøv at lytte til følgende sætning, som jeg citerer:

[J. O. Krag.]

„På trods af den forringelse i bytteforholdet, som devalueringen har medført, er der i den forløbne del af 1968 indtrådt en bedring i betalingsbalancen“.

Det er dog en mærkværdigt forvreden fremstilling. Hvis der er sket en forbedring i betalingsbalancen, skyldes den jo især den stærke stigning i industrieksporten, og den stærke stigning i industrieksporten er næsten entydigt en virkning af devalueringen. Regeringen lever for industrieksportens vedkommende højt på den gode arv fra den forrige regerings tid. Det ved regeringen også udmærket godt, og ville det så ikke være mere redeligt at indrømme det i stedet for at forsøge at give folk indtryk af, at denne regering med sine berygtede næstbedste løsninger og sin omkostningsforhøjende ekstramoms politik har fået eksporten til at stige? Hvis socialdemokratiets devalueringsslovforslag var blevet gennemført, ville eksporten være steget endnu mere, og havde den foregående regering haft mulighed for at gennemføre sit 13 punkts program, havde vi i sommer haft fuld beskæftigelse og ikke rekordarbejdsløshed eller den erhvervsmæssige afmatning, som næsten enhver erhvervsdrivende i dette land direkte eller indirekte har kunnet mærke.

Hvor stor er da forbedringen i handelsbalancen? Ja, den er der jo slet ikke. De ofre, regeringen har påført borgerne, er stort set givet forgæves. Merimporten for de første 8 måneder i fjor var på 3.171 mill. kr.; i år er det tilsvarende tal for samme periode 3.140 mill. kr. Kan nogen se en økonomisk meningsfyldt forskel mellem disse to tal, der var ekstramoms, nedskæringer og arbejdsløshed værd? Jeg kan ikke se det, og jeg kan forsikre den høje regering om, at det er der heller ingen andre der kan.

Valutatabellene glimrer heller ikke trods stærk optagelse af udenlandske lån. Det er jo efterhånden blevet en af finansministerens kærester sysler at importere kapital fra udlandet — noget, han i de gamle, glade oppositionsdage nærrede en indædt afsky for. Nu har han snart gældsatt landet for den første halve milliard. Især i månederne marts-juni var valutatabellene betænkeligt store, og større end i de tilsvarende måneder i fjor.

Men i det lange løb er det handelsbalan-

cen, der er det afgørende, og her er der som påvist ovenfor desværre ikke nogen ændret tendens. Valutaopgørelsen, der kom i går, viser da også på ny tab.

Men prisudviklingen da? Her ligger vel regeringens store resultat? Nej, det gør det såmænd ikke. Læs engang tabellen på side 32 i det økonomiske råds beretning om dansk økonomi i efteråret 1968. Det fremgår heraf, at udfladningen eller afdæmpningen i prisstigningen begyndte i 1967 og ikke i 1968. Den laveste procentvise prisstigning for et kvartal siden 1965 havde vi i oktober kvartal 1967, hvor den var på 0,5 pct.; i de to følgende kvartaler, januar 1968 og april 1968, lå den lidt højere, henholdsvis 0,7 pct. og 0,6 pct. pr. kvartal. Lad mig her tilføje, at de lempelser, handelsministeren har foreslået i den midlertidige prislov, forekommer os betænkelige; over for den tilstundende overenskomstsituation havde det været klogere at forlænge uændret. Det kan være, servicefagene fortjente visse lempelser, men det er helt urimeligt, at rationaliseringsgevinster i industrien ikke skal komme forbrugerne til gode.

Jeg skal gøre et par bemærkninger om socialdemokratiets socialpolitiske program. Der er især to grupper i befolkningen, der har det meget svært. Der er først den gruppe, der er ramt af det, vi kalder restfattigdom. Det kan være enlige mødre, langvarigt syge og arbejdsløse. Deres problemer har tæt forbindelse med boligproblemerne og med den alt for ringe og tidsbegrænsede erstatning, der oppebæres gennem dagpengene under sygdom, ulykke og arbejdsløshed. Dernæst er der de såkaldte glemte grupper; det kan være familier med psykotiske børn, det kan være familier med hjemmeværende åndssvage eller på anden måde handicappede børn. Selv om der i de senere år er sket forbedringer ad lovgivningens vej og gennem private organisationer, mener jeg, at en nærmere undersøgelse af disse gruppers forhold med henblik på yderligere forbedringer er påtrængende. Måske det er en sag, socialreformkommissionen bør se på.

Vi venter os i det hele taget meget af socialreformkommissionens arbejde. Vi er tilhængere af sådanne forenklingstrukturförändringar, som kan give forbedringer i ydelserne og i den service, der tilbydes. Vi har en særlig forpligtelse over for vore ældre

[J. O. Krag.]

medborgere og andre pensionister, og vi mener, at tiden nu må være inde til den store pensionsreform. Vi mener, at der allerede med virkning fra 1. april 1969 bør ske den forbedring, at pensionerne automatisk ajourføres på grundlag af lønudviklingen, sådan at pensionisterne automatisk får andel i velstandsstigningen. På de områder, hvor der endnu gælder fradragsregler, bør disse forenkles og lempes. Vi mener også, at førtidspensioneringen bør udvides. Men det vigtigste punkt i vort program går ud på at sikre alle nuværende og fremtidige pensionister et tillæg til pensionen på 50 pct. Den nuværende folkepension for et ægtepar udgør 10.800 kr. Et tillæg på 50 pct. vil føre det op på 16.200 kr., og vi mener, det skal ske fra 1970 til 1978. Det er rimeligt, at dette begynder i 1970. Til den tid gennemføres jo den fulde folkepension for alle, og det vil sige, at der derved sker en forbedring især for de bedst stillede folkepensionister, som — til trods for at de har indtægter andre steder — vil kunne oppebære fuld folkepension. Det må være rigtigt, at der også kommer en forbedring, som gælder de dårligt stillede folkepensionister — dem, der skal klare sig af folkepensionen alene. Udgifterne skal dækkes ved et forøget folkepensionsbidrag. Vi mener, der skal dannes en stødpudefond på 5 milliarder kr. Det er klart, at i år som det indeværende, hvor man har arbejdsløshed og efterspørgselskrise, skal der selvfølgelig ikke henlægges penge til en fond; det ville være finanspolitisk forkert — det ville være i tråd med regeringens forkerte finanspolitik, og noget sådant vil vi selvfølgelig ikke foreslå. Herudover skal der arbejdes videre med planerne om en tjenestemandslignende pension. Vi vil fremsætte lovforslag her i tinget om den nye pensionsordning.

Jeg skal gøre nogle bemærkninger om uddannelses- og kulturpolitikken. Det blev bebudet, at spørgsmålet om studenternes repræsentation i den højere uddannelses administrationsorganer vil blive taget op i vinterens løb, og det er vi tilfredse med. Men det skal vel ikke alene gælde studenterne? Det skal vel også gælde andre uddannelsesformer, folkeskoler, gymnasier, faglige skoler? Der må også på disse områder udfoldes bevidste bestræbelser på at drage de unge

ind i det daglige arbejde og i ledelsen, give dem medindflydelse og medansvar.

Statsministeren nævnedes blandt kulturproblemerne ikke TV og radio. Der arbejdes med en række reformer i radiokommissionen, og dem må vi selvfølgelig afvente, men på et enkelt punkt vil jeg efterlyse regeringens og statsministerens mening. Hvad vil man gøre med reklame i TV? Erfaringerne fra udlandet viser os, at reklamer i TV betyder forringede programmer, betyder, at kvaliteten drejes i en uheldig retning, og TV-udsendelserne bliver ikke billigere, fordi der kommer reklamer; befolkningen kommer bare til at betale på en anden måde. Dertil kommer, at det går ud over dagspressens økonomi, og det er jo ikke ligefrem foranstaltninger, der fremmer bladdøden, vi har brug for. Jeg vil gerne have et svar på dette spørgsmål.

Et af de områder, hvor uenigheden i regeringen øjensynlig har kvalt eller udsat en reform, er med hensyn til undervisningspligten; udvidelsen af undervisningspligten blev overhovedet ikke omtalt i statsministerens tale. Socialdemokratiet har fremsat forslag til folketingsbeslutning herom i tinget og fik bred tilslutning hertil. Undervisningsministeren arbejder vistnok videre med sagen, men hidtil er det altså lykkedes venstre og dele af de radikale, der i denne sag har et stærkt konservativt syn, at hindre lovforslagets fremsættelse. Forhåbentlig vil denne uenighed ikke for længe få lov at sinke udviklingen med det resultat, at tusinder af unge får deres muligheder forringet. Det er for høj en pris at betale for regeringsuenighed.

Statsministeren nævnedes heller ikke kollegieloven. Jeg går ud fra, at der kommer et kollegielovforslag. Loven skal jo revideres, og jeg går ud fra, at der skabes en voksende dækning for det store behov for værelser til alle grupper af unge under uddannelse. Der behøves værelser af god kvalitet og til en rimelig pris. Også det vil jeg også gerne have svar på.

Jeg skal ikke ved denne lejlighed gå nærmere ind på jordlovene, som jeg allerede har omtalt. Men jeg vil gerne sige, at vores tro på regeringens vilje til at løse jordlovsproblemerne fik et alvorligt grundskud, da man foretog den umotiverede nedskæring af boligfonden.

[J. O. Krag.]

I slutningen af sin åbningstale siger statsministeren:

„Fremtiden vil med rette dømme os, hvis vi søger at løse øjeblikkets problemer ved at skyde byrderne ved de store opgaver fra os.“

Er det mon en spirende dårlig samvittighed, der har fået statsministeren til at anstille denne afslutningsbetragtning? For hvad er det, regeringen er i færd med? Er den i færd med at løse de store bro- og lufthavnsproblemer, eller er den i færd med at søge et politisk grundlag for at udskyde det? Vil regeringen, som foreslået af socialdemokratiet, gennemføre den værdifaste tillægspension fra 1970, eller lægger regeringen planer for en senere gennemførelse? Er regeringen midt i en konstruktiv omlægning af den landbrugspolitik, som alle erkender ikke løser landbrugets nutidige og fremtidige problemer? Eller håber regeringen bare på at slippe helskindet igennem forårets forhandlinger? Har regeringen planer om en stor uddannelsesreform, eller er man foreløbig strandet på uenigheden om undervisningspligten? Vil regeringen en virkelig forsvarsreform, eller udskyder man en vanskelig beslutning? Bøjer statsministeren af — for at minde om hr. Poul Møllers udtryk?

På ét punkt forstår jeg man ikke bøjer af. Det er kommunalreformen. Den skal åbenbart gennemføres, hvad enten venstre piber eller synger. Jeg må forstå det sådan, at venstre har lovet at stemme for kommunalreformen trods surhed over vigtige dele af den, og i så fald må man jo lykønske med, at der i hvert fald ikke er udsættelser og undladelsessynder på alle områder.

De øvrige spørgsmål, jeg stillede til slut, vil folketingsåret jo give os et svar på, og det glæder socialdemokratiet sig til.

Haustrup Clemmensen: Vi må i denne sal aldrig glemme, at de beslutninger, vi skal træffe, har en nøje sammenhæng med verden omkring os — ikke således at forstå, at vi passivt skal se til; men det må være nødvendigt og naturligt, at vi realitetsbetonet på bogstavelig talt alle områder erkender, hvor afgørende en indflydelse udenrigske forhold har på danske beslutninger. Det er mig magtpåliggende først at sige, at netop på dette område er den såkaldte nord-syd

konflikt på længere sigt stadig den alvorligste og for Danmark og alle andre vestlige lande måske den største og mest indgribende udfordring til at mindske svælget i levestandard mellem de såkaldte rige lande og de fattige lande. Vi er parat til også i dette folketingsår at arbejde videre på en udbygning af bistanden til u-landsopgavernes løsning; vi mener, Danmark her har et helt uafviseligt ansvar.

Men vi må for disse langsigtede og alvorlige perspektiver ikke glemme de nære og måske endnu mere dystre og tragiske hændelser, som også denne sidste periode har båret et tydeligt præg af. Vietnamkonflikten er stadig uløst, Mellemøsten er stadig en alvorlig krisefyldt del af verden, og vi har i Afrika, i Biafra, set en udvikling så tragisk og så dystert, at ethvert menneske naturligvis må reagere herimod. Vi hilser derfor med glæde, at den danske regering i samarbejde med de øvrige nordiske regeringer nøje har fulgt denne udvikling og været parat til på alle de områder, hvor det havde praktisk mening, at forsøge at gøre dansk indflydelse gældende, både for at yde humanitær hjælp og for, om muligt, at være med til at imødegå den alvorlige, uhyggelige politiske udvikling, som dér er konstateret.

Vi har også en forpligtelse til inden for det europæiske område nøje at følge udviklingen. Ingen skal være i tvivl om, at også det konservative folkeparti med den største afsky ser på de diktaturtendenser, for at sige det mildt, der er kommet til udtryk gennem en lang, lang årrække i både Portugal og Spanien, og som nu igennem snart alt for lang tid har gjort sig gældende i Grækenland — sidst understreget ved en folkeafstemning af en karakter, som nazisterne i 1930'erne var eksperter i at arrangere.

Vor modvilje mod diktatorsystemer, mod ensretning og etpartisystemer, standser imidlertid ikke ved det jerntæppe, der ulykkeligtvis stadig går ned gennem Europa. Vi kender selv et besat lands vilkår og skæbne, og derfor må for alle danske den udvikling, der er sket i Tjsekkoslovakiet, naturligvis være en dyb skuffelse. Den var en afgørende og farlig belastning af den afspændingsudvikling, dels i vor egen verdensdel og dels videre ud, som vi alle havde håbet på.

I en sådan situation er det naturligt ganske realistisk at forsøge at gøre situationen

[Haunstrup Glemmensen.]

op. Det var i 1948, socialdemokratiet under Hans Hedtofts ledelse erkendte, at netop den farlige udvikling i Tjsekoslovakiet rejste så store sikkerhedsmæssige problemer, at de ikke kunne løses på anden måde end ved, at Danmark måtte tilslutte sig demokratiernes samarbejde inden for Atlantpagten. Fra det konservative folkepartis side støttede vi naturligvis allerede dengang den politik, der her kom til udtryk. Atlantpagten har aldrig hverken været ment som eller virket som en aggressiv pagt vendt mod andre landes befolkninger, men udelukkende som en forsvarspagt og et middel til at sikre en dialog og en afspændingsmulighed også i vor del af verden. Vi må nu, da de første 20 år af pagtens historie snart er ved at være udløbet, med glæde konstatere, at trods de alvorlige vanskeligheder i verden omkring os har det område, Atlantpagten dækker, bevaret sin uafhængighed og integritet, og derved er naturligvis pagtens første og afgørende mål gået i opfyldelse. Derfor er det naturligt, at den udvikling, der nu 20 år senere er kommet i Tjsekoslovakiet, også hos den danske befolkning — det fremgår af alle opinionsundersøgelser — på ny har forøget ønsket om, at demokratierne holder sammen inden for NATO. Vi må erkende, at med en situation som den, Tjsekoslovakiet har oplevet, med de trusler, som andre østlande har været ude for, og med det øgede pres, som de vestlige lande i Europa er udsat for, nytter det ikke kun at bygge på De Forenede Nationers muligheder. Vi ønsker fra det konservative folkepartis side af al evne at styrke De Forenede Nationers muligheder for fredsbevarende aktioner, men vi må realistisk erkende, at i Tjsekoslovaikiets situation havde De Forenede Nationer ingen muligheder, og at de, der håbede på, at verdensopinionen kunne få en større og større vægt i disse år, desværre ikke har haft ret.

På denne baggrund er vi derfor i det konservative folkeparti overrasket over nogle af de udtalelser, det danske socialdemokrati har fremsat vedrørende landets forsvars- og sikkerhedspolitik. Jeg tænker naturligvis her på udtalelsen om et nedsat styrkemål. Vi mener, således som situationen har formet sig ikke mindst efter angrebet på Tjsekoslovakiet, at det er urealistisk i den nu-

værende situation at tale om nedsatte styrkemål, og vi har da også med interesse bemærket, at hr. Per Hækkerup — jeg ved ikke, om vi kan kalde ham socialdemokratiets politiske ordfører, men det kan vi vel — har givet udtryk for i Fyens Stiftstidende den 15. september og i andre blade, at man fra socialdemokratiets side naturligvis fortsat ønskede at bevare forsvarrets effektivitet og ønskede fuldt ud at indfri de forpligtelser, som Danmarks medlemskab af NATO medfører. Vi mener ikke, at disse to målsætninger: medlemskabet af NATO og effektivitetens bevarelse, står særlig godt til udtalelserne om nedsatte styrkemål.

Det er for det konservative folkeparti af afgørende betydning, at enigheden om dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik bevares. Vi mener, det simpelt hen ville være uværdigt, ja uforsvarligt, hvis vi i den nuværende alvorlige udenrigspolitiske situation skulle have en voldsom indenrigspolitisk debat om disse ting. Derfor skal der heller ikke være tvivl om, at det konservative folkeparti — forsvarsministeren har allerede tydeligt givet beviser herpå — gerne medvirker til en rationalisering af de danske værn. Jeg forstod, at hr. J. O. Krag nærmest bagatelliserede disse tendenser som nogle rent administrative ændringer, men vi har fra vor side netop været villige til en fordomsfri forhandling om loven om forsvarrets organisation. Der er altså vilje til at gennemføre rationalisering og effektivisering.

I spørgsmålet om enhedskommando har der også fra det konservative folkepartis side været positiv stillingtagen. Det står mig ikke helt klart, om de udtalelser vedrørende et enhedsværn, som hr. J. O. Krag i fortsættelse af socialdemokratiets årsmøde kom ind på her, også tager sigte på en enhedskommando, eller hvor langt socialdemokratiets ønsker i virkeligheden går vedrørende det såkaldte enhedsværn. Det ville være nyttigt at få en opklaring på dette område.

Det konservative folkeparti lægger også megen vægt på, at hjemmeværnet bevares i sin hidtidige struktur. Vi tror, det er et meget værdifuldt led i den danske befolknings understregning af sin uafhængighed og sit ønske om fortsat selvstændighed.

Vi har med glæde set, hvordan det i 1960 lykkedes ved fordomsfrihed og forhandlings-

[Haustrup Clemmensen.]

vilje fra alle de store partier i denne sal at opnå et forsvarsforlig, der afsluttede årtiers bitre diskussion om disse ting. Vi ser derfor meget gerne, at denne enighed fortsættes og udbygges. Vi mener, at den udenrigspolitiske situation simpelt hen gør dette nødvendigt.

Men også på andre områder er vi vidne til, at udenrigske spørgsmål griber afgørende ind i folketingets beslutninger og det danske samfunds trivsel. Jeg tænker her ikke mindst på vor egen verdensdel. Vi har nu gennem snart en lang årrække diskuteret Danmarks muligheder for at komme med i det økonomiske fællesskab i Europa, i fællesmarkedet. Det er fortsat det konservative folkepartis opfattelse, at den danske regering bør udfolde alle bestræbelser for et samvirke, en sammenslutning, mellem så store dele af EFTA-området og fællesmarkedet som overhovedet muligt. Men vi ønsker at understrege, at vi stadig ikke er tilhængere af en isoleret dansk tilslutning til fællesmarkedet. Vi mener, at de opgaver, vi står over for i det nordiske samarbejde, som vi naturligvis ønsker at støtte af al evne, stadig må ses i det perspektiv, at Norden ikke må være sig selv nok, men at det nordiske samarbejde bør og skal være et led i hele det europæiske samarbejde og videre ud give mulighed for internationalt samarbejde. Vi erkender, at de vanskeligheder, som fællesmarkedet i disse år bereder danske erhverv og ganske særlig landbruget, stiller bestemte krav til den øvrige del af det danske samfund. Vi er nu fremme i en situation, hvor landbruget formentlig må konstatere en negativ forrentningsprocent, og dette kan ikke skyldes, at man ikke har rationaliseret i tilstrækkeligt omfang; tværtimod er landbruget vel et af de danske erhverv, der har rationaliseret stærkest. Alle er enige om, at der også fremover er et meget væsentligt nationaløkonomisk behov for landbrugets produktion og valutaindtjening. Derfor er vi, så længe først og fremmest fællesmarkedet volder disse betydelige afsætningsmæssige vanskeligheder for det danske landbrug, villige til fortsat at forhandle om ordninger til særlig bistand for landbruget inden for de finansielle rammer, der hidtil har været angivet, og vi er rede til at medvirke til, at disse ordninger får en mere

konstruktiv udformning, end de hidtil har haft.

Også på anden måde har de udenrigske forhold en direkte sammenhæng med danske problemer, nemlig derved at Danmark i sin samhandel er afgørende afhængig af, hvordan konjunkturerne er i verden omkring os. Der er, desværre kun, mange eksempler på, at ikke mindst adskillige af vore hovedmarkeder i disse måneder, og vel i den nærmeste fremtid i øvrigt, er udsat for en afsvækket konjunktur, en stramning af købekraften. Dette gælder så ubetinget USA, og det gælder også Storbritannien og en række andre europæiske markeder af betydning for dansk økonomi og dermed for vor levestandard.

På denne baggrund er det derfor naturligt at se, hvordan udviklingen har formet sig økonomisk i Danmark. Jeg vil gerne straks understrege, at det konservative folkeparti ikke føler sig kaldet til at medvirke til skønmaleri og fremstille det, som om alt var rosenrødt og alle problemer var løst. Men omvendt må jeg måske i samme åndedrag have lov til at tilføje, at ligefrem se på hele den økonomiske situation som gennem et troldspejl, således som den nuværende opposition gør det, og bagatelisere alle fremskridt — og de fremskridt, som man ærgerligt nok ikke kan bagatelisere, tillægger man i al beskedenhed sit eget parti og den daværende regering æren for — ligefrem så ensidigt ønsker vi heller ikke at medvirke til at tegne billedet. Vi mener at kunne konkludere, at meget betydelige fremskridt er opnået, men at mange opgaver endnu står tilbage.

Må jeg have lov til først ganske kort at nævne nogle enkelte af de betydelige fremskridt, der er sket: renteudviklingen i det danske samfund har været overordentlig gunstig. Vi har i adskillige år ligget med europæisk højerekord på dette område. Det har svækket og vanskeliggjort byggeriet, fordyret det for de unge, der skulle have egen bolig, og hæmmet erhvervenes muligheder for at investere til rationalisering og til udvidelser. Derfor burde man realistisk erkende, at der hermed er sket et meget betydeligt fremskridt inden for dansk økonomisk liv. Dette er så meget desto mere bemærkelsesværdigt, som man netop i den samme periode har haft mulighed for

[Haustrup Clemmensen.]

afgørende at lempe obligationsrationeringen, således at den nu på afgørende områder i realiteten er bortfaldet.

Jeg forstår, at der også er bred enighed om, at der nu gennem adskillig tid har været konstateret prisstabilitet. Jeg forstår, at der er enighed om, at den meget ugunstige udvikling vedrørende betalingsbalancen, som ikke mindst kalenderåret 1967 med et underskud på over 2 milliarder kr. var et tydeligt udtryk for, er ændret, så der også her er tydelige stabiliseringstendenser. Jeg synes ikke, man fra socialdemokratiets side skal bagatellisere disse ting, men erkende, at det nu engang er kendsgerninger, der er en del af billedet af den økonomiske baggrund i Danmark.

Til gengæld må vi så konstatere, at der er en række problemer, som stadig ikke er løst tilstrækkelig effektivt og tilstrækkelig godt. Må jeg nævne tre væsentlige områder: spørgsmålet om arbejdsløshedens udvikling, spørgsmålet om investeringerne, spørgsmålet om byggeriet, såvel boligbyggeri som erhvervsbyggeri.

Jeg tror ikke, det tjener noget fornuftigt formål i denne debat at gå ind i en stor tålatletisk øvelse med oppositionen på disse områder. Når man ved, hvordan denne opposition for blot et år siden i denne sal i debatter om den daværende arbejdsløshed advarede os andre meget mod at overvurdere f. eks. den 3 pct.s arbejdsløshed, der var tale om i oktober måned i fjor, må vi vel have lov til at sige, at i dag skal man heller ikke fremstille det, som om landet stod over for en kolossal arbejdsløshed. Men der hersker ikke skygge af tvivl om, at også det konservative folkeparti selvfølgelig erkender, at arbejdsløshedsprocenten skal og må nedsættes, således at den fulde beskæftigelse nås.

Det er heller ingen hemmelighed, at investeringerne stadig ikke er tilfredsstillende store. Men her må vi dog pege på, hvor stor en betydning det lavere renteniveau og den frigørelse, der på andre områder er

sket af finansieringskilderne, har for på ny at få investeringerne forøget.

Endelig har vi vedrørende byggeriet — vel den sektor, hvor renteniveauet betyder allermest — grund til at understrege, at forudsætningerne for at forøge byggeriet ikke er at holde velklingende taler fra dette tings talerstol, men at sikre den økonomiske basis derfor, og hertil er vel netop renteudviklingen det mest positive bidrag, der kan gives.

I den forbindelse må det være naturligt generelt at beskæftige sig med, hvilke momenter der i øvrigt er afgørende for at sikre, at beskæftigelse, investering og byggeri når den højde, som vi alle i dette ting ønsker de skal nå, for der er naturligvis flere faktorer end dem, jeg allerede har nævnt.

Må jeg erindre om, at det danske samfunds evne til at konkurrere med udlandets erhvervsliv er noget aldeles fundamentalt. Vi var ude i en periode, hvor de danske omkostninger steg stærkere end udlandets omkostninger — det går jeg ud fra at heller ikke socialdemokratiet vil benægte — og det førte naturligvis til svækkede muligheder for, at man fra dansk side kunne opretholde beskæftigelsen og derved varigt sikre, at arbejdsløshed blev undgået. Der er ikke tvivl om, at det stadig må være en økonomisk nødvendighed at sikre, at det danske omkostningsniveau ikke udvikler sig kraftigere end udlandets.

Men også en anden faktor, som jeg i og for sig havde ventet den socialdemokratiske ordfører var kommet noget mere ind på, har selvfølgelig betydning, nemlig spørgsmålet om, hvor stor købekraften er i det danske samfund. Al den stund en meget væsentlig del af hele den danske produktion stadig skal afsættes på hjemmemarkedet, er købekraftens udvikling jo aldeles afgørende. Vi har for blot få måneder siden hørt, hvordan ledende socialdemokrater voldsomt bebrejdede regeringen den finansielle stramning. Det var, som om denne forargelse knap så tydeligt var udtalt i

[Haunstrup Clemmensen.]

den ordførertale, der for et øjeblik siden blev holdt. Efter at vi nu er kommet i den situation at måtte erkende, at indeværende finansår giver et temmelig betydeligt kasseunderskud, og efter at det nu er klart fremgået, at Nationalbanken, ikke mindst inden for den sidste måned, væsentligt har forøget købekraften i det danske samfund, var det vel egentlig naturligt at spørge socialdemokratiet, hvad det da er for en størrelse på kasseunderskud og købekraftsudpumpning i øvrigt, man lægger op til, hvis man ikke vil bebrejde regeringen, at den fører en for stram finanspolitik. Jeg efterlyser svar fra socialdemokratiets side herpå.

Det er utvivlsomt også en betingelse for at skabe arbejdspladser nok, at opsparingsvilkår bliver tilstrækkelig rimelige og gode. Jeg understreger i denne forbindelse, at opsparing jo ikke betyder mindre aktivitet. Der er ingen, der i dag uden videre sparer op i strømpeskafterne som i forsvundne århundreder. Der er tale om igenopsparing at foretage en forskydning fra øjeblikkeligt forbrug til investeringer, der muliggør et større senere forbrug. Vi er derfor for at skabe flere og bedre rationaliserede arbejdspladser interesserede i, at opsparingen får så gode og så rimelige vilkår som muligt.

Der er allerede sket betydelige ting ved genindførelse af en række opsparingsordninger, men vi ønsker at gå videre på disse områder. Vi ønsker, at aktiebesiddelse populariseres, at investeringsforeningerne på aktieområdet får gode vilkår, og vi har med stor interesse bemærket, hvordan også LOs formand med sine tanker om at anvende en dyrtidsportion til eventuel erhvervelse af aktier har vist større sympati for aktiebesiddelse end tidligere dokumenteret. Vi tror, det forudsætter, at aktieselskabsloven på mange måder revideres, og vi håber, at det fælles nordiske arbejde hermed, der nu er ved at være afsluttet, snart må føre til, at regeringen kan fremlægge forslag til en ny aktieselskabslov. Vi håber også, at der snart bliver mulighed for at gennemføre en ny fondsbørslov, så vi på en række af disse områder når frem til et moderniseret og bredt demokratisk kapitalmarked.

Men når vi skal føre en politik til sikring

af den fulde beskæftigelse, er det naturligvis også nødvendigt at føre en aktiv arbejdsmarkedspolitik. Vi har i adskillige måneder i denne sommer været i den lykkelige situation, at arbejdsløshedsprocenten f. eks. på store dele af Sjælland var nede på bogstavelig taget det rene ingenting. Men i nøjagtig de samme uger var der en uhyggelig høj arbejdsløshedsprocent i andre dele af landet, ikke mindst i Nordjylland. På en sådan baggrund er det klart, at man ikke ved generelle økonomiske foranstaltninger kan løse de specielle arbejdsmarkedsproblemer i arbejdsløshedsøerne. I denne situation må omskoling af arbejdskraft være noget overordentlig væsentligt. Lettelse af arbejdskraftens bevægelighed og generelle bestræbelser for en egnsudvikling må ligeledes indgå som en væsentlig del af dette billede.

Der er i regeringens åbningstale tilkendegivet vilje til at føre utraditionelle og vidtgående forslag frem til drøftelse i tinget. Vi er parat til at deltage i denne drøftelse; vi tror, at det er en af de veje, ad hvilke disse restarbejdsløshedsproblemer mest effektivt kan løses.

Men det er os også magtpåliggende, når vi taler om behovet for økonomisk vækst, at sige, at disse problemer ikke løses ved generelle eller specielle lovgivningsforanstaltninger alene. Det er også et spørgsmål om trivsel på arbejdspladsen eller det, der måske med et lidt mere udpræget slagord er kaldt „demokrati på arbejdspladsen“. Vi erkender, at dette naturligvis i første række er et spørgsmål, som organisationerne må søge at løse. Men hvis man skal vurdere det danske samfunds muligheder for at forøge produktionen og i det hele taget forøge arbejdsglæden i disse år, kommer man efter konservativ opfattelse ikke uden om at tage positiv stilling til disse problemer. Vi er vidne til, hvordan erhvervsstrukturen i alle vesterlandske samfund i disse år ændrer sig. Vi ved — og vi beklager det på mange måder — at udviklingen går i retning af større og større produktionsenheder, og at dette rejser mange menneskelige og samfundsmæssige problemer for hidtil selvstændige, der ikke kan fortsætte på denne måde. Men vi må tage til efterretning, at der bliver større virksomheder og dermed flere ansatte. Vi ved også, at der sker en

[Haunstrup Clømmensen.]

ændring mellem de forskellige erhverv; vi bemærker den voldsomme afgang, der har været inden for landbrugserhvervet, og som vel ikke er afsluttet endnu. Vi ved, at servicefagene vil få væsentligt større betydning. Vi ved, at mange af de varer, der i dag indgår som væsentlige dele i den danske handels omsætning, formentlig vil forældes bare i det næste tiår. Under så vældige omstillingsprocesser er det derfor helt afgørende nødvendigt, at der er en tilstrækkelig forståelse af medarbejdernes betydning i de enkelte virksomheder. Når vi skal øge effektiviteten i det danske samfund, er det ikke nok at stille krav til lønmodtagerne; krav må naturligvis også stilles til ledelserne om effektiv ledelse og dermed en understregning af, at autoritære ledelsesmetoder også i erhvervslivet er håbløst forældede. Fra det konservative folkepartis side giver vi på ny udtryk for vor forståelse for og positive indstilling til alle de mange bestræbelser, der under slagordet „demokrati på arbejdspladsen“ er kommet til udtryk. Vi erkender, at som strukturen er i det danske samfund, må de, der har eneansvaret for midlerne, naturligvis også forbeholde sig at tage de endelige beslutninger; men moderne erhvervsliv kan ikke udvikles, medmindre der virkelig er tale om samarbejde og effektive samarbejdsformer.

Jeg har villet gøre disse adskillige bemærkninger vedrørende økonomien, inden jeg går over til at fremsætte nogle udtalelser vedrørende vort syn på de reformer, der forestår, for det er jo let nok at fremføre en lang række ønsker, skrive meget lange ønskesedler og forsøge at overgå hinanden i alle de fortræffeligheder, vi ønsker for det danske samfund og dets befolkning i 1970'erne. Det hele bliver imidlertid frit i luften svævende, hvis der ikke er en realøkonomisk baggrund for at gennemføre disse ønsker. Derfor må det først fornødne naturligvis være at sikre stabilitet og orden i økonomien og det næste at sikre en fortsat økonomisk vækst; først derefter har vi skabt den saglige og uafviselige baggrund for en lang række reformer.

Vi må erkende, at prioritering også her naturligvis bliver nødvendig, for reformviljen, kravene, ønskerne, er så store, næsten vældige, at der må økonomiseres, og at de

mange påkrævede opgaver, vi er stillet over for, må prioriteres. Vi tror imidlertid fra konservativ side, at kravene til uddannelse og forskning er nogle af dem, der skal prioriteres allerhøjest. Det er simpelt hen en forudsætning for både menneskeligt tilfredsstillende tilværelsesformer og en fortsat stigning i den danske befolknings levestandard. Vi har derfor med glæde bemærket, at undervisningsministeren har givet udtryk for forståelse for, at et niende undervisningsår bør gennemføres og et tiende undervisningsår muligvis derefter bør følge. Det er tanker, som ganske deles af det konservative folkeparti. Vi erkender, at vi står over for vældige investeringer her, men det er investeringer, der er uafviseligt nødvendige. I denne forbindelse lægger vi vægt på, at der reformeres internt inden for undervisningsvæsenet; og vel ikke mindst inden for den højere del af undervisningen må vi erkende at der i høj grad er et behov for reformer: reformer af administrativ karakter, der har ventet alt for længe på gennemførelse, men også reformer af selve studieordningerne. Vi er ganske indstillet på, at de studerende skal have større indflydelse på dette område, end de hidtil har haft.

Også forskningen mener vi må have en meget høj prioritet. Der har igennem lang tid med rette været talt om den store teknologiske kløft mellem USA og den gamle verden. Det er vor opfattelse, at hvert enkelt europæisk land, og altså også Danmark, har en forpligtelse til i egen interesse at mindske denne kløft. Derfor er forskningen så afgørende nødvendig. Den er også nødvendig for at sikre, at vi ikke i løbet af forbavsende få år i virkeligheden relativt kommer til at stå på et udviklingslands stade i forhold til langt mere teknisk avancerede lande. Der er tale både om offentlige og private forpligtelser på forskningsområdet.

En anden reform, som vi også meget gerne medvirker til, er en jordreform. Denne sag fik efter vor opfattelse alt for længe lov til at ligge uløst efter forløbet af folkeafstemningen i 1963. Der er nu gået over 5 år siden da; vi håber, at der i et bedre forhandlingsklima nu er mulighed for på en række områder at sikre den udbygning af byområderne og de rekreative områder og foretage den regulering af bebyggelsen i det

[Hannstrup Clemmensen.]

åbne land, som man fra alle sider erkender behovet for. Vi ser meget gerne, at kommunerne får øgede muligheder for at øge udbuddet af byggemoden jord. Vi mener, dette bedst og mest hensigtsmæssigt kan ske ved en tilbudspligt over for kommunerne, og vi lægger i øvrigt ikke mindst på disse områder vægt på, at lovgivningen bliver så overskuelig og klar, at de enkelte borgere har mulighed for at indrette sig derefter.

Der har også i adskillig tid været talt om kommunalreformens berettigelse og betydning. Vi vil gerne af al magt medvirke til, at denne reform fremmes og gennemføres. Vi har længe været tilhængere af en decentralisering i den offentlige administration. Alt for længe har dette spørgsmål været under overvejelse. Derfor nærmer den tid sig nu, da de endelige beslutninger må træffes. Det vil også være en af forudsætningerne for, at en refusionsreform, som det konservative folkeparti er meget ivrig for, kan gennemføres. Der er ikke tvivl om, at også det vil sikre en mere økonomisk offentlig administration.

Generelt vil jeg i øvrigt gerne have lov til at understrege, at det konservative folkeparti også i sine oppositionsår lagde megen vægt på, at administrative reformer overalt i den offentlige forvaltning blev gennemført, og at elektronisk databehandling blev anvendt i størst mulig udstrækning. Vi mener stadig, der er meget store problemer at løse på dette område, og vi opfordrer regeringen til fortsat og ufortøvet at intensivere sit arbejde på dette område.

Vi lægger vægt på, at tjenestemandskommissionen fortsætter og fremmer sit arbejde. Vi lægger ikke skjul på, som vi hidtil gang på gang har udtrykt det, at vi har stor sympati for tjenestemandsbegrebet med den gensidige tryghed, dette er udtryk for.

Jeg erindrer også om saneringsreformen; det har jo ikke mindst i de store byer vist sig, at den nuværende saneringslovgivning simpelt hen er utilstrækkelig. Vi ser derfor meget gerne, at det af regeringen bebudede lovforslag snarest fremsættes, så sagen kan ordnes ved et samarbejde mellem de forskellige grupper af private selskaber, sociale selskaber og kommuner. Vi kan simpelt hen

ikke være bekendt at lade disse problemer ligge uløst.

Jeg lægger vægt på i spørgsmålet om trafikreformer det konservative synspunkt, som allerede i 1965 tydeligt kom til udtryk, at vi gerne ser, at et privat, koncessioneret selskab f. eks. bygger Store-Bæltbroen. Vi har forstået, at der på det seneste har været større forståelse for denne vor tanké. Vi tror, at dette problem hurtigere og mere effektivt kan løses ad denne vej.

Lad mig til slut nævne, at ud over at give tilslutning til mange af de andre reformer, regeringen har lagt op til, er vi parat til at fortsætte forhandlingerne vedrørende en tillægspension. Socialdemokratiet har her ændret standpunkt. Det bebrejder vi ikke partiet, tværtimod må jeg vel snarere sige; der skulle på den baggrund være mulighed for også her at gennemføre en virkelig saglig og tilbunds gående forligsmæssig ordning.

Det har været karakteristisk i foråret og delvis i sommer, at ungdommen over hele verden har tegnet et broget, flimrende billede. Det er naturligvis ikke vor opfattelse, at de anarkistiske og voldsmæssige metoder, der visse steder har været anvendt, på nogen måde kan kalde på sympati, tværtimod. Men vi mener, at den sundeste del af „oprøret“ i allerhøjeste grad er et udtryk for engagement i samfundets problemer og vilje til at tage medansvar. På denne baggrund lægger jeg derfor vægt på i dag at understrege, at det konservative folkeparti er tilhænger af en nedsættelse af valgrets alderen. Vi medvirker meget gerne til forhandlinger herom, så befolkningen ved en folkeafstemning med stort flertal kan gå ind for en ændring på dette område.

Der er altså arbejdsopgaver nok, måske næsten for mange, at tage fat på, og det er vel helt naturligt i et demokrati, at regering og opposition bestandig krydser klinger. Men alligevel håber vi, at der på en række områder bliver muligheder for kompromiser. Jeg går ud fra, at de udtalelser, hr. J. O. Krag i en svunden tid kom med om, at de store kompromisers tid er forbi i dansk politik, ikke længere har gyldighed. Vi tror netop, der på en række af de her nævnte områder er behov for at samle et bredt flertal om reformer i Danmark, når den økonomiske baggrund derfor er sikret,

[Haustrup Clemmensen.]

og derfor vil jeg gerne til slut give udtryk for det konservative folkepartis glæde over, at yderfløjene er blevet svækket i dansk politik i den senere tid. Det gælder både højrefløjen og så udpræget venstrefløjen i dansk politik. Jeg skal ganske afstå fra at komme med sarkastiske bemærkninger i den henseende. Situationen er næsten endnu mere barok, end selv vi andre havde fantasi til at forestille os. Men netop derved skulle socialdemokratiet vel genvinde en mulighed for at føre en mere centrumspræget politik, end vi i den forrige regerings slutperiode var vidne til. Det ville vi i så fald hilse med glæde. Det er vort indtryk, at dansk folkestyre har fungeret bedst og mest realistisk, når centrumspartierne var stærke og yderpartierne svage. Det konservative folkeparti tilsiger sit medarbejderskab i centrum af dansk politik.

Henry Christensen: Igennem foråret og forsommeren foregik der en udvikling i Czekoslovakiet, der tændte håb hos os. Der var i denne udvikling en spire til en optøning af de stadig alt for stivnede fronter, og der var især et håb om, at det kunne lykkes det czekoslovakiske folk efter mange års ufrihed at skabe sig en friere og mere selvstændig stilling. Men al den optimisme og alt det håb, som var knyttet til den udvikling, der var i gang, blev den 21. august groft og ubarmhertigt gjort til skamme, da de fem Warszawapagtlande med Sovjetunionen i spidsen med deres militær besatte Czekoslovakiet og tvang dette land i knæ, så frihed på ny afløstes af tvang og selvstændighed af underkastelse. Det meste af den øvrige verden har siden da værdigt, men utvetydigt givet sin sorg og fordømmelse til kende og vist det modige czekiske folk sin sympati. Men bortset fra dette er den barske politiske realitet jo, at Czekoslovakiet igen er blevet overladt til sin skæbne — eller rettere den af fremmede magter med vold påtvungne skæbne. Sovjetunionen er blevet en hel verden svar skyldig på spørgsmålet om, hvem der, sådan som den sovjetrussiske regering hævdede, i Czekoslovakiet skulle have opfordret til russisk indgriben. Endnu en gang er verden blevet slået med lammelse ved at erfare, hvor kraftigt erklæringer fra en stormagt i verden kan devaluere.

Men også andre ting står fast. Overfaldet på Czekoslovakiet kunne vel bringes for FN's sikkerhedsråd, og den betydning, dette havde for verdensopinionen, skal jeg ingenlunde undervurdere. Men FN dokumenterede samtidig for alverdens øjne endnu en gang sin totale magtesløshed over for en nødstedt nation, når stormagtsinteresser var impliceret. Jeg tror derfor, vi må gøre det klart endnu en gang, at for at FN kan blive det værn til sikring af fred og frihed for nationerne, som vi tilstræber, kræves der et helt andet indhold i FN, end vi hidtil har kendt. At der i bedste fald er lang vej, kan ingen være i tvivl om, men at Danmark vil støtte en sådan udvikling er også klart.

Vi har samtidig fået anskuelsesundervisning i en del af baggrunden for vore egne sikkerhedspolitiske overvejelser. Det vil, hvad meget allerede tyder på, føre os til mere virkelighedsnære debatter og overvejelser, end der måske tidligere var udsigt til. Selv om vi kan forvente en særlig debat om disse forhold lidt senere i det høje ting, vil jeg dog allerede gerne her præcisere, at venstre under de givne forhold finder, at Danmarks sikkerhedshensyn fortsat tilsiger os medlemskab i den vestlige forsvarsalliance og en nøgtern og realpolitisk vurdering af vor forsvarspolitik. Vi er derfor tilfreds med statsministerens erklæring om, at der ikke i øjeblikkets krise er noget, der tilskynder til ændringer i vort forhold til NATO, samt statsministerens understregning af behovet for, at NATO kan komme til at virke som et politisk instrument i afspændingens tjeneste.

Hvad forsvaret angår, har der i sommerens løb været ført forhandlinger i det forsvarsudvalg, som er nedsat mellem regering og regeringspartierne, og som socialdemokratiet også havde været indbudt til at deltage i, men hvor socialdemokratiet ikke ønskede at være med. I venstre har vi givet tilslutning til den reform, der ligger i principperne om et fællesværn med det formål at søge at øge koordineringen mellem de forskellige forsvarsgrene, og vi har klart givet tilslutning til planerne om en nedsættelse af tjenestetiden fra 14 til 12 måneder. Vi gør det i tillid til forsvarsministerens udtalelser om, at det kan gøres uden forringelse af forsvarrets effektivitet. Det står os klart, at der ikke hertil er knyttet besparelser, men selv om en

[Henry Christensen.]

nedsættelse af tjenestetiden endda skulle være kostbarere endnu, må hensynet til at begrænse byrderne ved den tvungne værnepligt så meget, som det er forsvarligt, være afgørende.

Den nye forsvarsordning må skabes under det hensyn, at der må være reel mening og vilje bag hele vor sikkerhedspolitik. Derfor tillægger vi det i venstre stor vægt, at også den fremtidige forsvarsordning kan samle bred tilslutning her i folketinget. Her tror vi der påhviler danske partier et særligt ansvar, ganske uanset om de er i regering eller opposition. Venstre mener at have været sig dette ansvar bevidst også i tidligere tider og i samarbejde med andre partier.

Danmarks indre forhold er nu som før på mange måder afhængige af vilkårene udefra. De ubehagelige virkninger af markedsdelingen, som statsministeren i forgårs skildrede, ikke mindst i forhold til dansk landbrug, er så sande, som det blev sagt. Både for Europa som helhed og specielt for Danmark går der i disse år store muligheder tabt ved den tilsyneladende fortsat fastlåste markedsdeling, der behersker Europa. Vi må efter venstres opfattelse fremdeles være åbne over for muligheder, der måtte vise sig, for at vi kan løse op på situationen. Derfor finder vi også, at belysning af virkninger af forskellige tænkelige muligheder fortsat er en opgave for regeringen, uanset om forskellige muligheder for tiden mere eller mindre må betragtes som hypotetiske. Vi er skuffede over, at EFTA — det markedsområde, som Danmark deltager i — i strid med de oprindelige forudsætninger har vist sig så uvilligt til at drage nye områder, herunder vedrørende landbrugsvarerne, alvorligt ind i samarbejdet. Vi håber, de nordiske forhandlinger kan føre til et godt resultat; endnu ved jo ingen, hvad der kan komme ud heraf. Men en afgørende forudsætning for Danmark må det fremdeles være, at et øget samarbejde bliver så omfattende og integreret, at der også for Danmark helt åbenbart bliver større fordele end ulemper derved.

Det er under disse for tiden så utilfredsstillende markedsvilkår, vi har skullet forsøge at stabilisere den hjemlige økonomi, og arbejdet hermed har skullet gå videre.

Der er nu gået 8 måneder siden regerings-skiftet. Ikke desto mindre er det på adskil-

lige områder ganske betydelige resultater, der i denne periode har kunnet noteres. Man kan til tider undre sig over, at oppositionen har så travlt med at kritisere, at den synes helt at overse eller i hvert fald at undervurdere tydelige tegn på en stabilisering af dansk økonomi.

Jeg lagde også mærke til, at hr. J. O. Krag i dag talte om, at nu har finansministeren gældsæt os for en halv milliard kr. Det er jo ikke en argumentation, der rigtig giver et billede af, hvordan udviklingen har været i forbindelse med Danmarks gældsforhold til udlandet. Ingen kan vel bestride, at her er det afgørende den danske betalingsbalance. Den udviste sidste år et underskud på 2.150 mill. kr. — altså på et eneste år — og alt tyder nu klart på, at dette underskud i år væsentligt kan reduceres. Det faktiske forhold angående Danmarks betalingsforhold til udlandet viser altså et helt andet billede end det, hr. J. O. Krag i dag tegnede for tinget. Er nogen i øvrigt i tvivl om det ufor-svarlige for et land i at køre med så stort betalingsbalanceunderskud, så kan man blot læse den engelske socialdemokratiske finansministers udtalelser forleden. Stærkere advarsler er vel sjældent set.

Vi har da i den stabiliseringspolitik, der er ført, opnået store lettelser, normalisering af kreditpolitikken og et rentefald på 1½ pct. Det har været medvirkende til, stærkt medvirkende til, den vending i produktion og eksport, som efterhånden er nået, og som har ført til en meget stor stigning i industrieksporten. Vi har samtidig som resultat af den stedfundne forskydning mellem eksport og hjemmeforbrug, af det ændrede forhold mellem finans- og pengepolitik og de midlertidige lovbestemmelser om priser og avancer opnået en større prisstabilitet end i mange år. For lønmodtagerne betyder det, at de nu igennem de seneste måneder har opnået en række betydelige lønforbedringer uden tilsvarende prisstigninger. Dermed er der sket en virkelig reallønsforbedring til gavn for danske lønmodtagere.

Man påstår, at den økonomiske politik har skabt arbejdsløsheden. Denne agitation er uden hold. Den betydelige arbejdsløshed var jo en kendsgerning allerede under den forrige regering. Det er klart vor bestemte og alvorlige hensigt at sikre trykthed i beskæftigelsen og vel at mærke gennem en økonomisk

[Henry Christensen.]

holdbar politik, så det bliver en varig bedre beskæftigelse og ikke en løsning skabt på et usundt og uholdbart grundlag. Udviklingen viser da, går jeg ud fra til glæde for os alle, nu fra uge til uge en klar bedring i beskæftigelsen, når de helt nødvendige hensyn til årstid tages i betragtning. Hvor der i januar var 30.000 flere arbejdsløse end i samme måned året forud, viser de foreløbige septembertal, at der vel nu kun er 10.000 flere arbejdsløse end i samme måned året forud. Det er endnu ikke tilfredsstillende, men det viser det rigtige og holdbare sigte i den førte politik. Havde man i foråret sagt nej til de gennemførte besparelser på statsbudgettet, sådan som oppositionen ville, og havde man — sådan som oppositionen også ville — sagt nej til en momsforhøjelse, efter at arbejdsmarkedet i februar havde afvist indfrysning af en dyrtidsportion, så havde Danmark efter vor opfattelse nu været bragt ud i en ny inflations- og betalingsbalancekrise, der havde haft de alvorligste følger for beskæftigelsen og for dansk økonomi i det hele taget. Derfor var det godt, det ikke skete.

Den stabilisering, som nu så tydeligt er på vej, ønsker venstre ført videre. Vi vil ikke have sat den produktions- og beskæftigelsesfremmende lempelse i penge- eller kreditpolitikken over styr. Derfor må der fortsat opretholdes en finanspolitik, der vel er langt mildere end under de senere års socialdemokratiske regering, men strammere end den, den socialdemokratiske opposition har foreslået. Det betyder en stærkere bremse end hidtil på stigningen i de offentlige budgetter. Hertil tror vi den nu anvendte budgetmetode, som venstre i mange år har foreslået, vil være en god hjælper.

Det andet afgørende led er den kommende indkomstudvikling. Vi ønsker, at der opnås de realindkomststigninger, der er basis for i produktions- og produktivitetsudviklingen. Derimod yder bytteforholdet ikke noget bidrag. Det er selvsagt blevet ringere som følge af devalueringen. Det var jo endda devalueringens dybeste mening. Men lige så klart er det, at indkomststigninger ud over, hvad produktionen kan afkaste, ikke er eller ikke kan være til gavn for nogen. De bevirker efterfølgende prisstigninger, der udhuler lønnens værdi; de tvinger, som vi så ofte har set det, til højere skatter, der også rammer

lønmodtagerne, og de forringer vor konkurrenceevne og dermed beskæftigelsesmuligheder.

Det er derfor de kommende måneders vigtigste økonomiske afgørelse at sikre en indkomstudvikling, der undgår de skadelige følger, jeg her har skitseret. I disse afgørelser er indflydelsen placeret på flere organer: regering, folketing, arbejdsmarkedets organisationer og erhvervene. Det betyder, at der også er fordelt et selvstændigt ansvar. Her er det efter venstres opfattelse afgørende at erindre sig statsministerens tilføjelse om, at dette ansvar ikke kan ventes begrænset ved indgreb fra regeringsside. Dermed er forhandlingsfriheden mellem overenskomstparterne og det dermed forbundne selvstændige ansvar og risiko klarlagt. Kun det selvfølgelige forbehold, at samfundet i givet fald må sikre livs- og samfundsvigtige forhold, må tilføjes.

Efter venstres opfattelse har regeringen derudover særlige opgaver i forbindelse med en nødvendig indkomspolitik. De parter, der under selvstændigt ansvar skal disponere, må kende de grundlæggende træk i regeringens politik og vurderinger. Heri er det kommende finanslovsforslag og de bemærkninger om finanspolitikken, som må ledsage dette, et vigtigt led. Andre led er forslagene om det forlængede avancementstop, som altså af indkomtpolitiske grunde nu trækkes vel til den yderste tidsmæssige grænse, som kan anses for forsvarlig.

Jeg vil gerne gøre den bemærkning til, jeg tror det var hr. J. O. Krag, der kritiserede de ændrede bestemmelser i forbindelse med rationaliseringsgevinster, at dette, at de ikke er omgivet af den lovmæssige begrænsning i forbindelse med avancementstoppen, betyder jo ikke, at de ikke kan komme forbrugerne til gode. Heldigvis virker der dog forhåbentlig samtidig på de fleste områder en betydelig konkurrence, og det må naturligvis med ind i den samlede vurdering.

For landbrugets vedkommende har regeringen som grundlag for de kommende drøftelser taget sit udgangspunkt i de nuværende ordningers finansielle rammer til trods for de nu yderligere forringede indkomstvilkår i landbruget.

I de kommende måneder skulle vi endvidere gerne nå til en tjenestemandreform. At den ikke kan gennemføres gratis, er alle

[Henry Christensen.]

sikkert klar over. Afgørende er, at der bliver balance mellem fordele og udgifter, og at den i øvrigt ikke slår en afbalanceret indkomstpøolitik i stykker. At orientering yderligere vil finde sted mellem parter, hvoraf regeringen er én, og som hver — som jeg nævnte før — har et ansvar i situationen, må være en selvfølge. Det er, for at indkomstpøolitik skal kunne lykkes, en vigtig forudsætning, at der inden for de realistisk set mulige rammer skabes fornøden tillid til, at ikke enkelte grupper bliver sorteper; men dels igennem regeringens bebudede oplæg og dels igennem den faktiske prisstabilisering, der har fundet sted, skulle der i denne henseende være bedre muligheder end måske længe.

Vi ønsker en sund økonomi i det danske samfund for at kunne sikre de bedst mulige nye fremskridt. Udviklingen har bevirket, at Danmark i stigende grad er blevet og vil blive et moderne industrisamfund, og at fremtidens vækst i stor udstrækning beror på vor evne til at indrette os i overensstemmelse hermed. Men samtidig med denne udvikling vil en betydelig dansk landbrugsproduktion og -eksport fortsat spille en stor rolle i den samlede økonomi og velstand. Derfor må denne målsætning også være udgangspunktet for vor landbrugspøolitik i en periode, hvor markedsudviklingen og strukturproblemerne rammer dette erhvervs udøvere trods en imponerende indsats så hårdt, som tilfældet er. Den kommende landbrugspøolitik må på den ene side tilsigte at skabe balance mellem produktion, forbrug på hjemmemarked og lønnende afsætning, hvor hensynet til fremtidsmuligheder også må tilgodeses, og på den anden side sikre landbrugets udøvere anstændige levevilkår som fortjent løn for en stor og dygtig arbejdsindsats.

I statsministerens to redegørelser var der mange store og mindre enkeltheder, som det ikke vil være muligt eller rimeligt at komme ind på her. Der er måske et par ting, som venstre savnede, og som jeg derfor gerne vil nævne.

For det første vil venstre gerne opfordre regeringen til snarest at fremsætte forslag, der modvirker den i mange tilfælde helt urimelige ejendomsbeskatning i en række udviklingsområder som følge af de meget

høje vurderinger, der her ofte ikke står i forhold til aktuelle indtjenings- eller salgsmuligheder.

For det andet vil vi opfordre regeringen til at overveje lovgivning, der kan sikre borgere mod at skulle yde tvangsmæssige bidrag til politiske partier som forudsætning for opretholdelse af beskæftigelse eller erhverv.

Med den sundere økonomi som baggrund vil det nye folketingsår stille os over for adskillige betydningsfulde reformer. De vil få deres selvstændige behandling; derfor skal jeg kun fremdrage et par enkelte forhold.

En af de store reformer er den ændrede administrative inddeling, også kaldet kommunalreformen. For venstre er det yderst tilfredsstillende, at statsministeren har kunnet bebude et materiale vedrørende den fremtidige byrde- og opgavefordeling fremlagt. Jeg forstår, at dette sker i erkendelse af den nøje sammenhæng, der også efter vor mening er imellem disse sider og selve den kommunale inddeling, og som bliver endnu mere presserende, når også forslag om en ny amtskommunal inddeling skal behandles. Vi tror, at den her bebudede redegørelse også vil have den største betydning for de indgående overvejelser, der nu foregår i en lang række af landets primærkommuner. Om et sådant materiale for længst havde foreligget, tror vi, det kunne have øvet stor gavn og fjernet adskillig ængstelse mange steder. Dette er ikke en kritik mod den nuværende regering, som energisk har taget fat på denne opgave, der vist derimod blev efterladt af den forrige regering i en temmelig jomfruelig tilstand.

Jeg har i sommer advaret imod, at vi i en rigtig erkendelse af behovet for en ny kommunestruktur gik videre, end der var givet klar og nødvendig begrundelse for. Det bør nemlig heller ikke i folketinget overses, at den folkelige aktivitet, vort hidtidige kommunestyre har udvist, har haft en betydning, ikke alene for det kommunale selvstyre, men for folkestyret i det hele taget. Den moderne eller mest tidssvarende løsning er ikke den, der blot tilsligter alt så stort som muligt, men derimod den, der bedst kombinerer hensynene til den moderne tids krav til den kommunale enhed og størrelse og til at sikre den bedst mulige for-

[Henry Christensen.]

bindelse mellem borgere og deres repræsentanter i det fremtidige kommunestyre.

Venstre tillægger arbejdet i socialreformkommissionen stor betydning, og vi er derfor tilfreds med, at statsministeren i åbningstalen kunne bebude en snarlig redigering i folketinget på grundlag af den hovedskitse, som kommissionen synes at være kommet frem til. Der tegner sig heri allerede hovedlinjerne for den kommende socialreform, og både for folketingets løbende arbejde med sociale og andre spørgsmål, for kommissionens videre arbejde og ikke mindst for befolkningens medleven i arbejdet med denne store reform vil en debat i folketinget være nyttig.

Jeg vil gerne indskyde, at jeg også glædede mig i dag over de bemærkninger, hr. J. O. Krag gjorde i forbindelse med socialreformen og de resultater, der her kan ventes. De forekom mig at være mere forstående over for det sigte, der er med dette arbejde, end vi måske noget tidligere havde indtryk af. Jeg håber derfor, det også kan danne baggrund for et bredere samarbejde om den socialreform, der skal blive resultatet.

Når venstre i sin tid tog initiativet til, at forarbejdet til en socialreform kom i gang, var det ud fra en erkendelse af, at der var brug for en sammenfatning af de sociale kræfter, hvis vi virkelig skulle kunne magte de mangesidede sociale problemer, som det moderne samfund stiller mennesker over for. Vi må simpelt hen se i øjnene, at tiden eksempelvis er løbet fra særskilte sygekasser, fra en arbejdsformidling løsrevet fra den sociale sammenhæng.

I vor interesse for en socialreform ligger imidlertid ikke, at løsningen af en række sociale enkeltopgaver skal vente på gennemførelsen af socialreformen. Der er også meget store enkeltopgaver, som trænger sig på på det sociale område. Det må således være udelukket, at vi passerer 1970 med virkeliggørelsen af den fulde folkepension, uden at dette også får konsekvenser for

fradragreglerne i invalidepensionen. Det kan ikke være en rimelig retsvirkning af ægteskabet, at selv en beskeden ægtefælleindkomst skal føre til så drastiske beskæringer i en handicappets invalidepension, som tilfældet er i dag.

Venstre har stærkt fremhævet nødvendigheden af, at der nu sker noget for saneringen af de alt for mange dårlige boligkvarterer. Saneringskvartererne og arbejdsløshedsøerne har det tilfælles, at en mangfoldighed af sociale problemer slår sammen om den enkelte familie. Derfor findes der heller ikke noget enkelt patentmiddel, som løser disse problemer, men vi må på begge disse områder sætte ind fra mange sider.

Vort moderne samfund skal have råd til at satse mere på det enkelte menneskes trivsel, både når produktionen skal frembringes, og når den skal anvendes både i arbejdstiden og i fritiden. Derfor vil miljø- og trivselsproblemer uden tvivl blive nogle af de problemer, som vil præge, og som bør præge en virkelig samfundsdebat i de kommende år. Det vil være spørgsmål om trivsel på arbejdspladsen, i vore boligområder, på vore uddannelsesinstitutioner, og vi må her gøre os klart, at ikke blot vil endnu flere unge tilbringe endnu mere tid under uddannelse, men efteruddannelse, opskoling, omskoling vil spille en rolle for stadig flere grupper af mennesker, også senere hen i livet. Trivsels- og miljøopgaverne vil stille store krav til planlægningen af fremtiden og til oprydning efter fortidens skader. Til de sidste hører så afgjort saneringsproblemerne, til de første hører eksempler som naturfredningslov, sikring mod fortsat naturforurening, indsats mod det voksende støjproblem osv.

Vi står nu ved indgangen til det første hele folketingsår under den nye liberale regering. Vi har den betydelige fordel i modsætning til adskillige af de foregående år, at vi kan se hen til en mere stabil arbejdsperiode her i tinget. Det er venstres håb og opfordring, at vi både inden for regeringspartier og opposition vil tage be-

[Henry Christensen.]

stik herefter. Ret beset vil det gavne alle parter og da især løsningen af de mange opgaver, vi står over for, bedst muligt; det vil gøre folketingsret til en god arbejdsplads.

Tiden har vist de tre regeringspartiers faste vilje og evne til det indbyrdes samarbejde, som er forudsætningen for en effektiv regeringsperiode. Enhver spekulation i noget andet vil vi fra venstres side klart advare oppositionen imod, men jo mere man erkender dette, jo større vil muligheden også være for, at der kan finde et bredt samarbejde i folketingsret sted.

I venstre ønsker vi selvsagt også socialdemokratiet inddraget i det positive reformarbejde, vi står over for. Vi er overbevist om, at det også modsvarer mange socialdemokratiske vælgeres ønsker; vi er også bekendt med, at det kræver tolerance og evne til forhandling også af os selv, men det kræver selvsagt også en positiv forhandlingsvilje og ikke blot en voldsom kritik fra det store oppositionspartis side. Det forekom mig, at der i hr. J. O. Krag's tale i dag, omend der jo ikke var tilslutning til ret meget af statsministerens åbnings-tale, alligevel var en vis afspænding sammenlignet med en del af sommerens mere glade, til tider hidsige taler. Måske har hr. J. O. Krag alligevel — i modsætning til hr. Victor Grams opfattelse — sluppet noget af oppe ved Skiveren. Om dette er tilfældet, tror jeg, det vil vække almindelig glæde; jeg tror også, det vil kunne gavne arbejdet i folketingsret. Om det virkelig viser sig, at de nødvendige forudsætninger er til stede, vil først de kommende måneder kunne vise os.

Niels Helveg Petersen: Den åbningstale, hvormed regeringen har præsenteret sig for folketingsret, var efter radikal opfattelse en god tale.

Jeg vil gerne med det samme sige til hr. J. O. Krag, at vi er i det radikale venstre ikke trygge ved, at hverken konservative finansministre eller socialdemokratiske oppositionsledere skal afgøre, hvem der er radikal eller ikke; det kan vi godt selv.

Det var en redegørelse, der tegner en linje for folketingsrets arbejde i det kommende år, som giver arbejdslyst og optimisme, en redegørelse, hvor der både var

tilkendegivelser af, hvordan regeringen vil gribe de øjeblikkelige problemer an, og retningslinjer for en kommende reformlovgivning.

Det var en redegørelse, der på det udenrigspolitiske område imødekom meget væsentlige radikale synspunkter. Det store udenrigspolitiske problem i Europa i dag er at drage de rette konsekvenser af begivenhederne i Tjecoslovakiet. Tiden er ikke inde til drastiske militære skridt i vesten. Warszawa-pagten er politisk, militært og moralsk svækket; den vestlige verden ville gribe fejl, hvis den i den nuværende situation tog politiske eller militære skridt, der kunne vanskeliggøre frihedsbestræbelserne i Tjecoslovakiet. Situationen i Tjecoslovakiet er ikke stivnet, der foregår stadige forskydninger i forholdet mellem besættelsesmagterne og den tjekiske regering. Derfor må den vestlige verden vise den yderste tilbageholdenhed med noget skridt, der kan give besættelsesmagterne en sikkerhedspolitisk undskyldning for fortsat tilstedeværelse, en undskyldning, som besættelsesmagterne ikke havde, da besættelsen fandt sted.

Påstandene om, at besættelsen skyldtes frygt for vestlige landes hensigter, har under hele krisens forløb været aldeles utroværdige. Det må beklages, hvis den vestlige verden eller enkelte lande i vesten i denne situation med ord eller handlinger kom til at forlene besættelsesmagternes utroværdige påskud med noget, der kunne ligne et skær af troværdighed.

Derfor måtte det også dybt beklages, hvis aftalen om forbud imod atomspreddning skulle strandе på modstand fra vestlig side. Aftalen om forbud imod spredning af atomvåben er et lyspunkt og et fremskridt. Hvis aftalen nu ikke underskrives, er der åbnet for en udvikling henimod det fuldstændige anarki på atomoprustningens område, og dette må i små stater skabe dyb bekymring.

Den vesttyske regerings bebudelse af, at den ikke for tiden ønsker at undertegne aftalen, er et alvorligt skridt. De sovjetiske angreb imod Forbundsrepublikken har under og efter besættelsen af Tjecoslovakiet antaget helt uantagelige former, men det radikale venstre kan tilslutte sig regeringens direkte opfordring til Vesttyskland og andre stater om at undertegne aftalen. Sker dette

[Niels Helveg Petersen.]

ikke, kan begivenhederne i Czekoslovakiet starte en bølge af forholdsregler i øst og vest, som både ville vanskeliggøre frihedsbevægelsen i Czekoslovakiet og skade mulighederne for fremtidig afspænding.

Det radikale venstre vil stærkt opfordre regeringen til at arbejde for, at der ikke udvikler sig en situation, hvor de kræfter, der modvirker europæisk afspænding, henter næring af hinandens fejltagelser.

Vietnamkrigen raser videre med ufor mindsket styrke under enorme omkostninger i menneskeliv, menneskelighed og under et utåleligt tab af politiske muligheder for fredeliggørelse af forholdet mellem verdens mægtigste nationer. Det radikale venstre er uden reservationer af den opfattelse, at det tilkommer USA at tage skridt til en betingelsesløs standsning af bombardementerne som en nødvendig forudsætning for, at realitetsforhandlinger kan blive mulige. Realitetsforhandlinger, hvor begge parter må være villige til at gøre indrømmelser, kan kun komme i stand, hvis denne forudsætning er opfyldt. Verden venter et sådant skridt fra USA's side.

Vietnam er desværre ikke det eneste sted, hvor krigstilstand hersker. Borgerkrigen i Nigeria føres med et had og en vildskab, som daglig koster flere tusinde menneskeliv. FN's medlemsstater viser i denne konflikt endnu en gang, at de ikke har en sådan tillid til verdensorganisationen, at denne kan komme til at udføre sit arbejde i fredens tjeneste. Efter at Organisationen for afrikansk Enhed tilsyneladende helt har måttet opgive at ændre situationen til det bedre, har borgerkrigen i Nigeria passeret det punkt, hvor de afrikanske stater med rette kan hævde, at den kun er et afrikansk anliggende, og derfor må ingen muligheder være uforsøgt for at finde et grundlag for sagens behandling i FN. Endnu har et sådant grundlag ikke kunnet findes, men bestræbelserne må ikke ophøre.

Den humanitære bistand må udbygges så stærkt som muligt, men det må ikke glemmes, at kun politiske løsninger på stridens politiske problemer kan bringe varig lindring af de lidelser, krigen bringer, og det første led i en politisk løsning burde være, at stormagterne — først og fremmest Sovjetunionen og England — ophører med

at forsyne parterne med våben. Selv et så beskedent krav har ikke hidtil kunnet opfyldes.

Situationen i Mellemøsten viser stadig ikke tegn på bedring. Sammen med besættelsen af Czekoslovakiet og dens følger, den fortsatte undertrykkelse af elementære menneskerettigheder i Grækenland og Portugal, krigene i Vietnam og Nigeria giver dette anledning til en pessimistisk bedømmelse af den internationale situation og af FN's øjeblikkelige muligheder for at opfylde sit formål, som er at skabe et internationalt forhandlingsforum for fredelig løsning af internationale konflikter og opbygningen af en international retsorden. Man forstår til fulde den pessimisme, der så stærkt er kommet til udtryk i generalsekretær U Thants udtalelser i den senere tid. På trods af tilbageslag i Europa og andre steder står imidlertid kun én mulighed åben for dansk udenrigspolitik: fortsat energisk og målbevidst arbejde for at dreje udviklingen i en bedre retning, bort fra krig, oprustning og undertrykkelse, henimod fredeliggørelse og respekt for menneskerettigheder.

Jeg skal ikke gøre mange bemærkninger om Danmarks forhold til NATO. Snart bliver der lejlighed til at drøfte vore sikkerhedspolitiske problemer, bl. a. på baggrund af den udsendte gråbog om Danmarks sikkerhedspolitik. Jeg skal dog om NATO gøre den bemærkning, at det radikale venstre lægger helt afgørende vægt på, at Danmark efter august 1969 bevarer den udenrigspolitiske handlefrihed, vi fra dette tidspunkt vil få i kraft af den 1-årige opsigelsesmulighed. Skulle et krav om forlængelse af traktaten rejse sig og vinde tilslutning, vil det være nødvendigt, at befolkningen høres. Vi ser frem til resultaterne i forårets løb af de sikkerhedspolitiske undersøgelser, der foregår i regeringen, og forventer, at der derigennem tilvejebringes et materiale til diskussion af dansk sikkerhedspolitik, der kan løfte denne debat ud af gamle problemstillinger og ind i en global sammenhæng, hvor den rettelig hører hjemme.

Den markedspolitiske situation har ikke ændret sig, siden folketinget sidst diskuterede dette problem. Vejen til fællesmarkedet er stadig lige lukket. Et fornyet fransk veto har vakt skuffelse, men ikke overraskelse. Nyt er det imidlertid, at den

[Niels Helveg Petersen.]

fælles landbrugspolitik inden for fællesmarkedet med de garanterede høje priser har skabt overskudsproduktion af vigtige landbrugsvarer. Udsigterne til medlemskab er derfor fortsat mørke, og forhåbningerne om, at medlemskab i givet fald ville bringe dansk landbrug varigt over sine afsætningsproblemer, kan ikke opretholdes. Dansk enegang til fællesmarkedet er hverken politisk eller økonomisk aktuel, og selv et brev fra selveste præsident de Gaulle til konservative studenter i Danmark kan ikke ændre denne opfattelse i det radikale venstre.

Der er derimod god politisk og økonomisk mening i at forstærke anstrengelserne for at udvide det nordiske samarbejde på alle det økonomiske livs områder, også hvad angår samhandelen med landbrugsvarer. Markedsdelingen i Europa har skabt en situation, hvor det nordiske samarbejde har fået større tiltrækningskraft. Det radikale venstre er parat til at arbejde energisk for, at der kan gøres et stort skridt fremad på dette felt, og vi håber, at der igennem det embedsmandsarbejde, der foregår, tilvejebringes et grundlag for beslutninger, der vil være attraktive for alle de nordiske lande.

En ny forsvarsordning skal gennemdrøftes og gennemføres i den kommende samling. Med interesse har man i det radikale venstre bemærket de udtalelser, der kom fra socialdemokratiets årsmøde. Som radikal kunne man genfinde adskillige synspunkter i denne udtalelse, der ligger nær, hvad det radikale venstre ønsker, men som socialdemokratiet tidligere, dengang da det havde regeringsmagten, ikke havde interesse for. Jeg vil her minde om, at det radikale venstre udsendte sin skitse til forsvarsreformer i december 1965.

Socialdemokratiet skal ikke høre bebrejdelser for at have skiftet standpunkt efter at være kommet i opposition, men det er på den anden side sket så hurtigt, at socialdemokratiet må forstå, at dette parti bærer bevisbyrden for, at det nye standpunkt er udtryk for ærlig vilje til at nå et resultat og ikke for taktisk spekulation. Hvis det er det første, er det vurderingen i det radikale venstre, at så er der skabt muligheder for en ny forsvarsordning med virkelige forbedringer gennemført i bred enighed, og det er dette, regeringspartierne tilstræber.

Med udgangspunkt i en ændring af forswarets ledelse og en nedsættelse af tjenestetiden, som det radikale venstre hilser med glæde, arbejder regeringen videre med forsvarsspørgsmålene. Jeg tror, der kan findes et grundlag for en åben og fri drøftelse af forsvarsproblemerne her i folketetinget.

Den indenrigspolitiske situation og diskussion præges stærkt af de økonomiske problemer. Der er ubestridelige positive træk i den økonomiske udvikling. Det er særlig værdifuldt, at priserne har vist en meget stabil udvikling igennem længere tid. Den bedste reallønssikring for lønmodtagerne er stabile priser. Rentefaldet er glædeligt, det nedbringer lejen i nybyggeri til gavn især for unge familier, og sammen med den gennemførte kreditlempelse er der skabt grundlag for en forøgelse af investeringsaktiviteten. Rentefald og prisstabilitet medvirker samlet til at imødegå en forringelse af erhvervenes konkurrenceevne. Betalingsbalanceunderskuddet vil i 1968 blive betydelig mindre end i 1967. Dette er i den nuværende situation et nødvendigt mål i den økonomiske politik.

Beskæftigelsen er derimod ikke tilfredsstillende. Ganske vist har den på det sidste vist tegn på bedring, og ledigheden nærmer sig nu det niveau, den havde sidste år, men yderligere forbedring er meget ønskelig. Oppositionen har anbefalet en mindre stram finanspolitik. Oppositionen betræder her en vej, som også tidligere oppositionspartier har betrådt og med ringe held. Man kræver lavere skatter og højere udgifter. Jeg synes, man kunne have ventet, at socialdemokratiet kunne finde på noget bedre. Socialdemokratiet har dog været regeringsparti så længe, at partiets ledere ved, hvordan en sådan oppositionspolitik tager sig ud, når man selv har ansvaret. Det er jo tilmed ikke en oppositionspolitik, der har opvist fremragende resultater tidligere. Derfor er det en gåde, hvad der har forledt socialdemokratiet til at tro, at dette forhold har ændret sig.

Målt med den traditionelle målestok, kasseoverskuddet, føres i dette år ingen stram finanspolitik — det budgetterede kasseoverskud er som bekendt forvandlet til et kasseunderskud — men i forhold til prisudviklingen har finanspolitikken været tilstrækkelig stram til at imødegå inflations-tendenser, der ville undergrave konkurrence-

[Niels Hølvæg Petersen.]

evnen, og den førte finanspolitik har ligeledes været stram nok til, at et rentefald er indtruffet og kreditlempelse gennemført. Formålene med en finanspolitik er nået. Ved adskillige lejligheder har vi omvendt oplevet, at et kasseoverskud ikke har været tilstrækkeligt til at modvirke inflations-tendenser og forhindre en for stram kredit- og pengepolitik. Kasseoverskud og kasseunderskud er ikke et tilstrækkeligt grundlag for vurdering af finanspolitikken.

Enhver ved, at for stærke stigninger i pengeindkomsterne forringer konkurrenceevnen og dermed beskæftigelsesudsigterne. Det fundamentale spørgsmål for den økonomiske politik er derfor, om det kan lykkes ved en samlet indsats, hvorunder regeringen må yde sit bidrag, at forhindre en oppustning af pengeindkomsterne, der vil bringe yderligere vanskeligheder for beskæftigelsen. Regeringen må yde sit bidrag, men arbejdsmarkedets organisationer må også yde deres, ikke for regeringens skyld, men for beskæftigelsens skyld. Stabil og høj beskæftigelse har sin pris, og prisen er en vis tilbageholdenhed med udviklingen i pengeindkomsterne, hvilket ikke er det samme som, at der ingen stigning må ske i reallønnen. På denne baggrund støtter det radikale venstre gerne en forlængelse af avancestopet.

Vigtigt for beskæftigelsen er det også at udforme en arbejdsmarkedspolitik, der støtter beskæftigelsesmulighederne i egnsudviklingsområderne, og som giver bedre muligheder for omskoling og efteruddannelse af arbejdskraft.

Der er ingen lysning i landbrugets afsætningsvanskeligheder. I diskussionen om landbrugets særlig vanskelige forhold lægger det radikale venstre vægt på, at der fortsat vil være behov for støtte til landbruget, og at landbrugsstøtten tilrettelægges på en sådan måde, at der tages hensyn til de dårlige afsætningsmuligheder. De vanskelige afsætningsvilkår og industrialiseringen stiller folkettinget over for meget vanskelige afgørelser på landbrugspolitikens område. Landbruget befinder sig i en omstillingsproces, der gør det berettiget, at det øvrige samfund viser forståelse for det alvorlige i landbrugets situation, men som også gør det

nødvendigt for samfundet at sikre sig, at sigtet med landbrugsstøtten er det rigtige.

Kildeskatten er som bekendt i foråret gjort færdig af folkettinget, men andre skatteproblemer består. Regeringen har bebudet, at man overvejer indførelse af et skatteloft. Det radikale venstre er tilhænger af en sikring imod overbeskatning. Problemet er at udforme en sikringsordning på en sådan måde, at det ikke får uønskede virkninger enten derved, at skattetryk overvælttes fra høje til lave indkomster, eller derved, at en stigning i indkomstbehovet må dækkes ind over de indirekte skatter. Det radikale venstre mener, at der ville ligge en meget betydelig sikringsordning for indkomster af alle størrelser i den radikale tanke om en fast grundskala kombineret med en udskrivningsprocent. Denne tanke er med i overvejelserne, og i den forbindelse vil jeg nævne, at den nu gældende statsskatteskala har mangler, som det kan være rimeligt at udbedre.

Forskellene i den kommunale beskatning er for store, og en reform af byrdeudligningen trænger sig meget stærkt på. Den mest rationelle form for udligning forekommer at være direkte tilskudsordninger, der sikrer kommunerne et vist beskatningsgrundlag, og som ikke vil få den bivirkning som andre udligningsformer, at kommunernes interesse i at holde deres skatteprocenter nede formindskes. Det ville svække et hovedsigte med kommunalreformen, som er at gøre kommunerne mere selvstændige i deres dispositioner.

Når denne åbningsdebat er overstået med dens uundgåelige blanding af store og små ting, er spørgsmålet: hvilke reformer er der bebudet, som vil få langtrækkende virkning for samfundets udformning? Jeg vil fremhæve særlig tre områder:

Ved en revision af den amtskommunale inddeling lægges der op til et forslag om færre amter. Der skal gennemføres ændringer i byrdefordelingen og opgavefordelingen mellem stat og kommune, og sidst, men ikke mindst, skal der gennemføres en reform af jordlovs- og planlægningslovgivningen.

Siden 1963 er der ikke fremkommet regeringsforslag til afløsning af de love, der faldt. Det radikale venstre hilser med glæde, at regeringen igen fremsætter et lovforslag til

[Niels Helveg Petersen.]

naturfredningslov, der giver offentligheden udvidede rettigheder til skov og strand. Tilbudspigten skal træde i stedet for den forkastede kommunale forkøbsret. Tilbudspigten vil være et lige så effektivt instrument for kommunerne i deres jordpolitik, men rummer den betydelige psykologiske fordel, at den ikke forudsætter, at der allerede er aftalt en handel til anden side. Forkøbsretten kan netop virke brutal, fordi den bryder ind i en aftalt retshandel.

Der skal gennemføres nye regler, der regulerer bebyggelsen i det åbne land; det er et helt afgørende punkt. En stærk og smidig regulering af bebyggelsen i det åbne land er nødvendig, hvis vi skal sikre en hensigtsmæssig byudvikling og et rimeligt udbytte af de offentlige investeringer, og hvis vi ønsker at beskytte landbrugserhvervet imod uønskede prisstigninger på landbrugsejendomme. De nugældende regler for regulering af bebyggelsen i det åbne land er kaotiske, og opgaven er at skabe en klar og logisk opdeling af landet i byområder og landområder. Det radikale venstre lægger i de fortsatte forhandlinger helt afgørende vægt på dette. En rigtigt gennemført regulering af bebyggelsen i det åbne land er nødvendig for, at industrialiseringen og byvæksten kan få et heldigt forløb, og det er derfor et problem, hvis løsning får vidtrækkende betydning for, hvordan landet vil komme til at se ud. En frigørelsesafgift kommer ind i billedet ved jords overgang fra én anvendelse til en anden og skal betragtes som den pris, der må betales for udvidet adgang til at råde over jorden.

Vore planlægningsbestemmelser er ikke præget af logik og sammenhæng. Der tiltrænges en lovgivningsmæssig forenkling af de regler, der gælder for den lokale kommunale planlægning, og der tiltrænges en administrativ forenkling med decentraliseret godkendelsesmyndighed for de amtskommunale og regionale organer. Videre tiltrænges et egentligt lovgrundlag for landsplanlægningen, der i dag hviler på en regeringsbeslutning fra 1961, og som savner autoritet både i forhold til statslige og kommunale myndigheder. Også den regionale planlægning må have et andet grundlag; et lovforslag om regionsplanlægning var indeholdt i jordlovskomplekset i 1963, men bortfaldt.

Hovedstadsområdet indtager i alt dette en særstilling, dels derved at kommunalreformen ikke gælder for Københavns amt og for Københavns og Frederiksberg kommuner, dels derved, at erfaringen har vist, at der netop i hovedstadsområdet er behov for en koordinering af de kommunale råds arbejde, først og fremmest på planlægningens område. Planlægningsproblemerne i hovedstadsområdet må derfor med ind i billedet af en planlægningsreform, hvis billedet skal gøres færdigt.

Også saneringsproblemerne må tages op i forbindelse med reformen af planlægningslovgivningen. Vi har i øjeblikket en brugbar saneringslov, men ikke megen sanering. Både loven og dens administration, først og fremmest på kommunalt plan, kan forbedres. Denne regering vil få tilgivelse for meget, hvis den viser sig i stand til med stor fantasi og vilje at sætte fart i sanering og byfornyelse ikke bare kvantitativt, men sandelig også kvalitativt.

Jeg er efter åbningstalen optimist med hensyn til de jordlovsovervejelser, der foregår i regeringen. Jeg tror, der kommer lovforslag ud af disse overvejelser, der tager andre midler i brug, men som på ingen måde er ringere end de love, der faldt i 1963. Jordlovene er et ømtåligt problem, ømtåligt i forholdet mellem partier, ømtåligt i forholdet mellem lovgivningsmagt og befolkning. Hvis der derfor i denne samling kan gennemføres et sæt gode jordlove, vil det radikale venstre have nået et stort mål. For at opnå det er vi også parat til at acceptere mindre end det fuldkomne, hvis lovgivningen i øvrigt er klar, konsekvent og fremsynet. Jordlovsafstemningen i 1963 kan tolkes på mange måder. Men den var ikke en opfordring fra vælgerne til at lade arbejdet gå i stå i årevis. Tiden er inde til at komme videre, og jeg tror, at befolkningen vil spørge den tidligere statsminister, hr. J. O. Krag, med hvilken ret han retter skarp forhåndskritik mod regeringens jordlove efter selv som statsminister at have været leder af en regering, der i 4½ år ikke fremsatte ét jordlovsforslag.

Af anden reformlovgivning kan ventes oplæg til beslutning om reformer inden for folkeskolen. Vi ventes lovforslag om revision af loven om ungdommens uddannelsesfond og om placering af et universitet nr. 2

[Niels Helveg Petersen.]

øst for Store-Bælt. Vi venter ophævelse af filmcensuren, vi venter betydningsfulde fremskridt inden for straffelovgivningen, ny svangerskabslov, ny ægteskabslov og forslag om nedsættelse af valgrets- og myndighedsalder.

Vi har fået stillet en samlet redegørelse for de kulturpolitiske problemer i udsigt. Der er behov for en drøftelse af kulturpolitikken i lyset af den teknologiske udvikling og i lyset af kravene om medbestemmelse og medleven. Forleden gav regeringen meddelelse om, at registrering i hemmelige kartoteker på grundlag af politisk overbevisning skal ophøre. Det vakte glæde i det radikale venstre. Vi undrer os stadig over, at den tidligere regering ikke ville tage et sådant skridt. På disse og på andre områder er der ud fra radikale synspunkter tale om klare fremskridt i åbningstalen. Det er det radikale venstres håb, at der på grundlag af det arbejde, der nu er sat i gang i kulturministeriet, kan komme drøftelser i gang om en kulturreform, der rykker kulturpolitikens grænsepæle længere frem og gør den til en egentlig kulturpolitik og ikke kun en kunstpolitik. Der er et vældigt behov for at få overblik over den teknologiske udvikling, og hvordan den bedst kan udnyttes til fremme af menneskelig trivsel. Vi kan ikke mestre de teknologiske forandringer, hvis vi ikke begynder at forberede os på dem i tide.

Oppositionslederen hr. J. O. Krag har været hastig med at stemple åbningstalen som uklar. Vel er der i åbningstalen mindre præcise formuleringer, men det er for det første et urimeligt forlangende, at en åbningstale skal være en opremsning af lovforslag og paragraffer, og for det andet er der også noget positivt i dette. Denne regering har som bekendt et meget sikkert flertal, men der er altså ikke tale om, at regeringen møder folketingets partier i og uden for regeringen med diktater. Med langt større ret kunne hr. J. O. Krag have beklaget sig, hvis det var dette, der var tilfældet. Det upræcise, hvor det findes, er nok i visse tilfælde udtryk for, at regeringspartierne endnu ikke har samordnet 3 forskellige partiers synspunkter, men det er hyppigere udtryk for et alvorligt ønske om ikke at stille oppositionen over for fuldbyrdede kendsgerninger, og fremfor at beklage sig burde opposi-

tionspartierne hellere se en vilje til samarbejde mellem opposition og regering i denne åbningstale.

Det radikale venstres folketingsgruppe vil i den kommende samling ikke slippe det sigte af syne, at det er af værdi i sig selv at inddrage i hvert fald det store oppositionsparti ved udformning af langtrækkende reformer vedrørende jord- og planlægningslovgivning, vedrørende amtsinddeling, byrdefordeling, opgavefordeling, saneringsproblemerne og de sociale spørgsmål.

Formanden: Jeg skal her afbryde forhandlingen og udsætte mødet. Det genoptages kl. 14.

Mødet udsat kl. 12.17.

Mødet genoptaget kl. 14.

Forhandlingen genoptoges.

Aksel Larsen: Den bærende og gentagne glose i statsministerens store programtale var forkyndelsen af en stor reformperiode, som skal være indledt af den nuværende regering. Som naturligt er, blev forkyndelsen sat i relief ved den stædigt gentagne påstand, om, at regeringen efter valget i januar måtte tiltræde noget nær et fallitbo, men at stabiliseringen er godt begyndt og vil blive fastholdt, så der ikke kan ske det, statsministeren kaldte et tilbagefald til tilstande præget af kronisk økonomisk ufrihed i valutavanskelighedernes spændetrøje.

Lige så urigtig denne situationsbeskrivelse var, lige så rigtigt er det, at der i 1967 blev indledt en stor reformperiode, hvis forudsætninger var skabt ved flertalsskiftet i folketinget den 22. november 1966. Som det første toges der fat på reformen af indkomstbeskatningen med oprydning i skatte-lovenes jungle og beslutningen om kilde-skat. Derpå begyndte forberedelserne til revision af forbrugsbeskatningens punkt-skatte, til gennemførelse af en tiltrængt ny jordlovgivning og til grundlæggende økonomiske reformer, der kunne sikre samfundsmæssig indflydelse på hele det øko-

[Aksel Larsen.]

nomiske liv. Der var lukket op for en udvikling i overensstemmelse med befolkningsflertallets, nemlig lønmodtagernes, interesser, men en udvikling, som var nødvendig for hele samfundets trivsel og fremtid. Reformarbejdet blev afbrudt, netop som det var kommet godt i gang. De borgerlige partier, som selv samlet var for svage til at torpedere det, fik hjælp fra en side, hvor de ikke havde ventet det, men som glædede dem så meget mere.

Nu siger statsministeren altså, at den nuværende regering og det nuværende folketingsflertal har indledt en ny reformperiode. Det er i hvert fald reformer med modsat fortegn, og den korrekte betegnelse må efter de erfaringer, vi hidtil har gjort, være tilbageskridt, også selv om Berlingske Aftenavis for i tirsdags begejstret fortæller, at regeringspartierne har viljen til at holde deres løfter. Hvis de virkelig skulle have denne vilje — man behøver jo bare at tænke på løfterne om fuld beskæftigelse, kildeskatt fra 1969 osv., osv. — ja, så må det jo have været evnen, der svigtede.

Men hvad regeringens vilje angår, er den blevet demonstreret gennem bestræbelserne for i videst muligt omfang at kastrere den påbegyndte skattereform. Foreløbig har man syet de bortklippede frynsér på afskrivningsreglerne igen, man har genindført opsparringspræmieringen, man har sat momsén i vejret, og man sysler med indførelse af et asocíalt såkaldt skatteloft. Om et sådant skatteloft kan indføres, og hvordan det skal se ud, hvor højt der skal være til loftet, ja, det er noget, man overvejer, hvad nok kan forhavse os, der deltog i skatteudvalgets forhandlinger i foråret. Dengang hævdede bl. a. de konservative, at de havde et præcist og genialt udformet forslag til skatteloft. Hvorfor tager de så ikke deres forslag fra dengang frem? Det er måske, fordi de nu har opdaget, at det slet ikke var så genialt.

Må jeg i øvrigt sige om problemet skatteloft, at skatteloft strider jo mod princippet om progressiv indkomstbeskatning. Hvordan det end udformes, vil det skatteskané folk med store indkomster og altså være uretfærdigt mod folk med små og mellemindkomster. Dertil kommer, at indførelse eller udbygning af et skatteloft for ind-

komstskatten er uhæderligt, når man, som vi ved, forbeholder sig adgangen til uden nogen form for loft at forhøje forbrugsbeskatningen. Regeringens forskelligartede og store skatteudskrivning viser i øvrigt, at det var gas, beregnet på at bedøve vælgerne, den udsendte, da dens partier før valget sagde noget om, at pengene ligger bedst i borgernes lommer. Jeg må som det redelige menneske, jeg er eller i hvert fald kan være, trøste finansministeren, som jo har ladet sig bilde ind, at det er ham, der har opfundet disse bevingede og bedrageriske ord. Det har han ikke. Det var venstre, der i en årrække levede højt på disse gloser. Sammen med meget andet viser talen om skatteloft, at regeringspartierne i virkeligheden ønsker at arbejde efter devisen: pengene ligger bedst i de velbjærgede borgeres lommer.

Hvad begyndte denne regering sin virksomhed med? Statsministeren glemte at omtale det, og så må vi jo gøre det. Jo, den startede med krav eller ønske om at gennemføre den bedste politik, nemlig det, dens partier sammen med det endnu kun én gang spaltede VS-parti nedstemte den 15. december 1967. Men den ville kun lægge byrder på lønmodtagerne, og den var ikke til sinds at lade indefrysning eller afkald på en dyrtidsportion ledsage af en økonomisk og beskæftigelsesfremmende reformpolitik, så den måtte jo få et nej fra arbejdernes og tjenestemændenes organisationer. Statsministeren forsøgte sig ellers med trusler om, at hvis lønmodtagerorganisationerne sagde nej, så ville man gribe til den næstbedste politik, nemlig større skatteudskrivning og forbrugsbegrænsning gennem momsforhøjelse.

Det fik vi så. Vi fik den finanspolitiske stramning med nedskæringer på statsbudgettet; mest mærkbar var nedskæringen af boligfonden og forhøjet skatteudskrivning, som vi alle kender — forhøjet skatteudskrivning, især hvad forbrugsbeskatningen angår. Interessant nok hævdede statsministeren dengang, at en sådan forbrugsbegrænsende politik ikke ville skabe arbejdsløshed, men ville frigøre arbejdskraft fra produktionen for hjemmemarkedet, og derved ville eksporterhvervene kunne få den arbejdskraft, de manglede. Måske husker statsministeren det. Måske husker

[Aksel Larson.]

han også, at jeg bad ham tænke på, dels at eksporten ikke vil kunne opsuge så megen arbejdskraft, som kan frigøres ved forbrugsbegrænsning, dels at forøget produktion for eksport for resten kun har interesse, hvis der kan findes afsætning for eksportvarerne.

Hvad er nu følgerne af regeringens hidtidige såkaldte reformpolitik? Jo, forbruget på hjemmemarkedet er gået ned, og det synes naturligt nok fremfor alt at være danskproducerede industrivarer, der købes mindre af. Da vi har meget få virksomheder, der producerer udelukkende for eksport, er eksportens på lidt længere sigt blevet skadet, eftersom et stort og købedygtigt hjemmemarked medvirker til at sænke generalomkostningerne for hele produktionen og altså giver industriens eksport bedre prismæssige konkurrencemuligheder. Men den af regeringen villede forbrugsbegrænsning har desuden, som også det økonomiske råds formandskab nu har påpeget, medvirket til faldet i beskæftigelsesgraden.

Den pengepolitiske lempelse, som regeringen fremhæver i tide og utide, har ikke bedret beskæftigelsen, men snarere virket modsat. Lavrentepolitik er noget godt og efterstræbelsesværdigt, men det glidende rentefald, som regeringen har ansvaret for, og som den roser sig af, er jo skyld i den kendsgerning, som statsministeren ikke kunne komme uden om, at investeringsvirksomheden har været vigende. Forklaringen er ligetil: når renten går gradvis ned over en længere periode — og ingen ved, hvor og hvornår rentefaldet ender — så venter erhvervsdrivende længst muligt med at optage ellers fuldt forsvarlige lån til igangsættelser eller udvidelser. De må jo bestandig regne med, at det måske kan betale sig at vente, til pengene er blevet billigere. Regeringen burde snarest oplyse, hvor den vil fastlægge renteniveaue, og hvornår dette vil ske.

Så længe regeringen ikke har kunnet det

eller ikke har villet gøre dette, vil afmatningen i byggesektoren fortsætte. Tallene for boligbyggeriet taler ellers tydeligt nok. Der igangsættes jo langt mindre boligbyggeri end på samme tid i fjor. Den nedgående tendens er naturligvis blevet forstærket, fordi regeringen nedskar bevillingerne til boligfonden med 262 millioner kr., hvorved kommunernes arbejde på at erhverve og byggemodne jord blev hæmmet og boligbyggeriet i øvrigt fordyret. Da byggeriet jo er en nøglesektor, har vi her en meget væsentlig del af forklaringen på den store arbejdsløshed i øvrigt. Men hovedårsagen til arbejdsløsheden er den finanspolitiske stramning, som er visdommens syv søjler i regeringens stabiliseringsbygværk.

Det burde ellers være elementært, at ligervis som den hestekur, der kan kurere en smed, vil slå en skrædder ihjel, som man siger, så er den økonomiske politik, der kan være nødvendig og gavnlig under en højkonjunktur, farlig og skadelig under en lavkonjunktur eller afmatning. Under højkonjunktoren, hvor der, som man siger, kan være fare for, at kedlen koger over, er forbrugsbegrænsningen gennem overbudgettering og kasseoverskud et anvendeligt middel. Under lavkonjunktur eller afmatning kan det være rigtigt at gå den modsatte vej. Det er ikke alene ikke uforsvarligt, det er forsvarligt at underbudgettere, at have kasseunderskud i en situation som den, vi har nu. Derved kan man give erhvervslivet en saltvandsindsprøjtning, som ikke blot har øjeblikkelige gavnlige virkninger, men som kan gavne det på lang sigt og så også medvirke til at skabe beskæftigelse. Da Danmarks måske største problem på det økonomiske område er at fuldføre strukturændringen, hvilket vil sige at udbygge og effektivisere industrien, er det også fuldt forsvarligt i et vist omfang at låne i udlandet for at skaffe den fornødne investeringskapital.

Det er en sådan politik, socialistisk folkeparti har foreslået, og det kan kun glæde os, at det økonomiske råds formandskab

[Aksel Larsen.]

nu har gjort en lignende opfattelse gældende, desværre uden at statsministeren hidtil har bemærket det. Han omtalte i hvert fald ikke vismændenes beretning til regeringen, og hans tale gav ikke indtryk af, at man ville tage hensyn til de råd, der er blevet givet. Jeg kan da oplyse, at hvis statsministeren ikke skulle have fået beretningen, så kan han låne den af mig. Tværtimod erklærede statsministeren, at den politik, der hedder økonomisk stramning, er rigtig, og at den vil blive fastholdt, også selv om statsministeren erkender, at denne stramning ikke bremser pris- og omkostningsstigningerne.

Må jeg for resten som en indskudt bemærkning erindre om to diskussioner, vi havde her i tinget i februar og marts i år om de spørgsmål. Dengang bebudede statsministeren med et usædvanligt sortsyn og en tilsvarende stædighed, at 1968 ville bringe Danmark overordentlig store og for vor økonomi faretruende prisstigninger — han opererede med forkærlighed med tallet 9 pct. Heroverfor gjorde jeg den opfattelse gældende, at prisstigningstendensen efter alt at dømme var blevet meget behersket, og at så faretruende prisstigninger som dem, statsministeren ville bruge til at motivere skattestigningerne med, ikke kunne ventes. Det forekommer mig, at jeg fik mest ret.

Nå, men statsministeren fastholder altså den finanspolitiske stramning. Det strejfer ham dog lige, at der, som han udtrykker det, er sket en vis midlertidig forskydning i balancen på statsbudgettet. Ja, det tør man vel nok sige. Der regnes nu med en halv milliard kr. i mindre indtægt end budgetteret, til trods for at de personlige skatter vil give en kvart milliard kr. mere end kalkuleret. Til gengæld bliver udgifterne vel cirka en halv milliard kr. større end budgetteret. Så langt fra at synes nedtrykt over regeringens manglende evne til at holde et budget eller at være konsekvent i en politik har finansministeren, da han fik set på sine regnskaber og opdagede, hvordan stillingen var blevet, trøstet sig og sine regeringsfæller med denne kommentar: sig så ikke, at regeringen fører en for stram finanspolitik. Efter disse tal giver staten

mere ud, end den får ind. Derved stimuleres efterspørgslen, som også det økonomiske råds formandskab har anbefalet.

Det kan man da vist kalde eftersynkronisering. Finansministeren har villet stramme; han ville have et kasseoverskud på en lille halv milliard kr., men da det mod hans vilje blev til et kasseunderskud på 530 mill. kr., så lod han lystigt, som om det var noget, han havde tilstræbt helt siden foråret — fordi han så gerne ville følge det råd, vismændene gav ham i september. Modsat finansministeren fastholder statsministeren, at det alligevel er en stramning, idet der kun er sket en vis midlertidig forskydning. Derpå nævner han kun én af årsagerne til forskydningen, nemlig den forøgede udgift til arbejdsløshedsunderstøttelse. At udgiften er blevet større her; ja, det er i øvrigt regeringens skyld, og den bør betænke, at arbejdsløshed under de givne forhold virker yderligere forbrugsbegrænsende, altså har en selvforstærkende virkning. Men statsministeren undlod klogeligt — eller måske var det mindre klogt — at nævne den største årsag til „forskydningen“. Først fik landbrugerne udsættelse med udpantning for skyldig moms, derpå bevilgedes landbruget 177 mill. kr. som kompensation — ja, det var jo altså i høj grad overkompensation — for tab ved devalueringen. Senere ændrede man afregningsfristen for den af landbrugerne opkrævede moms og gav derved landbruget en rentefri ekstrakredit fra statskassen på 320 mill. kr. På toppen lod man regeringsflertallet i finansudvalget forøge den lovbestemte kontantstøtte til landbruget med 125 mill. kr., så vidt jeg ved uden anden begrundelse end den, at landbrugsorganisationerne sagde, at landbruget manglede penge — og så måtte det have disse 125 mill. kr. straks. Jeg tror ikke, jeg kan anbefale andre erhverv at forsøge det samme; det er ikke sikkert, at regeringsflertallet i finansudvalget vil være lige så velvilligt. Ja, jeg ved jo, at dette med de 125 mill. kr. skal vi diskutere i næste uge ved behandlingen af den forespørgsel, socialistisk folkeparti har stillet, så jeg skal ikke gå yderligere ind på det her. Jeg erkender også det fremskridt, der allerede er sket derved, at statsministeren har tilkendegivet, at denne praksis med at ændre love og yde

[Aksel Larsen.]

bevillinger uden om folketinget var en engangsforeteelse, som ikke vil blive gentaget, og jeg håber, vi får sikkerhed for dette.

Men jeg konstaterer: regeringen vil altså stramme finanspolitik, og den gør det så sandelig også. Den kender imidlertid også pengeudpumpningens kunst. Den pumper penge ud til et enkelt erhverv uden derved at slække på den almindelige forbrugsbegrænsning, og så må den øvrige befolkning betale omkostningerne derved.

Også hvad landbrugspolitikken og landbrugsstøtten angår, må jeg indtrængende anbefale regeringen at tage sig tid til at studere beretningen fra det økonomiske råds formandskab. Heri gentages, hvad socialistisk folkeparti har sagt gennem flere år, at den hidtidige form for landbrugsstøtte ikke har været virkelig gavnlig for landbruget, men har medvirket til at hæve det almindelige prisniveau og at jage ejendomspriserne op i skyerne, og den har — hvilket er det værste — fastlåst det hidtidige produktionsmønster.

Måske kan den nationale ulykke, der synes at have ramt Danmark i august-september, få landbrugsledere, regering og folketingsflertal til at vågne op. Landbrugsordninger, landskabsødelæggelser og almindelig planløshed har i sammensværgelse med en vejræssigt næsten vidunderlig sommer givet Danmark alle tiders kornhøst. Når en god høst betragtes som næsten en katastrofe af en regering, der er kendt for at være modstander af erhvervsmæssig planlægning, og som bruger arbejdsløsheden som middel til økonomisk stabilisering, ja, så ved jeg ikke, hvilke tilladelige ord jeg kunne bruge for at karakterisere en sådan politik og en sådan regering.

Men i øvrigt hvad støtteordningerne for landbruget angår, altså kornordning, mælketilskud osv. osv., som har ladet landbrugsproduktionen stivne i et forældet mønster, må det tilføjes: denne landbrugspolitik var jo også lagt sådan an, fordi man mente, at dette betød den bedst mulige tilpasning til fællesmarkedets landbrugspolitik, og fordi man nærrede det syge håb, at Danmark ville blive medlem af fællesmarkedet. Håbet er bristet, og godt er det, men man fortsætter endnu med en skadelig og for landbruget nedværdigende form for landbrugsstøtte. Så

utroligt det end lyder, har Landbrugsrådets formand, markedsudvalgets hidtidige formand, hr. Anders Andersen, for nylig på trods af alle kendsgerninger og på trods af enhver sund fornuft foreslået, at Danmark skal søge isoleret optagelse i fællesmarkedet — uden England, som man dog ellers har forstået at fællesmarkedet ikke vil modtage. Det utrolige er vel ikke, at hr. Anders Andersen tror, fællesmarkedet vil være et himmerige for danske bønder, men at han fæster mere lid til et brev, de Gaulle skal have skrevet til konservative studenter, end til alle de Gaulles og den franske regerings offentlige erklæringer. Det endnu mere utrolige er, at han forestiller sig, at landbrugslandet Frankrig skulle ønske at få den store landbrugseksporthør Danmark ind i fællesmarkedet, mens man holder den store køber, England, udenfor.

Bortset fra hr. Anders Andersen ved alle, at døren til fællesmarkedet er lukket også for Danmark. Der er ingen udsigt til blot at få påbegyndt forhandlinger om medlemskab inden for en overskuelig årrække. Dette må få følger for vor landbrugspolitik og for landbrugsproduktionens tilrettelægning. Systemet med at give tilskud til opretholdelse og forøgelse af produktionen af de landbrugsvarer, for hvilke der i forvejen ikke er afsætning nok, må høre op.

Der sker naturligvis ingen skade ved, at regeringen lader Danmarks ansøgning blive liggende hos fællesmarkedskommissionen i Bruxelles. Der sker nemlig ingenting. Men herhjemme bør der ske det, at vi gør totalt op med Danmarks hidtidige markedspolitiske orientering. Der er fortsat noget, der hedder EFTA, og medlemskabet her har gavnet Danmark. Vi bør imidlertid nu mere alvorligt end nogen sinde arbejde for nordisk økonomisk samarbejde med erhvervsøkonomisk integrering som mål. Hertil er politiske beslutninger nødvendige, og regeringen kan påregne den varmeste støtte til et energisk arbejde for noget sådant. Der vil naturligvis være mange hindringer på vejen til toldharmonisering og toldunion, til arbejdsdeling og fælles investeringspolitik og fælles forskningsarbejde — dette ikke at forglemme — men denne vej må betrædes.

Økonomiministeren har for kort tid siden udtalt, at det bliver nødvendigt for Danmark med en mere aktiv handelspolitik, i

[Aksel Larsen.]

hvis tjeneste vi udnytter vor store styrke som køber. Dette er rigtigt, og det ligger jo på linje med, hvad socialistisk folkeparti bestandig har foreslået. Det må imidlertid erkendes, at Danmark alene vil få vanskeligheder ved at praktisere en sådan politik med tilstrækkelig stort resultat. Det burde imidlertid være muligt at få etableret et handelspolitisk meget intimt samarbejde med de øvrige nordiske lande. Optræder vi én for alle og alle for én — ja, hvis vi blot støtter hinandens handelspolitik over for tredjelande og ikke mindst over for fællesmarkedet — så vil det som under Kennedy-runden vise sig, at vi er noget i retning af en handelspolitisk stormagt. Så vil der blive opnået resultater for Norden som helhed og for hvert enkelt nordisk land.

I fortsættelse af det, jeg har sagt om landbruget, må jeg komme med nogle bemærkninger om jordpolitikken. Det var en ulykke, at visse partier i letsindig parti-egoisme — jeg vil da helst tro, at det kun var det — fik jordlovene forkastet ved folkeafstemningen i 1963. Hvis noget har medvirket til inflation, så var det jordlovenes fald. Nu lover statsministeren, at regeringen vil komme med forslag til naturfredningslov, og han taler om frigørelsesafgift ved landbrugsjords overgang til bebyggelse. Vi må jo vente og se, hvordan forslagene bliver, men det af statsministeren nævnte er i hvert fald ikke nok. Må jeg erindre om, hvad folketingets formand, hr. Skytte, så kategorisk erklærede offentligt i fjor efterår, nemlig at de jordlove, vi skal have, ubetinget må ligge på linje med de forkastede jordlove af 1963. Må jeg erindre om kravet fra det radikale landsmøde om, at jord, der overgår i offentlig eje, skal vurderes efter værdien ved brug som hidtil anvendt. Her er væsentlige elementer, der bør indgå i jordpolitikken, og selv om statsministeren ikke nævnte dem, tør jeg måske regne med, at han hverken har glemt dem eller solgt dem. Det vil være hyggeligt med en udtalelse fra statsministeren og fra den radikale ordfører herom:

Tilbage til debattens og den politiske situations hovedemne: hvad bør der sættes i stedet for regeringens finanspolitiske strammingspolitik? Hvad bør der gøres på den økonomiske politiks område og til bekæm-

pelse af arbejdsløsheden? Jeg har nævnt principperne for den rigtige økonomiske politik i den givne situation. Hvad konkrete foranstaltninger angår, henviser jeg til udtalelsen fra socialistisk folkepartis hovedbestyrelsesmøde den 1. september d.å. Vi konstaterer heri, at trods eksportens betydelige stigning, der, som statsministeren rigtigt erkender i en bisætning, er muliggjort takket være devalueringen, har regeringens skattepolitik og økonomiske politik medført stagnation i erhvervslivet og en betydelig vækst i arbejdsløsheden. Socialistisk folkeparti kan ikke acceptere, at økonomiske og erhvervsmæssige problemer søges løst ved arbejdsløshed, som rammer et tilfældigt udsnit af befolkningen. Vi kræver regeringens løfte om fuld beskæftigelse indfriet; det kan gøres ved at forøge befolkningens købekraft, ved støtte til boligbyggeriet og ved igangsættelse af produktive offentlige arbejder.

Som egnede midler nævner SFs hovedbestyrelse nedsættelse af meromsen og af punktskatterne på masseforbrugsvarer. Endvidere foreslår vi lovene om pris- og avancestop forlænget, indtil en varigt forbedret pris- og avancekontrol er gennemført ved forbedring af lov om indseende med priser.

Vi foreslår boligfonden bragt op på den højde, der var forudset for indeværende finansår, nemlig 400 mill. kr., og 500 mill. kr. for næste år. Vi foreslår endvidere, at igangsættelsen af samfundsgavnligt byggeri fremskyndes og forøges, samt at der stilles betydelige lånemidler til rådighed for kommunernes anlægsvirksomhed. Vi foreslår, at den finanspolitiske stramning, der består i begrænsning af statens offentlige bygge- og anlægsvirksomhed, ophører, og at der snarest træffes beslutning om de store bro- og lufthavnsarbejder.

Endelig foreslår vi, at arbejdsløshedsunderstøttelserne forhøjes, så de bliver til reel erstatning for udebleven arbejdsfortjeneste. Dette vil være en social retfærdighedshandling; det vil bringe lovgivningen i harmoni med grundloven på dette område, det vil medvirke til forøgelse af befolkningens købekraft, og det vil bekæmpe arbejdsløsheden. Når man yder erstatning for udebleven arbejdsfortjeneste til de arbejdsløse, så vil man sikkert lettere kunne indse, at folk hellere må få lov til at udføre produk-

[Aksel Larsen.]

tivt lønnet arbejde end modtage understøttelse for ingenting at bestille.

Det være langt fra mig at påstå, at sådanne foranstaltninger er socialistisk politik; de rækker ikke ud over, hvad det burde være en selvfølgelig pligt for en borgerlig regering i et kapitalistisk samfund at gennemføre. Det er med andre ord foranstaltninger, der skal have øjeblikkelige gunstige virkninger og derved skaffe udgangsposition for fremskridt på længere sigt. Med mere langtrækkende virkning arbejder vi for en økonomisk politik, der er tilrettelagt ud fra samfundssynspunkter, og som kort fortalt må gå ud på samfundsmæssig styring af økonomien, investeringerne og produktionen. Mange nyttige ideer til en sådan politiks indhold kan man hente ved læsning af det svenske socialdemokratis økonomisk-politiske program, der fik tilslutning fra flertallet af de svenske vælgere og er den egentligste forklaring på socialdemokratiets valgsejr i Sverige. Jeg nævner her nødvendigheden af, at det offentlige får indseende med investeringerne også i den private sektor, med investeringernes størrelse og retning, hvilket bl. a. kan gøres ved rigtig anvendelse af differentierede afskrivningsregler.

Tanken om differentierede afskrivningsregler synes jo ikke regeringen helt fremmed, selv om den konsekvente praktisering af en sådan politik har en ikke ringe socialistisk islæt, men ganske vist er til gavn for erhvervslivet som helhed. I hvert fald vil regeringen i egnsudviklingens tjeneste anvende et system med adgang til ekstraafskrivninger for industri i egne med større arbejdsløshed. Hvis man kan differentiere afskrivningsprocenterne geografisk, så kan man naturligvis også gøre det ud fra kriteriet om denne eller hin industriproduktions samfundsmæssige værdi.

Kapital til investeringer, der skal muliggøre strukturændringer og tilpasninger såvel i landbrug som i industri, er der knaphed på i Danmark. Denne knaphed afhjælpes ikke ved opsparingspræmiering og lignende fradragsfiduser; i nogen grad kan og bør den afhjælpes ved optagelse af lån i udlandet. Det bliver imidlertid nødvendigt, at samfundet som sådant sættes i stand til gennem opsparing at stille investeringskapital til rådighed, og hertil er store offentlige fonds

og en statslig investeringsbank en nødvendighed. Jeg ved ikke, om socialdemokratiet virkelig har opgivet sin udmærkede idé om en stor og voksende ATP-fond eller ITP-fond, selv om hr. J. O. Krag's tale om en beskeden stødpudefond kunne tydes i denne retning, men jeg håber det ikke. En samfundsmæssig opsparing til sådanne formål som tillægspension kommer man ikke uden om, og herved kan der skabes en fond, der er af en sådan størrelse, at den bliver en virkelig hjælp såvel til offentlige som til erhvervslivets investeringer. Også andre metoder kan anvendes; her nævner jeg kun postsparebanken eller postsparekassen, som vi burde have haft for længst, og som virker fortrinligt i Norge og Sverige. Det følger af sig selv, at når det offentlige investerer i det private erhvervsliv, må det også have et vist indseende med virksomhederne, og den bedste måde at praktisere dette på er sikkert at overdrage indflydelsens udøvelse til de ansatte i virksomhederne. Med andre ord: også ad denne vej kan man fremme ideen om arbejdernes medbestemmelsesret, om demokrati på arbejdspladsen.

En politik, der pegede i den retning, ville være indledt, hvis ikke visse folk, jeg ikke behøver at omtale nærmere, havde sat folketingets arbejderflertal over styr ved deres afstemning sammen med de borgerlige partier i december 1967. Vi vil fortsat arbejde for en sådan politik, og vi er forvisset om, at den vil blive til virkelighed, når den ny reformperiode begynder, men det bliver vel nok ikke under denne regering.

Statsministeren har talt mange og stærke ord om nødvendigheden af at sætte tæring efter næring, at holde omkostningerne nede for ikke at havne i valutavanskelighedernes spændetrøje og om ikke at presse indkomsterne op over, hvad produktionen berettiger til. I almindelighed kan jeg give ham tilslutning. At lade lønninger jage priser og priser jage lønninger op er ingen efterstræbelsesværdig politik. Man har imidlertid fornemmelsen af, at når der tales indkomstpolitik, så synes ordet møntet på alle samfundsgrupper, men ved konkretiseringen bliver det alt for let til lønpolitik, til indkomstpolitik for lønmodtagerne alene. Jeg har erindret om, hvordan statsministeren i februar i år forsøgte sig i pengeafpresserens rolle ved at opfordre lønmodtagerne til at

[Aksel Larsen.]
 afgive en dyrtidsportion uden at kunne stille indgreb også mod ikke-lønmodtageres indkomster i udsigt, og hvordan han led-sagede sin anmodning med truslen om, at ellers skulle man få den finanspolitiske strammings-kærlighed at føle i form af højere moms. For nylig har han over for LO-ledel-sens forslag om at lade momsforhøjelsen bortfalde stillet i udsigt, at dette kunne måske lade sig gøre, hvis lønmodtagerne ville være beskedne — og det vil han åben-bart have garanti for — under overenskomst-forhandlingerne. Principielt var det det samme, som han forsøgte i februar, denne gang blot med en gulerod i stedet for en pisk.

Jeg tror dog, regeringen må forsøge at indstille sig på, at hvis den vil tale ind-komstpolitik med lønmodtagerne, så må den fremlægge sin plan for den økonomiske poli-tik og kunne garantere, at alle på lige fod kommer til at afstemme kravene til ind-tægtsstigning med landets økonomi. Jeg synes, at Dansk Toldtidende for oktober måned rammer syvtommersømmet på hove-det, når det skriver — jeg citerer —:

„Vi må imidlertid kræve, at regeringen overbeviser os om det nødvendige i en re-gulering af indkomstdannelserne. For vi må indrømme, at vi ikke ganske forstår, at lønningerne i Danmark skulle bringe vor konkurrenceevne i en overhængende fare, når vi ved, at lønniveauet i Sverige ligger omkring 20 pct. højere, uden at dette tilsyneladende svækker svensk kon-kurrenceevne. Vi må også kræve, at for-handlingerne om en indkomstpolitik sker på regeringens initiativ og på regerings-plan, og at organisationerne til almindelig drøftelse får forelagt planer og forslag.“

Ja men noget sådant stillede statsministe-ren jo ikke i udsigt i sin tale. Nej, han talte om, at såvel det private som det offentlige arbejdsmarked skal anlægge indkomstpoliti-ske synspunkter, at regeringen nok vil gøre noget, f. eks. en vis kontrol med udviklingen i priser og avancer, men at det ansvar, der i vor samfundsstruktur er placeret uden for lovgivningsmagten, er et selvstændigt an-svar, som man ikke bør vente begrænset ved indgreb fra regeringens side. Ja, det var statsministerens ord, jeg gentog. Hvis lønmodtagerne på sådanne regeringspræ-

misser giver afkald, så kommer de højst sandsynligt til at sidde med sorteper, når regeringen derpå lader syv være lige og lader erhvervsdrivende og andre ikke-løn-modtagere om, hvordan de vil fortolke deres „selvstændige ansvar“. At dette ansvar hid-til har været placeret uden for lovgivnings-magten, siger jo ikke, at det skal det ved-blive at være. I den givne situation er det regeringen, der har udspillet, og den bør tage initiativet, komme med sin plan, hvis den har en sådan, og ellers skaffe sig en. Vi skal gerne hjælpe til, ihukommende stats-ministerens ønske om samarbejde.

Hvad den internationale situation og det udenrigspolitiske afsnit af statsministerens tale angår, vil jeg begrænse mig til nogle be-mærkninger. Der er indtrådt en skærpet international situation efter de russiske og andre troppers besættelse af Czekoslovakiet, som i enhver henseende strider mod folke-retten, mod sovjetledernes egne højtidelige forsikringer om aldrig at ville antaste noget lands selvstændighed eller noget folks ret til selv at ordne egne anliggender og selv at bestemme sit samfundssystem såvel som mod det forslag til definition af fordømmelig aggression, som Sovjetunionens regering forelagde i De Forenede Nationer i august 1953. Den første begrundelse: at Czekoslova-kiets regering selv havde bedt om landets militære besættelse, er jo for længst forladt af dens opfindere, men de eftersynkroni-serede begrundelser er ikke et hår bedre. Aggressionen kan ikke undskyldes eller ret-færdiggøres; den var et overgreb.

Indmarchen i Czekoslovakiet var intet bevis på socialismens fallit. Den var tvært-imod antisocialistisk dels i sit princip, dels fordi den bl. a. havde til formål at bremse eller hindre den i Czekoslovakiet begyndte udvikling henimod socialisme, hvortil uad-skilleligt hører demokrati. Den bliver endnu mindre socialistisk, fordi den åbenbart også havde som et af sine formål at holde ten-denser i virkelig socialistisk retning i andre af Warszawapagteens lande nede.

Tilføjes må det, at ligesom Sovjetunionens ledere ved deres aggression mod Czekoslo-vakiet har berøvet sig selv enhver moralsk ret til at anklage imperialistiske magter for deres forbrøderiske handlinger mod andre lande, så savner Amerika's Forenede Staters regering på baggrund af den blodige krig

[Aksel Larsen.]

mod Vietnams folk enhver ret til at tale moralsk forarget om undertrykkelsen af Tjekoslovakiet.

Det er naturligvis nødvendigt omhyggeligt at overveje og indgående at diskutere følgerne for den verdenspolitiske situation og sikkerhedspolitikken af indmarchen i Tjekoslovakiet og at drøfte, hvordan kontakten og samarbejdet mellem folkene i øst og vest kan opretholdes og forbedres også efter dette. Det kan imidlertid ikke gøres under en debat om statsministerens programtale, som jo må blive domineret af indenrigspolitiske spørgsmål. Derfor må vi snarest her i folketinget have en særlig debat om udenrigspolitik og sikkerhedspolitik, også fordi det bliver mere aktuelt end nogen sinde at tage stilling til Danmarks medlemskab af en af Europas to militæralliancer.

Statsministeren mener allerede, at det skete beviser, at vi bør forblive i NATO, som bør opretholdes. Ja, vi har en anden mening, men den kan vi fremlægge, når vi får den udenrigspolitiske debat.

Jeg vil i dag kun yderligere sige det til statsministeren, at han har ret i, at det er en politisk svækkelse af NATO, at militærdiktaturets Grækenland er medlem. Hans konklusion forekommer mig imidlertid bov-lam. Den går blot ud på fortsat indklagen af Grækenland for Den europæiske Menneskerettighedskommission. Ja, den tilslutter vi os naturligvis, men det havde været naturligt, om regeringen også drog den endda særdeles nærliggende slutning af den græske militærregerings politik, at vi ikke kan tolerere Grækenlands fortsatte forbliven i NATO. Som statsministeren ved, står der i den nordatlantiske traktat, at deltagerne i denne traktat er fast besludtede på at sikre deres folks frihed, fælles traditioner og kultur hvilende på demokratiets og den personlige friheds grundsætninger og på lov og ret. Skal der være mening i dette, må Grækenland ud.

Udenrigsministeren har jo fået tid til at gøre sin indsats for et godt resultat af valget i Sverige, og det takker vi ham for. Han har også fundet tid og lejlighed til at love det danske socialdemokrati indflydelse, hvis det blot vil afsværge sig socialistisk folkeparti og al dets turning og alt dets

væsen og gå ind i samarbejde med de borgerlige partier. Hvis socialdemokratiet ikke vil, som udenrigsministeren vil, så bebuder han det en fremtid uden indflydelse i dansk politik.

Jeg forstår godt, at de borgerlige partier længes efter de gode gamle dage, hvor de gennem forsvarsforlig, boligforlig og andre forlig kunne afpresse socialdemokratiet indrømmelser i strid med socialdemokratiets program og arbejdernes interesser. De erfaringer, socialdemokratiet derved høstede, og de negative resultater, der opnåedes ved sådanne forlig, var sammen med den økonomiske udviklings krav og vel også under påvirkning af socialistisk folkepartis indflydelse på befolkningen i almindelighed og ungdommen og lønmodtagerne i særdeleshed medvirkende til, at socialdemokratiet drog den rette konklusion af skatteforhandlingernes sammenbrud i foråret 1966 og lagde kursen om. Derved opnåedes for første, men ikke for sidste gang det, man kalder et arbejderfirtal i folketinget. Jeg kan ikke tænke mig, at socialdemokratiet lader sig imponere af udenrigsministerens lokketoner og trusler. Også udenrigsministeren kender altså til metoden med vekselvis brug af gulerod og pisk, som ellers siges at blive brugt af italienske æsel drivere, men han glemmer, at det ikke er æsler, han har med at gøre, og jeg kan ikke undlade at tilråde mine socialdemokratiske venner at afholde sig fra at slutte et nyt forsvarsforlig med de borgerlige partier, for det bliver et slet forlig, som vil medføre, at meget sættes over styr for arbejderbevægelsen og for fremskridtene henimod socialisme. Ballet med de borgerlige sluttede den 22. november 1966, og det skal ikke genoptages.

Dermed er ikke sagt, at der ikke på adskillige områder kunne samarbejdes også med de tre regeringspartier, og vi takker for statsministerens indbydelse hertil. I de store politiske spørgsmål ligger det nu nok noget tungt, når man tænker på den måde, hvorpå regeringen skaffede landbruget de 125 mill. kr. uden om folketinget — her var så sandt ingen samarbejdsvilje — og på den finanspolitiske strammings arbejdsløshedsskabende politik. Den slags lover ikke godt. Derfor må jeg sige til statsministeren, at hans samarbejdsord var kønne, men vor erfaring byder os at erindre

[Aksel Larsen.]

de ord, der står i skriften: vis mig din tro af dine gerninger.

Sigsgaard: Vi lever i et samfund, hvor erhvervslivets interesser dominerer over alle andre, og hvor staten ser det som sin væsentligste opgave at sikre erhvervslivets fortjeneste. Kniber det med afsætningen af vore produkter, må omkostningerne og dermed priserne holdes nede, og både vismænd, ministre og tilsyneladende nu også fagbevægelsens ledere er rørende enige om, at det skal ske ved, at arbejdernes løn holdes nede. Det kunne jo også ske ved, at arbejdsgivernes fortjeneste, profitten, blev holdt nede, men det hører man aldrig noget om; det er altid lønarbejderne, der skal holde igen.

I efteråret 1967 så det helt galt ud, og den daværende regering devaluerede kronen for at stille industrieksporten bedre. Kronen nedskæringen gjorde det muligt for eksportørerne at nedskære deres priser i fremmed valuta og alligevel få det samme antal kroner hjem. Hvis priserne nu virkelig havde været så høje, at afsætningen var truet, så var de selvfølgelig blevet nedsat, men det blev de ikke. Danmarks Statistik har påvist, at kun 14 pct. af virksomhederne nedsatte priserne svarende til devalueringen. Resten fastholdt stort set priserne i udenlandsk valuta, hvorved de fik større kronebeløb hjem. Regeringen Krag's devalueringspolitik forøgede altså profitterne, og samtidig søgte man at skære lønningernes købekraft ned ved at indefryse en dyrtidsportion. Det mislykkedes jo, men i stedet skar så den borgerlige regering befolkningens forbrug ned ved at sætte skatterne op. Det satte yderligere fart i arbejdsløsheden, der allerede var begyndt at stige foruroligende under den socialdemokratiske regering i sidste halvår af 1967, og den forløbne del af 1968 viser klart, at den danske økonomi er syg. Arbejdsløsheden er et af sygdomstegnene. Sygdommen skyldes dels fejlgreb i den kortsigtede økonomiske politik, dels mangelen på en langsigtet politik, der efter fastlagte planer leder udviklingen.

På kort sigt begik regeringspartierne den alvorlige fejl at forøge skatte trykket stærkt i en nedgangsperiode. Når selv de såkaldte

vismænd nu vover sig frem med en opfordring til regeringen om at lette skatte trykket, så er det en stærk understregning af fejlgrebet. Desværre er momsen et alt for fristende og alt for effektivt redskab til beskæring af den jævne befolknings forbrug, og regeringen faldt altså for fristelsen.

Der er ikke gjort meget for at bøde på fejltagelsen. Renten er nedsat, og det kan have gode virkninger, men først og fremmest betyder rentenedsættelsen lidt lavere omkostninger i industrien, og det betyder igen større fortjeneste. Om nedsættelsen overhovedet giver arbejde til flere, må der sættes et stort spørgsmålstegn ved. De såkaldte vismænd regner med en gennemsnitlig arbejdsløshed i 1968 på 6 pct. mod 2,7 pct. i 1967. Dertil kommer, at den virkelige ledighed er væsentligt større end den, der kan måles. På samme tid som den officielle statistik i september registrerede 16.000 ledige, fandt man ved en arbejdstælling hele 28.000 arbejdsløse, altså 60 pct. flere end det officielle tal. Tages det med i beregningen, skal vismændenes 6 pct. skøn forhøjes til 9,6 pct. Vi risikerer altså, at den reelle arbejdsløshed, som ikke måles, men som mærkes, bliver ca. 10 pct.

At en vis arbejdsløshed passer helt godt i erhvervslivets og dermed i regeringens kram, kan man jo ikke helt tilsløre. Økonoministeren sagde allerede i april til Kristeligt Dagblad, at det var klart, at vi ikke kan nå ned på så lave arbejdsløshedsprocenter som tidligere, men at arbejdsløsheden også indebærer den fordel, at lønstigningerne kan begrænses. De samme toner slås mærkværdigt nok an af formanden for Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund, der ifølge Ritzau i lørdags skulle have sagt, at fagbevægelsen ikke ved den kommende overenskomst skal fremsætte krav, som intet har med de aktuelle økonomiske realiteter at gøre. Med andre ord: Hans Rasmussen opfordrer til tilbageholdenhed med lønkrav. Lønarbejderne skal åbenbart igen svigtes af deres egne ledere. De skal igen ofre, for at erhvervslivet kan sætte sin fortjeneste op. Tre fjerdedele af befolkningen har under 2.000 kr. om måneden i ansat indkomst. Enhver ved, at 2.000 kr. ikke er noget at råbe hurra for, der er ikke noget at slå til siden med. Hvorfor er det altid dette dårligst stillede flertal, der skal være

[Sigsgaard.]

ansvarlig og holde igen? Hvorfor prædiker vismændene altid begrænsning af lønstigningerne? Hvorfor synger fagbevægelsens ledere eller nogle af dem med på den melodi? Hvorfor hører man aldrig vismændene sige, at nu er profitterne sandelig blevet for høje, nu må aktionærerne og direktørerne og de højest lønnede sandelig holde igen, så at arbejderne kan få en mere rimelig del af kagen, end de får i dag?

For lønarbejdernes del af kagen er jo ikke blevet større gennem årene. Jeg påviste i foråret med tørre tal, at arbejdernes indkomster er steget mindre end alle andre indkomster i de seneste år, og det økonomiske råd har udtalt, at indkomstfordelingen i 50'erne og 60'erne ikke er blevet mere jævn, men måske snarere mere skæv i de senere år. Der er ingen rimelighed i, at nogle skal have 300-400 kr. om ugen og andre 3.000-4.000 kr. Der er alt for stor ulighed her i landet.

Derfor er problemet ikke, hvordan lønarbejdernes indtægter bedst kan holdes nede ved overenskomstfornyelsen. Nej, problemet burde være: hvordan kan det sikres, at arbejdernes lønstigninger ikke med det samme opluges af prisstigninger? Med andre ord: hvordan kan de besiddende tvinges til at afgive noget af den urimeligt store del af kagen, de har i dag? Nemt bliver det ikke, for det er de besiddendes interesser, der varetages her i folketinget. Vi lever som bekendt i et kapitalistisk land. Og når fagbevægelsens ledere selv opfordrer til tilbageholdenhed, så er opgaven naturligvis svær.

Man taler om indkomstpolitik, og det er der også talt om her i dag, men hvad er det, man vil med indkomstpolitikken? Man vil opretholde den sociale balance, har man sagt, den nuværende indkomstfordeling med andre ord. Vi er ikke enige. Vi ønsker ikke den såkaldte balance opretholdt. Vi finder fordelingen af indkomster bundløst uretfærdig. Vi synes, at lønarbejderne og deres organisationer skal sætte al deres styrke ind på at vælte dette spil, der kun er vendt

imod dem. Indkomstpolitikken har ét eneste formål: at give kapitalen gode arbejdsvilkår. Indirekte opfordrer man kapitalen til at berige sig på den øvrige befolknings bekostning — ud fra den enkle betragtning, at hvad der er godt for kapitalen, er godt for landet. Men når lønarbejderne med de små indkomster vil have lønforhøjelse, så er tonen en anden. De skal indordne sig af hensyn til det fælles bedste, det vil sige: af hensyn til kapitalen, til de besiddende, skal de holde sig tilbage. Dette er indeholdt i indkomstpolitikken. Danske arbejdere, hollandske arbejdere, franske arbejdere tvinges til tilbageholdenhed, ofte til fordel for nøjagtigt de samme internationale storforetagender.

Påstanden om industriens manglende konkurrenceevne vil efterhånden blive rigtig; det, vi i dag driver, er industrielt husmandsbrug. En strukturrationalisering, der indebærer koncentration og centralisering, er i gang, og den skaber forudsætning for en bedre udnyttelse af den nyeste teknik. Hvis man virkelig vil investere i produktivitsfremmende maskineri, hvis man vil gå ind i den teknologiske revolution, der allerede i mange år har været i gang uden for vore grænser, så er der ad den vej mulighed for at nedbringe omkostningsniveauet og forbedre konkurrenceevnen, og det er naturligvis den rigtige vej frem for at prøve at klare problemerne på kort sigt ved at begrænse arbejdernes realløn.

Statsministeren var tilbøjelig til at undervurdere arbejdsløshedens alvorlige karakter, og økonomiministeren har jo, som jeg før refererede, antydnet, at en vis arbejdsløshed passede ganske godt i regeringens kram. Man taler meget om arbejdskraftens mobilitet, om, at arbejderne skal flytte rundt i landet i hælene på industrien. Ifølge lov om arbejdsanvisning må arbejdsløhedskasserne ikke yde understøttelse til medlemmer, der vægrer sig ved at tage et anvist passende arbejde, som det hedder. Det betyder, at man kan tvinge folk til at tage arbejde hvor som helst i landet, selv om det f. eks.

[Sigsgaard.]

river familien over, for siger de nej, får de ingen understøttelse. Hvilke andre befolkningsgrupper ville man vove at byde en sådan behandling? Arbejdsløsheden og denne lovbestemmelse gør det muligt at koste rundt med lønarbejderne efter industriens forgodtbefindende. Det hedder også i loven, at arbejdsløhedskasserne ikke må yde understøttelse til medlemmer, hvis arbejdsløshed skyldes ufordragelighed over for deres arbejdsgiver. En sådan bestemmelse kan selvfølgelig misbruges på uhyggelig vis i en tid med arbejdsløshed.

Arbejdsløsheden er også i sig selv medvirkende til at få arbejderne til at makke ret, så de ikke stiller for store lønkrav. Alle føler sig jo personligt truet af arbejdsløsheden. En vis arbejdsløshed passer derfor erhvervslivet og altså også regeringen ganske godt. Men man må have lov at sige, at det er et umenneskeligt samfund, der bruger den enkelte som økonomisk regulator.

Hvad burde man gøre ved arbejdsløsheden, hvis der ellers havde været vilje til det? Ekstramomsen bør ophæves, men da arbejdsløsheden ikke udelukkende skyldes konjunkturedgang, klarer det langtfra problemet. Vi må tage skarpt afstand fra regeringens forbrugsbegrænsende politik, for hvad betyder den andet, end at man lader lønarbejderklassen betale for strukturrationaliseringer? Landbruget rationaliserer også — det er sagt her i dag, og det er rigtigt — og regeringen finder, at det er helt naturligt, at alle landmænd støttes i denne vanskelige proces, men arbejderne drømmer man ikke om at støtte; de får lov at betale gennem nedsat forbrug og gennem arbejdsløshed.

På kort sigt vil det have virkning at udvide forbruget også gennem fuld dækning for tabt arbejdsindkomst og gennem skattnedsættelse for arbejdsløse. Der bør samtidig gennemføres en lovændring, så arbejdsløshedsunderstøttelse udbetales, så længe den uforskyldte arbejdsløshed varer; og ikke som nu bremses af urimelige tidsfrister. På lidt længere sigt vil en højnelse af uddannelsesniveaue i almindelighed have positive virkninger.

Situationen opfordrer også til forøget offentlig aktivitet, men man bør overveje, hvor der skal sættes ind. De store bro- og lufthavnsprojekter, som socialdemokratiet

og SF er så glade for, giver jo i første omgang væsentligst arbejde til ingeniørerne. I stedet burde regeringen undersøge, i hvor høj grad arbejdsløsheden kan afhjælpes derved, at man forøger det præfabrikerede byggeri af boliger og sociale institutioner, f. eks. plejehjem, vuggestuer og børnehaver.

Jeg opfordrede i maj boligministeren til at udvide den kvota for socialt byggeri, som socialdemokratiet og regeringspartierne i boligforliget fastsatte til 12.000 pr. år, men det var ikke muligt dengang blot at få et svar fra ministeren. Jeg gentager derfor opfordringen og glæder mig over, at socialdemokratiet nu stiller det samme krav og dermed erkender, at i hvert fald denne del af boligforliget var usocial. Men hvorfor skal der i øvrigt sættes maksimumsgrænser for det sociale byggeri, mens spekulationsbyggeriet kan udfolde sig uhindret? Jeg anbefaler socialdemokratiet at udforme det forslag, man arbejder med, således, at staten sikrer støtte til alt det byggeri, boligforeningerne overhovedet kan præstere — uden maksimumsgrænse. Skulle der blive behov for beskæringer, må de ramme profitbyggeriet.

Det skal tilføjes, at boligmangelen har forhindret mange arbejdere i at flytte til byerne. Når det i øvrigt gælder indgreb mod arbejdsløsheden, må langt bedre omskolingsmuligheder og en bedre og mere almen faglig uddannelse med påfølgende specialisering stå i forgrunden. En indsats her er nødvendig, hvis produktiviteten skal forøges, og den er af menneskelige grunde ønskelig. Men vi må advare regeringen imod at lade de enkelte erhvervsvirksomheder etablere uddannelser med statslig støtte. En virksomhed skal ikke gennem stærkt specialiserede uddannelser have lov til at udanne, om jeg så må sige, grydeklare arbejdere, der vil være næsten stavnsbundet til virksomheden, fordi uddannelsen i mange tilfælde vil være for speciel til at kvalificere til andet arbejde.

Andre foranstaltninger, der bør gennemføres snarest, er reduktion af arbejdstiden og nedsættelse af pensionsalderen. Fuld løn ved omskoling plus dækning af de omkostninger, omskolingen medfører, sammen med et opmuntringstillæg bør også gennemføres.

Der har været diskuteret andet end økonomi og arbejdsløshed i sommer. Begiven-

[Sigsgaard.]

hederne i Frankrig i maj og ungdommens voksende utilfredshed med systemet herhjemme gav i juli statsministeren anledning til i et interview med Berlingske Tidende at fremsætte nogle opsigtsvækkende bemærkninger. Han sagde bl. a.:

„Ungdommen har ret og pligt til at kritisere mig og min generation sønder og sammen. Men jeg advarer den mod at provokere gennem overgreb mod samfundsordenen. Det vil give bagslag, og de revolutionære tilbøjeligheder vil blive mødt med tilsvarende reaktionære tilkendegivelser, og det bliver reaktionen, der kommer til at sejre.“

„Hvorfor?“ spørger intervieweren, og statsministeren svarer:

„Fordi den repræsenterer de besiddende. Der er noget at forsvare.“

Statsministeren siger altså her, at så længe ungdommen nøjes med at kritisere, har han ingen indvendinger. Og det kan han roligt sige. De besiddende, han omtaler, behersker næsten hele dagspressen og skal nok sørge for, at de oprørske meninger ikke kommer for langt ud. Informationen og den politiske oplysning er så elendig, at de gamle partier forholdsvis let kan sikre sig mod, at de nye kræfter får en repræsentation af nogen betydning i folketinget. Men vil ungdommen alligevel prøve på at ændre forhold i samfundet ved demonstrationer, aktioner eller strejker, så vil reaktionen aktivt bekæmpe den, truer statsministeren. Hvem er da denne reaktion? Statsministeren oplyser, at det er de besiddende. Klart svar. Næste spørgsmål bliver: hvem repræsenterer de besiddende politisk? Det gør, som alle ved, først og fremmest de borgerlige partier. Det, statsministeren reelt siger, er altså, at de borgerlige partier repræsenterer reaktionen her i landet, og at denne reaktion inklusive de borgerlige partier med alle midler, herunder vold, vil bekæmpe forsøg på gennem de aktionsformer, jeg har nævnt, at ændre samfundet.

Det er rene ord for pengene, og det kan ikke undre, at udtalelsen af mange opfattes som stærkt provokerende, også af mange i statsministerens parti. Statsministeren stiller de unge og alle andre venstreorienterede over for det frie valg mellem at acceptere det bestående eller at blive underkastet et

åbenlyst reaktionært styre. Det ligner det valg, gaullisterne i juni stillede det franske folk over for: de Gaulle eller Patakos.

Man kunne have håbet, at de radikale dog havde bevaret lidt af deres identitet og i stedet for at true havde prøvet at gennemføre i hvert fald noget af den demokratisering, ungdomsoprørerne og mange andre ønsker. Det begyndte med kravene om uddannelsesreformer. De studerende forlangte indflydelse på studiernes tilrettelæggelse og indhold. I stedet for kandidatfabrikker beregnet på produktion af veltilpassede upolitiske unge til brug for erhvervslivet og administrationen ønskede de fri, engagerede, meningsfulde studier.

Men deres kritik går videre. Den retter sig mod de autoritære tendenser i samfundet i det hele taget og mod den ulige behandling af de forskellige befolkningsgrupper. Det sidste kom klart til udtryk på Danske studerendes Fællesråds kongres for nylig, hvor man vedtog en erklæring, der udtrykte solidaritet med arbejderne i deres kamp for demokrati på arbejdspladsen. Dermed indså man, at demokrati i virksomhederne og demokrati på læreanstalterne i sidste ende er to sider af samme sag. Den dag kommer også, da de to grupper og deres ligestillede vil indse, at et sandt demokrati ikke kan gennemføres under det nuværende samfundssystem, hvor et mindretal dominerer befolkningens flertal økonomisk. Virkeligt demokrati på arbejdspladserne forudsætter demokratisering af ejendomsforholdene. Når befolkningens flertal kommer til klarhed over dette, er den tid kommet, hvor samfundsordenen, som statsministeren vil lade reaktionen forsvare, vil blive angrebet. For ejendomsforholdene og magtfordelingen, der giver de besiddende deres privilegier, er vel en del af det, statsministeren forstår ved samfundsordenen.

Også andre grupper vågner i denne tid op til politisk bevidsthed. Lærlingene har således erkendt, hvor urimelig dårligt de er stillet i forhold til andre unge under uddannelse, og hvor rystende dårlig deres uddannelse ofte er.

Det var på tide, studenternes solidaritetserklæring med arbejderne kom. Man kan kun beklage, at den blev vedtaget med et så beskedent flertal. Alt for længe har de svævet alt for frit i åndernes rige. Der er brug

[Sigsgaard.]

for dem nede på jorden. De arbejdere, hvis børn næsten holdes ude fra de højere uddannelser, har for længst i udtalelser erklæret sig solidariske med studenternes kamp for uddannelsesdemokrati. Der er behov for demokratisering på læreanstalterne. Men behovet for solid økonomisk støtte til unge under uddannelse er måske endnu mere påtrængende, hvis der skal rådes bod på det forhold, at kun 2 pct. fra de ufaglærtes gruppe kommer i gymnasiet, medens hele 56 pct. fra det øverste samfundslag kommer der.

Indførelse af en egentlig uddannelsesløn kan danne basis for en demokratisering, så læreanstalterne også i praksis åbnes for unge fra befolkningens brede lag. Forsøg på fra de borgerlige partiers side at bevare eller udvide lånefinansieringen vil være ensbetydende med et forsøg på at bevare de bedrestillede befolkningsgruppers uddannelsesprivilegier.

Hvis egentlig løn under uddannelse gennemføres, vil der også være grundlag for at mindske den alt for store forskel, der i dag er på akademiker- og arbejderlønninger.

I stedet for at foreslå reformer på de områder, jeg her har nævnt, i stedet for at imødekomme de meget rimelige krav, der er rejst bl. a. fra de studerendes side — eller i hvert fald at forsøge at vurdere dem positivt — valgte statsministeren i interviewet med Berlingske Tidende at prøve at true de unge til at indordne sig. Det var afslørende. Det var ukløgt.

Mange steder rundt om på jordkloden vinder de autoritære kræfter styrke i denne tid. I Tjcekoslovakiet var en demokratisering i gang, der havde aktiviseret befolkningen politisk i en grad, vi ikke finder mage til på vore breddegrader. Socialister overalt fulgte udviklingen med stor interesse. Mange så frem til, at det måske i Tjcekoslovakiet kunne lykkes at virkeliggøre en socialisme baseret på demokrati på alle livets områder.

Det bureaukratiske sovjetiske system kan ikke virke tiltrækkende på befolkningerne i industrilandene. Men en socialisme, der indebærer gennemført demokrati i modsætning til vestens formelle demokrati, ville være en virkelig trussel mod kapitalismen med dens undertrykkelse.

Sovjetunionens og dens allieredes brutale knægtelse af Tjcekoslovakiet satte en stopper

for demokratiseringen, i hvert fald foreløbig. Det tjcekoslovakiske folks enige afstandtagen fra okkupationen og dets modige holdning under de vanskelige forhold er beundringsværdig.

Hvad har interventionen i Tjcekoslovakiet lært os? eller hvad burde den have lært os?

Det viste sig, at landets store og stærke hær var til ingen nytte. De mange fly og kanoner var overflødige, men den ikke-voldelige, ikke-militære modstand fejrede store triumfer.

Begivenhederne viser endnu en gang, at militærblokkene ikke først og fremmest truer hinanden, men at de to stormagter hver for sig bruger deres blok til at dominere og måske direkte undertrykke deres små medlemslande. Truslen mod Tjcekoslovaikiets uafhængighed kom ikke fra vest, men fra Sovjetunionen.

Truslen mod Danmarks suverænitet kommer ikke fra øst, men fra USA.

Det står klart, at der er en stiltiende forståelse mellem USA og Sovjet om opdelingen af verden i interessesfærer. USA blander sig ikke i, hvad Sovjet foretager sig i Østeuropa, og Sovjet blander sig ikke i, hvad USA foretager sig i Mellem- og Latinamerika. Det sidste blev klart demonstreret, da USA i 1965 med 30.000 tropper satte en stopper for demokratiet i Den dominikanske Republik.

Hvor var det officielle Danmark for resten dengang? Hvor var de nuværende regeringspartier? Er fordømmelsen af Sovjets invasion i Tjcekoslovakiet ikke noget hyklerisk, når man samtidig stiltiende finder sig i de overgreb, vore egne allierede gør sig skyldig i, og som Danmark i kraft af alliance er medansvarlig for?

Det var ubehageligt at opleve, hvordan NATO-politikerne benyttede Tjcekoslovaikiets ulykke til et forsøg på at stive NATOs vaklende prestige af. Den cementering af blokkene, man stræber efter, vil fastfryse fronterne og gøre de små lande, inklusive Tjcekoslovakiet og Danmark, endnu mere afhængige af stormagterne, end de er i forvejen. I stedet bør Danmark gøre alt for at komme ud af NATO og for at få oprettet et bælte af neutrale stater ned gennem Europa.

For nogle måneder siden hørte vi næsten intet om krigen i Nigeria, selv om den rasede lige så voldsomt som nu. Telegrambureauer

[Sigsgaard.]

og dagblade resolverede, at den ikke var af større interesse, og holdt den ude. Dengang beslaglagde Vietnamkrigen de store overskrifter. Den er nu næsten forsvundet fra aviserne, men det betyder ikke, at den er standset eller blot blevet mindre voldsom. Den raser videre med uformindsket styrke. Pressen har blot bestemt for os, at vi ikke for tiden skal læse eller høre noget videre om den.

Regeringen finder, at bombardementerne af Nordvietnam bør indstilles betingelsesløst. For en overfladisk betragtning kunne det se ud, som om USA delvis imødekom dette ønske, da bombningen angiveligt blev begrænset i marts.

Men det står nu klart, at i stedet for at blive begrænset blev bombningen koncentreret og intensiveret. I januar-februar og marts foretog USA 6.800 luftangreb mod 21 provinser i Nordvietnam. I april og maj i år er der foretaget over 8.200 angreb, koncentreret om kun 4 provinser. Altså før den såkaldte begrænsning ca. 2.000 angreb pr. måned, derefter hele 4.000 og på et meget mere begrænset område.

Jeg tillader mig at spørge udenrigsministeren, om Danmark har protesteret mod denne udvidelse over for USA og hvordan og gerne med hvilken ordlyd.

Jeg tillader mig videre at spørge udenrigsministeren, om regeringen påtænker at lægge vore forbindelser med USA på is indtil videre, grundet på USA's besættelse af Vietnam og dets blodige fremfærd over for landets befolkning. For det kan vel ikke kun være over for mindre lande eller lande uden for NATO, Danmark vover at protestere?

Statsministeren og hans parti taler om, at begge parter i Vietnamkrigen må gøre indrømmelser, og foregiver dermed, at det er to ligestillede parter, der kæmper. På den måde forsøger man at tilsløre den kendsgerning, at USA brutalt har overfaldet og besat Syd-vietnam, og at USA befinder sig i Vietnam imod det overvejende befolkningsflertals ønsker.

Danmark har protesteret mod besættelsen af Tjsekoslovakiet og dermed tilkendegivet, at besættelsestropperne må trækkes tilbage, og deri er jeg enig, men hvorfor forlanger regeringen ikke det samme af

USA i Vietnam? Kravet bør være: USA ud af Vietnam.

Også i Grækenland undertrykkes befolkningen. Meget taler for, at juntaens kup tilrettelægdes i samarbejde med den amerikanske efterretningstjeneste, og at det forløb efter NATO-krisepleanen. En sådan findes for alle medlemslande, også for Danmark, som forsvarsministeren oplyste det i foråret.

Og alt taler for, at juntaen kun holder sig ved magten i kraft af amerikansk støtte. Lederen af den panhelleniske befrielsesbevægelse, Andreas Papandreou, opfordrede på en pressekonference i London den 24. juli ifølge Reuter de europæiske lande til at gøre brug af deres indflydelse i Washington og søge at formå USA til at standse den amerikanske hjælp til de militære magthavere, der — jeg tillader mig at citere — „kun takket være amerikansk støtte, især fra Pentagon og CIA, stadig er ved magten“.

Jeg spørger: har regeringen protesteret over for USA, direkte over for USA? Har den forsøgt at få USA til at standse våbenhjælpen? Hvis den ikke har, så er Danmark jo endnu mere medansvarlig for undertrykkelsen af det græske folk, end det ellers ville være.

Det var glædeligt, at socialdemokratiet i dag ved sin ordfører, hr. J. O. Krag, tog klart afstand fra andre landes våbenhjælp til Grækenland; hermed må hr. J. O. Krag jo først og fremmest have tænkt på USA. Jeg skal opfordre socialdemokratiet til alvorligt at overveje under denne debat at stille et dagsordensforslag, hvori det henstilles til regeringen i NATO at tage definitivt afstand fra våbeneksporten til Grækenland, kræve afstemning herom i NATOs ministerråd og meddele folketinget resultatet af denne afstemning. Det resultat må jo være temmelig afgørende eller i hvert fald spille en rolle for de sikkerhedspolitiske overvejelser, der skal gøres. Man kunne sige, at jeg kunne selv have stillet et sådant dagsordensforslag, men jeg har jo altså den erfaring, at uanset hvad vi skriver i vores dagsordensforslag, så bliver de stemt ned alene af den grund, at de kommer fra os. Derfor min opfordring til hr. J. O. Krag og socialdemokratiet.

Men hvad er det i det hele taget for et

[Sigsgaard.]

USA, vi er blevet underordnet mere og mere? Det er et land, hvor nogle vælter sig i overflod, mens andre — og det er mange millioner — dårligt kan få det daglige brød. Det er et land med en raceundertrykkelse, der kun overgås af det fascistiske Sydafrika. Det er et land, hvor racehadet og den dybe reaktions kræfter lurer så nær overfladen, at ingen, sikkert heller ingen i denne sal, tør forsværge, at de om nogle uger bemægtiger sig præsidentposten.

Mordene på brødrene Kennedy og på Luther King lod verden ane, hvordan det er fat med USA. Statsadvokat Jim Garrison, New Orleans, fortalte for nylig i et rystende interview med Aftonbladet om sine undersøgelser af mordet på præsident Kennedy. På spørgsmålet om, hvorvidt han tror, der fandtes en sammensværgelse mod Kennedy, svarer han — jeg citerer:

„Det er ikke noget, vi hævder — det er noget, vi ved“.

Han siger, at han allerede har løst gåden omkring præsidentmordet. Det blev begået af en gruppe ekstremt højreorienterede, som næsten alle var eller havde været ansat i USAs efterretningsvæsen, CIA. Intervieweren spørger, hvad han tror der vil ske, når retssagen kommer i gang og hans oplysninger kommer frem. Hertil svarer Garrison — jeg citerer igen:

„Jeg tror ikke, at det er muligt at føre det frem for retten i dette land. Jeg har aldrig sagt det til nogen før, men da De er udlænding, skal jeg sige det til Dem. Jeg tror, at fascismen i USA er blevet så stærk, og at de kræfter, der støtter den, er så mægtige, at de vil gøre alt, hvad der står i deres magt, for at standse retssagen“.

Garrison hævder videre, at forbundsmyndighederne gør alt for at hindre hans undersøgelser, aflytter telefoner, åbner post, truer vidner, stjæler bevismateriale, nægter at udlevere efterlyste vidner og forbrydere. Han siger direkte — jeg citerer igen:

„Personer, som er indblandet i denne sag, er blevet myrdet af CIA. Det, jeg forsøger at få frem, er, at dette land allerede i praksis er en fascistisk stat, som er domineret af sin egen spionorganisation“.

Man kan afvise Garrison, men man kan ikke benægte, at han vel er den i USA, der har beskæftiget sig mest med mordet. Man kan heller ikke benægte, at en overordentlig stor del af de implicerede på mærkværdig måde er omkommet, inden de fik lejlighed til at komme frem med deres viden.

Statsadvokaten mener, at samme gruppe, CIA, også står bag mordet på Luther King, og at formålet var at skærpe modsætningerne mellem sorte og hvide og dermed skabe basis for en mere hårdhændet undertrykkelse.

Han hævder, at mordet på præsidenten byggede på en længe forberedt plan, at skuddene blev affyret af mesterskytter, to forfra og ét bagfra, at skytterne havde medhjælpere med radiosendere, og at skuddene blev koordineret over radioen.

Han siger til slut, at mordet var et statskup, som set i historisk perspektiv var en kontrarevolution beregnet på at standse liberaliseringen. Kingmordet var en logisk fortsættelse af kontrarevolutionen, og processen er med sikkerhed ikke slut endnu, siger statsadvokaten.

Vi skal ikke være antiamerikanske, det er rigtigt. Men vi skal heller ikke lukke øjnene for den uhyggelige udvikling, der er i gang i USA. Vor opgave må være at støtte de desværre alt for svage demokratiske kræfter og være solidariske med de undertrykte. Men i dag har Danmark taget undertrykkernes parti. Gennem medlemsskabet af NATO støtter vi udryddelseskrigen mod Vietnam, som de fattige amerikanere forgæves protesterer imod. Det officielle Danmark råber op om styrkelse af NATO, hvilket naturligvis betyder styrkelse af USA, af magthaverne i USA. Tror man ikke, at et flertal i befolkningen ville tage afstand fra blokpolitikken, fra de gamle partiers politik, hvis dens konsekvenser blev lagt redeligt frem og ikke tilsløret af vor monopoliserede presse?

Jeg har ikke hidtil stået på denne talerstol som talsmand for nogen stor gruppe. Det var med nød og næppe, venstresocialisterne kom ind i januar. Megen optimisme og mange forventninger ombølgede det nye parti, og derfor måtte mange blive dybt skuffet, da en gruppe medlemmer, anført af to folketingsmedlemmer, efter kun et halvt år udmeldte sig af partiet. Jeg be-

[Sigsgaard.]

klager udviklingen. I en tid, hvor der er brug for sammenhold og udadvendt handling på venstrefløjen, er der stadig stærkere tendenser til opsplitning i smågrupper og indbyrdes stridigheder.

Fra visse sider har man i sommerens løb forsøgt at så tvivl om venstresocialisternes målsætning og placering.

Jeg skal derfor ved denne lejlighed slå fast, at VS er et socialistisk parti, hvis mål er menneskets frigørelse i et socialistisk samfund. VS vil ikke kun lappe på det kapitalistiske system. Vi vil arbejde for, at det omformes fundamentalt og erstattes af et samfund, hvor det ene menneskes udbytning og undertrykkelse af det andet er erstattet af samarbejde på lige fod, og hvor magten og indflydelsen ikke er forbeholdt en lille, besiddende gruppe, men ligger hos hele befolkningen.

Vi vender os imod magtblokkene og afhængigheden af stormagterne, og vi føler os solidariske med den tredje verdens befrielsesbevægelser.

Det er en hovedopgave for os at forsvare lønarbejdernes interesser på kort og på lang sigt.

Den målsætning står urokkeligt fast. Den er ikke ændret siden partiets start, og den vil ikke blive ændret, for den udgør selve partiets grundlag.

Vi er naturligvis svækket her i tinget, hvor halvdelen af gruppen er gået. Heldigvis er det kun få procent af partiets medlemmer, der har udmeldt sig, mens en del andre er kommet til, og som bekendt opfatter vi arbejdet uden for denne sal som mindst lige så vigtigt som folketingsarbejdet. Derfor lægger vi vægt på, at partiet er intakt, og derfor skal man ikke gøre sig håb om, at det kan lykkes at ødelægge os.

Vi har bidt os fast, og vi bliver!

Knud Hertling: Jeg vil gerne på begge de grønlandske medlemmers vegne med det samme takke statsministeren for hans udtalelser i åbningstalen vedrørende Grønland.

I den mundtlige del af talen understregede statsministeren regeringens ønske om at sikre, nu som før, den grønlandske landsdel en fremtid, der på rimelig måde står i forhold til udviklingen i det øvrige Danmark. Denne tilkendegivelse sammenholdt med

talens øvrige indhold, om rigets økonomiske situation, fortæller os, at vi i Grønland ikke skal forvente en særbehandling, en begunstiggelse i forhold til andre dele af landet. I denne forbindelse kan det være ganske fristende at manuducere regeringen om vore særlige grønlandske forhold, der af og til, uden at der er tale om en særbegunstiggelse, kan nødvendiggøre specielle foranstaltninger. Det vil jeg imidlertid ikke gøre nu, eftersom hele vor politiske målsætning i Grønland kort og klart går ud på, at vi ønsker at være ligestillet med andre borgere her i riget, hverken mere eller mindre. Dertil kommer, at regeringen i den skriftlige del af åbningstalen tydeligt og klart siger, at regeringen agter at videreføre den udbygning af det grønlandske samfund i økonomisk, social og kulturel henseende, der med tværpolitisk tilslutning er gennemført i de senere år, og det takker vi for.

Ganske særligt har det glædet mig at se, at regeringen især har ønsket at understrege, at man lægger vægt på at få fremmet den erhvervspolitiske udbygning af Grønland. Denne udtalelse vil jeg gerne tolke derhen — og jeg beder statsministeren eller ministeren for Grønland om at korrigere min fortolkning, hvis den ikke skulle være rigtig — at regeringen agter at få problemerne omkring den grønlandske erhvervsstruktur kulegravet. Netop i år — og sidste år — har vi været vidne til en anskuelsesundervisning i uholdbarheden i vor nuværende meget ensidigt anlagte erhvervsstruktur. Lad os hurtigt muligt i fællesskab undersøge andre muligheder for erhverv i Grønland. Lad os f. eks. dykke ned i problemerne omkring de nuværende og kommende minevirksomheder og deres muligheder, mulighederne for storstilet turisme og mulighederne for fabriktionsvirksomhed til bearbejdelse af halvfabrikata m. v.

Vedrørende minevirksomhed i Grønland vil jeg gerne sige, at de allerseneste års undersøgelser absolut giver grund til optimisme. Man skal blot både blandt regeringens og folketingets medlemmer være klar over, at der til forundersøgelse og efterforskning af mineraler kræves kolossalt mange penge, samt at disse penge er overordentlig vanskelige at skaffe, især her i landet, hvor man jo ikke har nogen tradition for finansiering af minevirksomhed.

[Knud Hertling.]

Dette mangelfulde kendskab til forholdene medførte for et par år siden, da vi her i folketinget vedtog mineloven for Grønland, at arbejdsbetingelserne for mineselskaberne ikke i tilstrækkelig grad blev tilgodeset. Alene uvisheden om den eventuelle størrelse af de afgifter og skatter, der vil blive forlangt fra statens side i forbindelse med en udnyttelseskoncession, har i høj grad vanskeliggjort finansieringsmulighederne for de selskaber, der arbejder med forundersøgelser og efterforskning. Det fremgår imidlertid af den skriftlige del af statsministerens åbningstale, at regeringen agter at fremsætte forslag til ændringer i den grønlandske minelov. Vi ved endnu ikke, hvad disse ændringer kommer til at gå ud på, men det er vel rimeligt at antage, at disse ændringer bl. a. indeholder netop sådanne forbedringer, som jeg efterlyste. I så fald er det mit håb, at folketinget vil se på disse forslag om ændringer med megen fordomsfrihed.

Det er min absolutte opfattelse, at minedrift i Grønland har en meget stor fremtid for sig. Jeg ved godt, at denne udtalelse kan virke noget mærkeligt, når den sammenholdes med den af regeringen truffe afgørelse om, at kulminen K'utdligssat skal nedlægges i 1972 og befolkningen tvangsforflyttes til andre byer i Grønland. Afgørelsen herom er truffet, fordi denne minedrift gennem en ret lang tid har været underskudsgivende bl. a. på grund af mindre efterspørgsel efter kul i selve Grønland i forbindelse med oliefyringens udbredelse. Jeg ved godt, at en sådan afgørelse altid kan retfærdiggøres ud fra økonomiske betragtninger, men det må være klart for alle, at en stærk følelse af uretfærdighed blandt minebyens befolkning heller ikke kan undgås, så meget mere som det er statens myndigheder selv, der siden begyndelsen af 1930'erne har ført stærk agitation for at få arbejdskraften til denne by, fristet folk med gode indtjeningsmuligheder og på denne måde fået dem til at flytte dertil. Nu er minen ikke rentabel mere, og så må befolkningen tvangsforflyttes i løbet af meget kort tid. Det forekommer mig, at en sådan fremgangsmåde stemmer meget dårligt med dansk mentalitet i al almindelighed. Den humane indstilling til sagen er svær at få øje på.

Nu ved jeg godt, at ministeren for Grønland til en vis grad kan vaske sine hænder i denne sag — hvis en minister i det hele taget kan vaske hænder i sådanne sager — og henvise til, at denne sag har været behandlet i Grønlandsrådet, og at Grønlandsrådet har anbefalet nedlæggelsen. Og i Grønlandsrådet sidder som bekendt bl. a. de grønlandske folketingsmænd og tre medlemmer fra Grønlands landsråd. Dertil vil jeg sige, at jeg langtfra er tilfreds med den behandling, som dette meget alvorlige problem har fået i Grønlandsrådet i juni måned. Der var ingen principiel drøftelse, sagen blev simpelt hen smuglet ind under drøftelserne af investeringsplanen for årene 1968-72. Derfor vil jeg til ministerens orientering oplyse, at jeg agter at følge sagen op i Grønlandsrådets næste møderække i november måned. Samtidig skal jeg henstille til regeringen at se tiden an, inden man bevilger de 40 mill. kr., som er søgt til et dårligt formål, tvangsforflytning af ca. 1.200 mennesker til andre byer, som næppe er i stand til at give tilflytterne beskæftigelsesmulighed til stadighed. Den seneste udvikling inden for fiskeriindustrien frister ikke til tvangsforflytninger af denne art på nuværende tidspunkt. Jeg tror, at alle vil være tjent med, at denne sag diskuteres endnu en gang i Grønlandsrådet.

I vore bestræbelser for at finde frem til andre erhvervs muligheder i Grønland må vi ikke overse turismens muligheder. Jeg ved, at Danmarks Turistforening har været interesseret i at nedsætte et udvalg, der skulle arbejde med dette spørgsmål, og at man i denne forbindelse havde anmodet ministeriet for Grønland om at udpege et par medlemmer til dette udvalg, men jeg ved også, at ministeriet har afslået dette tilbud, fordi man ikke ønskede på forhånd at binde staten til udgifter i forbindelse med etablering af turisterhvervet i Grønland. Jeg forstår dette standpunkt udmærket, idet det vil være meget svært at hente disse penge i statskassen. Men jeg synes nok, at man fra ministeriets side kunne have været mere imødekommende med hensyn til at stille sagkundskab til rådighed for et sådant udvalg. Jeg vil gøre mit til, at Danmarks Turistforening tager spørgsmålet op igen, idet jeg så håber, at ministeriet for Grønland denne gang ikke vil være

[Knud Hertling.]

så bange for at gå ind i arbejdet. Lad os i øvrigt f. eks. i Grønlandsrådet drøfte hele problematikken omkring spørgsmålet om, hvorvidt staten skal være med i finansieringen af turisterhvervet i Grønland eller ej. I de senere år er skibs- og flytransporten til og fra Grønland forbedret væsentligt. Det er min opfattelse, at dette forhold i forbindelse med det lavere omkostningsniveau i Grønland end her burde kunne friste forskellige fabriksvirksomheder her i landet til at interessere sig mere for Grønland. Dette spørgsmål er helt uopdyrket, og jeg vil alvorligt henstille til regeringen at tage denne mulighed op til overvejelse.

Vort ønske om den størst mulige solidaritet mellem Danmark og Grønland vanskeliggøres mange gange af de meget ringe kommunikationsmuligheder mellem de to befolkningsgrupper. Her spiller sproget en meget stor rolle. Også af den grund er uddannelsesområdet af meget stor betydning, og derfor hilser vi med stor tilfredshed regeringens løfte om at forøge indsatsen inden for dette område i Grønland, herunder også den faglige uddannelse.

Det er også med meget stor glæde, vi har konstateret, at der i Danmark hersker en meget betydelig trang til at vide noget mere om grønlandske forhold. Dette mærker vi selv bl. a. gennem de mange henvendelser, vi modtager om at holde foredrag rundt omkring i landet. Også Danmarks radio har i de sidste par år haft medarbejdere, som med megen iver og engagement er gået op i oplysningsarbejdet om Grønland. For alle, der har med dette arbejde at gøre, må det være en pligt at give befolkningen hernede så fuldstændig korrekte oplysninger som vel muligt, og her har især Danmarks radio med den store lytterskare en ganske speciel forpligtelse.

Gennem længere tid har der i radioen været en serie udsendelser under titlen „Sådan er Grønland også“.

Mange af disse udsendelser har været ganske udmærkede, selv om de kunne være

præget af en betydelig subjektivitet. Denne side af sagen er svær at diskutere, idet det jo altid er et spørgsmål, hvis subjektivitet der er den rigtigste. Men det forekommer os ret utåleligt, at man ikke i Danmarks radio gør sig den ulejlighed at korrigere udsendelser med direkte forkerte oplysninger, men igen udsender dem, selv om fejlene er påpeget under spørgsmål til ministeren for Grønland her i folketinget.

En sådan genudsendelse var vi ude for så sent som den 5. august i år. Udsendelsen havde titlen „Om Sukkertoppens fiskere i kamp med havis og papir“. Da denne udsendelse kom ud i æteren første gang, engang i foråret, blev der rettet et meget kompromitterende angreb på myndighederne i Grønland og i særdeleshed mod erhvervsstøtteudvalget for myndighedsmissbrug. Dette angreb var så voldsomt og så utroværdigt, at det ærede medlem hr. Rosing stillede et spørgsmål til ministeren for Grønland den 29. maj d. å. Jeg henviser til Folketingstidende fra nævnte dato, sp. 3759. Ministeren for Grønland afviste de i denne udsendelse fremsatte påstande på en meget bestemt måde, og hr. Rosing gav da udtryk for, at hvis en således fremsat påstand i radioen var fejlagtig, måtte den berigtiges. En sådan berigtigelse udeblev ved genudsendelsen, og de lyttere, der måtte have hørt udsendelsen, fik igen en fejlagtig fremstilling af disse forhold, og det er synd for os alle sammen. Jeg ved ikke, hvordan sådanne forhold kan undgås for fremtiden også i Danmarks radio, uden at man straks råber om censurering, men lad dette eksempel være en form for advarsel til de pågældende personer om at være lidt mere påpasselige, når de giver deres uforgribelige meninger om forholdene i Grønland.

Det er mit indtryk, at vi her i folketinget i det hele taget trænger til en generaldebat om Grønland, herunder især om vor målsætning for denne landsdel. Det er mit håb, at flere partier i denne sal vil være interesseret i en forespørgselsdebat om Grønland i løbet af dette folketingsår. Det kan være

[Knud Hartling.]

meget godt, at visse medlemmer af det højeing, der samtidig er medlem af Grønlandsrådet, indvies i Grønlandsproblemerne, men det ville være nok så rart, om endnu flere medlemmer kunne blive virkelig engageret i vore grønlandske problemer. I det hele taget var det vist en god idé, om vi her i folketinget hvert år kunne få en debat om Grønland, og jeg vil henstille til regeringen at overveje indførelse af en sådan ordning gældende fra næste år.

Kai Moltke: Det er det vanskelige ved en generaldebat som denne, at man bogstavelig talt skal hele verdenspolitikken igennem og samtidig tage stilling til afgørende danske problemer. Nu er kendsgerningen selvfølgelig den, at Danmark ikke ved nogen kinesisk mur er skilt fra den øvrige verden — lad os sige det sådan, at ikke engang et lavt gærde skiller os fra den vestlige verden og USA's indflydelsessfære — og det er vel derfor naturligt, at man her begynder med de udenrigske problemer; men da jeg forudser, at der senere vil komme en udførlig udenrigspolitisk debat, skal jeg gøre dette afsnit så kort som muligt.

Først den nye situation efter invasionen i Tjekoslovakiet. Jeg tror, det må siges åbent og tydeligt her, som jeg mundtligt og skriftligt har pointeret, at denne invasion var et overgreb, som man ikke i tilstrækkelig grad kan tage afstand fra og fordømme. Herom kan der ikke være nogen tvivl, for det hænger sammen med vor grundopfattelse, at i hvert enkelt land forsvares en socialistisk omdannelse og arbejderklassens rettigheder ved, at arbejderklassen giver sin tilslutning til regimet, frivilligt, aktivt og engageret; og at andet værn for socialismen ikke kan bestå, så længe et land ikke er udsat for angreb.

Men når det er sagt, bliver vi vist også nødt til at kombinere denne begivenhed med en række helt andre problemer. Jeg hørte med glæde ordføreren for socialdemokratiet, hr. J. O. Krag, sige, at trods den opståede situation må bestræbelserne for afspænding i Europa ikke opgives, ikke afsvækkes, og også tanken om en fælles nordisk indsats i denne retning hilser jeg med glæde. Jeg noterede også med glæde nuancen hos den radikale ordfører, hr.

Niels Helveg Petersen, der sagde, at dette ikke burde føre til nogen ny krig. En europæisk sikkerhedskonference og et europæisk sikkerhedssystem må være det, man stræber henimod.

Så siger man, at den må være godt forberedt. Her bliver jeg nødt til at nævne nogle af de momenter, som hører med til en god forberedelse. Det er en uholdbar tilstand at være militært og politisk knyttet til et land, som stadig væk ikke juridisk og formelt giver afkald på Münchentraktaten og Tjekoslovakiets statslige områder. Det er lige så uholdbart at vente en afspænding i Europa, så længe Oder-Neisse grænsen ikke er anerkendt, så længe status quo i Europa ikke tages som udgangspunkt. Og jeg vil mene, at skal man bringe realistiske synspunkter ind i billedet og afspændingsbestræbelserne, så er det på tide, at man over for visse allierede understreger ikke de skridt, andre skal tage, men de skridt, som bør tages i den foreliggende situation fra vestlig side for at fremme fremtidige bestræbelser. Jeg forstår også den radikale ordførers, hr. Niels Helveg Petersens, bekymring for, at man netop i en situation som den nuværende nægter — på nuværende tidspunkt, siger man — at ratificere traktaten mod spredning af atomvåben. Jeg tror, man skal sætte meget ind på at overbevise vor sydlige nabo om, at denne legen med tanken om spredning af atomvåben er en af de ting, som ikke fører til afspænding, men til forøget mistro og spænding i Europa, og at dette må pointeres klart som dansk politik og med den største vægt.

Jeg skal slutte dette afsnit med at sige, at jeg står på det standpunkt, at freden i verden nu engang er udelelig, som en statsmand i sin tid sagde. Vi på venstrefløjnen kan med god samvittighed tage afstand fra invasionen i Tjekoslovakiet, fordi vi i tidligere begivenheder — invasionsforsøget på Cuba, invasionen i Santo Domingo, folkedrabene i Vietnam — mødte med den rette og tydeligste protest. Jeg tror, at de folk, som vaklede, undskyldte og var tilbageholdende i disse situationer, skulle være lidt forsigtige med nu at være dem, som mest aktualiserer, hvordan man stiller sig over for krænkelse af folkeret og indgreb i folkenes rettigheder og selvbe-

[Kai Moltke.]

stemmelsesret. I alle tilfælde vil jeg have lov til at distancere mig fra, at jeg skulle være en del af den enhed, som var passiv og holdt sig tilbage, hvor det drejede sig om forbundsføllens handlinger, og som nu rykker i marken med nye argumenter.

Så kan jeg ikke lade være med i samme forbindelse, hvis folkettingen objektivt skal tage stilling til udenrigspolitiske problemer, at fremhæve, at tingets medlemmer og landets befolkning må have fuld ret til konkret viden om, hvad der foregår på udenrigspolitikens område, for aviserne er jo ikke altid en tilstrækkelig vejviser. Jeg sigter her til det spørgsmål, jeg å propos Thuleaffæren efter folketingets hjemsendelse stillede til ministeren for nedrustningsanliggender, hvor jeg fik at vide, at det udenrigspolitiske nævn var det organ, hvor sådanne spørgsmål blev forelagt; det var begrænset dertil, fordi dér var fuldmagten.

Nu lever vi gud ske lov og tak i en verden, hvor man også må notere fremskridt. Jeg hørte efter den tid — jeg husker ikke, om det var i radioen eller fjernsynet — udenrigsministeren erklære, at han mente, at de straffebestemmelser, der var for at gøre befolkningen bekendt med, hvad der foregik i udenrigspolitisk nævn, måtte man se at få ændret en smule; der måtte være større mulighed for at få kendskab til de problemer, som blev forelagt i udenrigspolitisk nævn. Jeg er da virkelig meget glad for, at udenrigsministeren mener, at, lad os sige, den del af jern- eller fløjlstæppet, som har omgivet det udenrigspolitiske nævn, kunne hæves, så man fik blot en flig af supplerende kendsgerninger at se her.

Jeg noterede med endnu større glæde, at den socialdemokratiske ordfører, hr. J. O. Krag, her i dag rejste nøjagtig samme problem om større åbenhed om de udenrigspolitiske problemer og om større åbenhed omkring det udenrigspolitiske nævn. For hvilket fundamentalt spørgsmål ligger der i virkeligheden bagved? Har folketingets medlemmer ret til at være forsvarligt informeret om konkrete begivenheder? Har de en ligestilling med hensyn til viden, når de får pålagt ansvaret ved at tage stilling til Danmarks udenrigspolitik? Derfor vil jeg gerne her prøve at fremkalde noget af en reaktion i retning af, hvilke veje man kunne

tænke sig til en bredere information og en bedre kontakt mellem folketinget og udenrigspolitisk nævn. Jeg forstår fuldt ud både den socialdemokratiske og SF's ordførers protest og krav om, at man ikke uden videre i et udvalg skal give sig til at bevilge 125 mill. kr., det problem kommer vi ikke op at skændes om, men måske kunne hemmelighedskræmmeri og alt for lukkede døre føre til fejlurderinger og fejlafgørelser, som kan komme til at koste betydelig mere end de 125 mill. kr.

Dernæst nogle indenrigspolitiske spørgsmål. Regeringen er glad over visse opnåede resultater, og man peger specielt på rentesænkningen. Jeg skal da ikke forbigå, at sænkning af renten er noget yderst vigtigt, men der er et spørgsmål, jeg godt kunne lide at drage frem her, ikke mindst når man siger, at det billiggør boligbyggeriet: hvad er det økonomiske fundament for denne rentenedsættelse? Og dér kan jeg da ikke lade være med at komme med en henvisning til Nationalbankens meddelelse, som blev omtalt i radioavisen i går, og hvorefter rentenedsættelsen for obligationerne i september måned kostede næsten 1/2 milliard kr. — det var Nationalbankens køb. Hvis økonomi- eller finansministeren ville betro mig, hvor mange gange 1/2 milliard Nationalbanken skal købe for at holde obligationskurserne oppe og for en periode holde renten nede, tror jeg, det ville være af ganske overordentlig stor værdi, i særdeleshed når man tager i betragtning, at rentenedsættelse gennem støtteopkøb i Nationalbanken tidligere var dækket af et væsentligt kasseoverskud, skønt det til sidst var faldende, medens vi her står med et kasseunderskud. Alligevel udpumper man penge ad denne vej, gennem obligationskøb, som det vil være rart at få en særlig redegørelse for, i økonomien. Jeg gad vide, om noget sådant kan finde sted, når der ikke findes dækkende statsgaranti, om man virkelig kan garantere, at rentenedsættelse og billiggørelse af boligbyggeri er et holdbart fænomen efter de kendsgerninger, som er fremlagt her.

I samme forbindelse må jeg igen give en kompliment til den socialdemokratiske ordfører. Det er rigtigt, at noget af det, tiden og den manglende beskæftigelse trænger til, er en forhøjelse af kvotaen for det sociale

[Kai Moltke.] boligbyggeri med rentesikring osv. fra 12.000 til 18.000, men jeg bliver nødt til at stille et tillægsspørgsmål her. Nu har den forhenværende statsminister tidligere opsagt militærforliget. Er kravet, disse 18.000 boliger, som ligger uden for rammerne af boligforliget, et lignende første skridt i retning af, at socialdemokratiet også befrier sig for boligforliget og dets konsekvenser på grund af en ændret situation? Og så må jeg blot tilføje yderligere, at dette måske havde haft mere vægt, hvis man både havde opsagt forsvarsforlig og boligforlig, medens den tidligere statsminister endnu rådede over et flertal i tinget, for det er jo krav, som ikke mindst fra venstreorienteret side blev foreslået regeringen og afvist, medens man havde flertallet.

Dernæst til beskæftigelsen. Jeg synes også, at regeringspartierne i modsætning til tidligere er gået ganske overordentlig stille med dørene, hvor det drejer sig om betingelserne for beskæftigelsen, sådan som det fremstilles af det økonomiske råds formandskab. Hvad er det, man siger her? Man siger, at en stor del af beskæftigelsens svigten skyldes en svigtende købekraft på hjemmemarkedet, og så kombinerer man to ting, finanspolitisk lettelse gennem nedsettelse af skatterne og indkomstpolitik.

Før vi går over til indkomstpolitikken, vil jeg gerne se lidt på, hvad vor epoke og dens ændringer indebærer. Det er en omgruppering af tingene, og her taler man om afskrivningsregler og tilskud som noget af det centrale i det, der skal ske i øjeblikket. Måske skulle man dog se at finde et sikrere fundament. Hvad er hovedtendensen i udviklingen? Det er koncentrationen, det er filialerne, det er datterselskaberne. Hvad om man, før man behandlede afskrivningsreglerne, indførte koncernregnskabspligt også for banker, også for industriforetagender, og her så, hvordan man i virkeligheden fra denne side garanterer pengene. Eller hvorfor ikke regnskabspligt for de såkaldte kommanditselskaber, dem med under 10 aktionærer? Vi har en udvikling i retning af den økonomiske magtelite, som vi kender så godt fra Sverige, men var tiden så ikke inde til, som jeg foreslog, og som jeg nu ser får en vis genlyd her i tinget, at kombi-

nere disse ting med en undersøgelse af aktieselskabsloven og de ændringer, der er nødvendige i aktieselskabsloven, før man bygger videre på det kapitel, der hedder afskrivninger og indkomstpolitik?

Vi har bl. a. med filialsystemet og koncentrationen de såkaldte skæve regnskaber, og jeg kan da virkelig ikke tro, at økonomiministeren skulle stå på det standpunkt, at man ved forskellige datoer for regnskabsårets udløb skal give mulighed for at afskrive på de samme ting og de samme varer f. eks. tre gange. Det ville, før man går til ændring af afskrivningsreglerne, måske være en smule praktisk, om man førte aktieselskabslovgivningen à jour med disse ting, for det er dog helt tåbeligt at tale om indkomstpolitik, hvis man ikke engang tør kortlægge billedet og se, hvad der finder sted på modpartens side.

Jeg afventer stadig med spænding ministeriets afgørelse af, hvordan det kommer til at se ud med sådanne ting som åger ved udlån, pantebrevsspekulationen og ikke mindst jordlovene. For når man vil ned sætte omkostningerne for erhvervslivet, er det jo afgørende felter, som ikke skal springes over, når man vil tale om indkomstpolitik.

Jeg er indforstået med, at det ikke fører til stigende produktion, at 6 pct. af landets arbejdskraft går ledig. Jeg er også indforstået med, at produktionen stiger mere, hvis disse folk bringes i arbejde og fuld beskæftigelse. Det kan umuligt fremme produktionen og produktionsmulighederne her i landet, at man bliver ved med at opretholde disse tilstande. Derfor bevillinger, derfor mere offentligt byggeri, derfor mere initiativ til virkelig hjælp til den del af erhvervslivet, som trænger til det.

Men når man siger, at en stor del — og det siger vismændene jo — af arbejdsløsheden stammer fra en svigtende efterspørgsel på hjemmemarkedet, ville det måske være klogt, om man ombyttede vismændenes formel for, hvad der skal ske i dette land: indkomstpolitik kombineret med skattelettelse. Se, ved skattelettelse forstår jeg ikke dette loft, som jeg forstår at regeringspartierne i øjeblikket skændes så meget om. Ved skattelempler forstår jeg, at man sætter ind på sådanne områder i hjemmefor-

[Kai Moltke.]

bruget, at man aflaster befolkningen og skaber betingelser for hurtig ekspansion ved at befri befolkningen for en række af de byrder, som hviler på den i dag.

Hvordan kan det gøres?

Det er blevet nævnt her, at forhøjelsen af momsens bør afskaffes, og jeg stemmer med glæde for et hvilket som helst sådant forslag. Det ville da være tåbeligt andet, for når der mangler efterspørgsel på hjemmemarkedet, var det jo ikke noget særlig klogt skridt at forhøje forbrugsafgifterne almindeligt, uanset hvilke varer det drejede sig om. Og hvis man yderligere siger, at man vil have hjulene i gang, så er et stort og bredt hjemmemarked jo samtidig grundlaget for ekspansion af industrien også på eksportområdet. Der ligger altså ikke alene problemet om at nedsætte omkostningerne, der ligger også problemet om nedsættelse af en hel række andre omkostninger end netop lønnen på et tidspunkt, hvor lønnens andel i den moderne industri er en synkende andel af varens pris i salgsøjeblikket.

Når tingene ligger sådan, tror jeg ikke, det er nogen de vises sten, som LOs formand — som den konservative ordfører her i salen i dag påberåbte sig — har fundet: at nu klarer vi situationen og skaffer flere penge til investeringer ved at aflevere en dyrtidsportion til aktieopkøb. Jeg ved ikke, om hr. Thomas Nielsen har givet den konservative ordfører bemyndigelse til at fremsætte dette forslag på hans vegne her i tinget. Men jeg ved da af gammel erfaring, hvem man rammer, hvis noget sådant realiseres. Medlem af dette ting, formand for Dansk Arbejdsmands- og Specialarbejder Forbund hr. Anker Jørgensen skrev jo i december, at de ikke-faglærte i gennemsnit havde hentet 33 pct. af deres lønfremgang fra pristalsreguleringen og kvinderne endog 45 pct. igennem de sidste 10 år. Ja men jeg er ikke sikker på, at de lavtlønnede arbejdsmænd og de kvindelige arbejdere, som kæmper for ligeløn, er særlig oplagt til nu på et tidspunkt, hvor købekraften er indskrænket og svindende, at aflevere en dyrtidsportion for at købe aktier i selskaber, som i øjeblikket er ved at stabilisere sig. Jeg tror ikke, at vejen til fagligt demokrati går gennem sådanne foranstaltninger og allermindst ved at lade de lavestlønnedes brede masse stå

som dem, som skal finansiere den moderne industris omlægninger.

For hvad er indkomspolitik? Jeg vil bare give baggrunden i to korte sætninger. Indkomspolitikken ene forudsætning er en række varers stadig kortere levetid og dermed en hurtigere trang til fornyelse hos forbrugerne. Og indkomspolitikken anden side er den moderne tekniske revolution. Der, hvor produktionsmidler tidligere var et varigt gode i produktionen, må de nu fornys langt hurtigere. Og hvad betyder denne indkomspolitik? Den betyder, at større dele af merværdien, skabt af arbejderne, skal bruges til at finansiere apparatet, der slides mere. Men det betyder samtidig, at det, som man indvinder gennem merværdien, skaber øget profit og skaber formue-tilvækst for de få, som behersker det økonomiske liv her i landet.

Det er indkomspolitikken baggrund, og det rejser et helt andet problem, problemet, om en lille økonomisk magtelite fortsat så at sige gennem arbejderklassens merprofit skal finansiere den hurtigere fornyelse af tingene. Det er her, vi stiller os skeptisk, først og fremmest fordi indkomspolitikken efter det, vi hidtil har hørt om den, er ensidigt rettet mod lønmodtagerne: Billigere jord, billigere boliger og alt det andet, som man kunne lovgive om, kunne jo nås, hvis man interesserede sig for indkomspolitikken anden side. Og under hensyn til den temmelig spændte beskæftigelsessituation, vi har her i landet, skal jeg, skønt en ontrent ensom svale, alligevel fremsætte dette forslag om motiveret dagsorden:

„Under henvisning til, at de økonomiske eksperter har fremhævet, at delvis svigtende efterspørgsel på hjemmemarkedet er blevet en faktor, som bremser bestræbelser for at opretholde fuld beskæftigelse,

pålægger folketinget regeringen at afhjælpe dette misforhold ved gennem lovændringer at tage initiativ til en fuldstændig afskaffelse af momsens på almindelige levnedsmidler, medicinalvarer, på vand, gas, elektricitet, ved byggevirksomhed, på brændsel til boligopvarmning samt på al uddannelseslitteratur og undervisningsmateriel

og går derefter over til næste sag på dagsordenen.“

Formanden: Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (Se sp. 202). Dette forslag indgår nu i forhandlingen.

Per Federspiel: Det sovjetrussiske overfald på Czekoslovakiet måtte nødvendigvis føre til en omvurdering af den politik, de fleste vesteuropæiske lande havde ført i de seneste år i tillid til, at den kolde krig var overstået; og at vi i hvert fald kunne håbe på at være på vej ind i en afspændingsperiode. Denne illusion blev vi brat revet ud af ved den klare sovjetrussiske tilkendegivelse, dels i en note til den Tyske Forbundsrepublikke regering, dels til andre, om, at enhver politisk tilnærmelse til i hvert fald Warszawapagtens lande fra vesteuropæisk side ville blive betragtet som en uvenlig handling, hvilket vel må forstås som en utidig indblanding i indre russiske anliggender. Det begrænser i hvert fald afspændingsmulighederne til det, som også i de senere år har været gjort klart fra mange sider, ikke mindst fra Europarådets rådgivende forsamling, nemlig det rent tekniske og måske det kulturelle og videnskabelige samarbejde. Enhver politisk tilnærmelse afvises nu fra østlandenes side, og det må vi tage til efterretning.

Når nu statsministeren i åbningstalen udtaler, at sommerens begivenheder har understreget behovet for, at NATO kan komme til at virke som et politisk instrument i afspændingens tjeneste, tror jeg, dette kræver en lidt nærmere forklaring. Vi må dog vist erkende, at Harmelrapporten, der netop tog sigte på dette, i dag er et dokument uden forbindelse med den politiske virkelighed. Ikke desto mindre er jeg enig i statsministerens betragtning, men måske ud fra noget andre forudsætninger end andre her i salen. Det er rigtigt, at NATO i kraft af selve sin eksistens har været den afgørende forudsætning for, at der overhovedet har kunnet opstå forholdsvis fredelige forhold imellem Øst- og Vesteuropa, og det tror jeg NATO stadig vil være — i forbindelse med de andre europæiske integrationsbestrebelse, hvis medlemmerne vedblivende vil slutte op om NATO; i så henseende glædede åbningstalens udtalelser mig. Men det er jo klart, at tilliden til en enkelt medlemsstats opslutning omkring NATO ikke kan være så forfærdelig stor, når man

fra visse sider til stadighed går rundt og vifter med en 1-årig opsigelse.

Hvad begivenhederne i Czekoslovakiet derimod har stillet i skarpt relief, er behovet for en langt bedre koordineret vesteuropæisk sikkerhedspolitik. Ruslands handling har gjort det klart, at man for at forhindre, at selve idégrundlaget for det kommunistiske, fra Moskva dirigerede diktatorsystem blev undergravet ved en vidtstrakt liberalisering, som måtte formodes at være smitsom, har været parat til at løbe risikoen for en almindelig fordømmelse, som hele den øvrige verden næsten uden undtagelse gav udtryk for; og man må regne med også i fremtiden, at anvendelsen af konventionel våbenmagt alene vil være begrænset af risikoen for den nukleare gengældelse. For de europæiske lande og ikke mindst for Vesttyskland, der jo også ved denne lejlighed blev den traditionelle syndebuk, må det mane til eftertanke, at denne magtanvendelse med konventionelle våben er noget, man må regne med, muligvis også uden for Warszawapagtens område, som sagt alene med den begrænsning, som ligger i vurderingen af risikoen for anvendelsen af de yderste gengældelsesvåben.

Nu er det imidlertid ikke våbenmagt alene, der tæller i sikkerhedspolitikken. Når Vesteuropa trods alle fejlgreb i dag kan leve under relativt trygge vilkår, skyldes dette ikke blot alliancesystemet med dets gensidige garanti, men tillige den meget betydelige velstandsstigning, der har kunnet ske i kraft af det samarbejde, der har udviklet sig på det økonomiske, det politiske og det tekniske område under forskellige former. Uden dette sammenhold med al dets ufuldkommenhed ville de europæiske lande i dag befinde sig i samme splittede og vægeløse tilstand som i 1930'erne med alt, hvad dette førte til. Vi har jo haft en tilbøjelighed til at sprede vor udenrigspolitiske interesse over en række felter, måske på bekostning af at samle os om det, som er det væsentlige, og som vel må være grundlaget for al videregående politisk aktivitet, nemlig om den europæiske samling.

Under den udenrigspolitiske debat her i tinget i foråret erklærede udenrigsministeren sig enig i, at det måtte være det første mål for dansk udenrigspolitik at styrke den europæiske integration. Det

[Per Federspiel.]

turde være ganske indlysende, at den sidste tids begivenheder har understreget dette behov. Derfor har det været forstemmende at se den meget beskedne reaktion, der er kommet til orde efter begivenhederne i Tjecoslovakiet. Stort set har de vesteuropæiske regeringer og parlamenter indskrænket sig til protester, som jo hverken kan hjælpe Tjecoslovakiet eller andre, men naturligvis kan understrege en opinion. Men det havde været ønskeligt, om denne opinion var båret af noget mere positivt end blot at give udtryk for afsky. Det er ud fra disse betragtninger, Europarådets rådgivende forsamling ved den sidste session i forrige uge enstemmigt opfordrede medlemslandenes regeringer til på regeringschefsniveau at samles for at drøfte den europæiske situation.

Vi er tilbøjelige til, ikke mindst herhjemme, at betragte os som liggende underdrejet i de videre bestræbelser for at trænge igennem det gentagne franske veto mod en udvidelse af det europæiske fællesskab, der vel er den hidtil mest effektive sammenslutning i Europa. Jeg tror ikke, man kan spore noget tegn på ændring i den franske statschefs holdning, efter at hans storpolitiske tanke om et Europa fra Atlanterhavet til Ural er blevet grundigt lagt på is af russerne ved indmarchen i Tjecoslovakiet. Ikke desto mindre er det nødvendigt, at vi fra samtlige landes side stadig presser på for at fremme denne europæiske integration. Naturligvis har ikke Romtraktatens organisation, Det økonomiske Fællesskab, sine mangler, og den har ikke nået den politiske slagkraft, som man kunne have ventet. Erhvervsøkonomisk har den ikke mindst på landbrugspolitikens område ført til resultater, hvis nyttevirkning man i hvert fald kan sætte et spørgsmålstegn ved. Men der er ikke desto mindre skabt et instrument, der kan udvikle sig, og som stadig udvikles, og som end ikke Frankrig i dag ville kunne undvære. Det er stadig den eneste farbare vej til det samlede Europa, som må være betingelsen for vor sikkerhed og vor fortsatte fremgang i velstand.

Der er en indre sammenhæng mellem den militære, den økonomiske og den politiske sikkerhed. Ingen vil bestride, at vi her i Danmark i alle tre henseender befinder os

i en udsat position. Derfor er det nødvendigt, at vi ikke forsømmer nogen lejlighed til at fremme de sikkerhedsforanstaltninger, d.v.s. de integreringsbestræbelser, som kan øge vor tryghed på alle tre områder. Jeg har ved tidligere lejligheder henstillet til regeringen og til det høje ting, at vi ikke betragtede de europæiske anliggender alene ud fra den markedspolitiske synsvinkel, som jo nødvendigvis er begrænset til rent økonomiske vurderinger. Naturligvis er en markedspolitik i den forstand, at man må tilstræbe at skabe det store europæiske marked, vigtig, men uden politisk samling i Europa, uden vilje til at føre en fælles politik, vil denne rent handelsmæssigt betonedede linje kun føre til begrænsede resultater og til relativt kortfristede fordele. En nedgangsperiode, hvor Romtraktatens undtagelsesbestemmelser bringes alment i anvendelse, vil meget vel kunne sprænge hele systemet, hvis der ikke bag det ligger en virkelig politisk samling, en vilje hos regeringer og parlamenter til at føre det mål igennem, man har sat sig, uden hensyn til øjeblikkelige økonomiske resultater.

Dette bringer mig tilbage til åbningstalens bemærkninger om NATO. NATO er et meget væsentligt led i den europæiske integrationspolitik. At USA og Canada deltager, understreger alene den fælles sikkerhedspolitiske og fredsbevarende interesse på begge side af Atlanterhavet. Det er i lige så høj grad en amerikansk interesse, som det påstås at være en europæisk interesse, at den europæiske samling virkelig bringes i stand. Alliancen — som jo også Frankrig vedkender sig som en politisk nødvendighed, selv om landet har trukket sine militære styrker ud af det integrerede forsvar og foretrækker at operere for sig selv — ville være uden indhold, hvis ikke de allierede lande også på anden måde end i de yderste katastrofetilfælde var parat til samarbejde. Vi har nu måttet konstatere, at Europaparlamentet, Europarådet, Vestunionen, OECD, og hvad vi ellers har af organisationer, var magtesløse over for det halsstarrige franske veto, som i dag er det eneste, der står i vejen for en udvidelse af det europæiske samarbejde. Dette må ikke føre til, at vore bestræbelser svækkes, hvor beskedne vore magtmidler end kan være. Men på ét punkt er der endnu ikke forsøgt gjort et fremstød

[Per Federspiel.]

for den videste europæiske integration, nemlig NATO-rådet. Det skulle være temmelig indlysende, at den sidste tids begivenheder må have bragt NATOs forskellige instanser til den yderste grad af agtpågivenhed, selv om denne er udfoldet med en til situationen afpasset forsigtighed, som sikkert har været rigtig. Men vil det ikke være både naturligt og selvfølgelig, om den danske regering, eventuelt i samarbejde med de NATO-partnere, som vi normalt rådslår med, inden for NATO ved dets næste samling rejste spørgsmålet om et fornyet fremstød for den europæiske integration, herunder også den økonomiske, d. v. s. markedsudviklingen, ud fra ganske den samme betragtning, som at den strategiske planlægning er uadskillelig fra logistikken? Jeg skal ikke spørge om resultaterne af et sådant forsøg, men i den desperate situation, som vi befinder os i, hvor alle er parat til at tale om Europas forening, men ingen vil gøre noget for det, er et sådant forsøg dog umagen værd. Jeg tror, det vil virke overbevisende, hvis man her gør gældende, at NATO måske er eller i den aktuelle situation har været det af det europæiske samarbejdes organer, som har været mest i risiko, og som derfor naturligt må medvirke til en udbygning af vor sikkerhed også på andre områder end de rent militære.

Erik Kragh: Der er næppe tvivl om, at de fem Warszawapagtlandes overfald på Czekoslovakiet ikke alene udløste harme og forbitrelse, men også forbavelse. Men spørgsmålet er, om der havde været grund til denne forbavelse. Derfor vil jeg gerne indledningsvis ganske kort søge at analysere de motiver, der kan have ligget bag sovjetledernes beslutning, ikke alene fordi det har historisk interesse, men nok så meget fordi de motiver, der har ligget bag sovjetledernes beslutning, jo har betydning for de perspektiver, vi må tænke os i de kommende år, indtil vi kan få en realistisk afspænding — og en sådan realistisk afspænding kan man efter min mening først få, når udviklingen inden for østblokken begynder at gøre det muligt.

Der har sikkert været tre hovedmotiver for sovjetlederne til at gribe ind i Czekoslo-

vakiet. Det første og måske det mest afgørende har været det politisk-psykologiske; det har været frygten for, at hvis liberaliseringen i Czekoslovakiet, som jo gik ud på ophævelse af censur, genindførelse af flere politiske partier osv., havde fået lov at fortsætte, ja, så var gnisten sprunget over ikke alene til Ulbricht med hans forhadte regime i Østtyskland, men også til Gomulka og til Sovjetunionen selv, hvor der også er modstand imod regimet. Det var alt dette, man ikke kunne risikere. Det ville være blevet begyndelsen til slutningen på det russiske imperium i Østeuropa.

Den anden grund har sikkert været økonomisk, idet Czekoslovakiet nok inden længe ville have knyttet betydelige økonomiske forbindelser med Vesteuropa, med vesten, måske havde fået lån fra vest — med andre ord ville denne, måske den mest industrialiserede satellitstat kunne have svækket det kommunistiske, lukkede økonomiske system.

Endelig for det tredje har der været et sikkerhedsmæssigt problem; for nok erklærede de czechoslovakiske ledere, at de ikke agtede at forlade Warszawapagten, men sovjetlederne måtte være ængstelige for, om dette i længden ville holde stik med erfaringerne fra Rumænien for øje, og Czekoslovakiet har for Warszawapagten en afgørende strategisk betydning for hele Warszawapagtens sikkerhedssystem. Jeg tror, det var Bismarck, der i sin tid udtalte, at den, der behersker Bøhmen, behersker Centraleuropa; Bøhmen skyder sig som en kile ind i Centraleuropa. Derfor har det tredje motiv været, at man ikke turde risikere en sikkerhedspolitisk svækkelse.

Af disse grunde stod sovjetlederne over for den vanskeligste beslutning, de måske har stået over for siden krigen, endnu vanskeligere end i 1956. De stod nemlig over for på den ene side at lade udviklingen gå sin gang i Czekoslovakiet med risikoen og næsten sikkerheden for, at dette ville være begyndelsen til enden på de russiske magtpositioner i Centraleuropa, og på den anden side at måtte gribe ind militært og hermed forskertse hele den afspændingsstemning, der havde bredt sig i Vesteuropa, og som havde givet Sovjetunionen gode kort på hånden med hensyn til at svække de vestlige stater. Når Sovjetunionen traf den

[Erik Kragh.]

beslutning, den gjorde, var det i og for sig i logisk konsekvens af de ofte af sovjetlerne proklamerede politiske mål, nemlig bevarelsen af status quo i Europa. Det var altså en stramning af østblokken og hermed af blokpolitikken i Europa.

Når man taler så meget om at erstatte disse såkaldte militære blokdan­nelser med en europæisk sikkerhedsordning, vil jeg indrømme, at det lyder meget tiltalende; men jeg er ikke sikker på, at man helt gør sig klart, hvad disse blokdan­nelser egentlig er. Blokdan­nelserne er politiske. De eksisterer i virkeligheden kun i kraft af oprettelsen i sin tid af østblokken gennem Stalins erobringer; de er altså et resultat af Sovjetunionen — som jeg nævnte — erklærede politik om status quo i Europa. NATO- og Warszawapagterne er blot det militære udtryk for disse blokke, og disse pagters opløsning ville ikke føre til østblokkens opløsning, for østblokken holdes sammen, som vi nu har set, politisk af Sovjetunionen. Det vil sige, at opløsning af Warszawa- og NATO-pagterne blot ville skabe mangel på stabilitet og skabe uro i Europa. Det, man skal stræbe efter, er at få opløst den politiske blokdan­nelse, og det vil naturligvis komme en dag — for der er da ingen, der kan tro andet, end at liberaliseringen vil bane sig vej; det ligger i hele sagens natur, at efterhånden som udviklingen tager fart i de østeuropæiske lande, vil de tegn, vi ser i dag, blive så stærke, at de i forbindelse med generationsskifte i de østeuropæiske stater vil muliggøre en videregående liberalisering og hermed en realistisk afspænding og en begyndelse til slutning på blokdan­nelserne.

Jeg vil gerne drage nogle konklusioner af de begivenheder, der fandt sted ved overfaldet på Czekoslovakiet. Den første konklusion er, at en superstormagt som Sovjetunionen, der råder over i og for sig næsten ubegrænsede militære midler, ville være i stand til at gennemføre en sådan aktion, hvis den politiske ledelse besluttede

det, mod et hvilket som helst land i Vesteuropa, mellemstort eller lille. Derfor er engagementet af den anden supermagt i Europa en nødvendighed, hvis Vesteuropas frihed skal bevares, og dette er jo i USAs og de vesteuropæiske landes gensidige interesse; man har fra USA gentagne gange erklæret, at engagementet i Europa er af vital interesse for USA selv.

Den anden konklusion, jeg gerne vil drage, er, at det altså har vist sig muligt for Sovjetunionen gennem manøvrer at foretage en kolossal militær opmarch. Det politisk vanskelige ved dette problem er, at det ikke er til at bedømme, om en sådan manøvre er en virkelig manøvre, om den er et politisk pressionsmiddel, eller om den er en opmarch til angreb. Der kræves med andre ord en stor årvågenhed og et stort beredskab vest for jerntæppet.

Men selvfølgelig er det faren for eskalation, der er hovedelementet i den vestlige sikkerhed, og hermed kommer jeg til den tredje konklusion, som vedrører magtbalancen. Dette har været diskuteret offentligt, og man kan selvfølgelig sige, at selve magtbalancen mellem vest og øst er ikke berørt af, hvad der er sket. Kernevåbenbalancen, der er ryggraden i den samlede balance, er ikke berørt; men sikkerheden i Europa er berørt, for mens vi hidtil har haft 22 russiske divisioner i Centraleuropa, vil disse nu, efter alt hvad der foreligger, blive forøget med 8 eller 9 divisioner eller med omtrent 50 pct. Det vil sige, at russiske tropper vil opmarchere på grænsen ind til Bayern, og det vil sige, at det område, der direkte er truet af russiske tropper, vil blive forøget. Derfor må man have lov at sige, at sikkerheden for forsvaret af Vesteuropa er blevet svækket.

Min sidste konklusion er, at alt dette må mane os til øget sammenhold. Vi må også i den forbindelse huske den truende situation i Mellemøsten, hvor araberne er blevet genbevæbnede af Sovjetunionen, hvor det første russiske hangarskib har holdt sit indtog i Middelhavet, og hvor den russiske

[Erik Kragh.]

flådeopbygning er meget betydelig; jeg anser personlig Mellemøsten for langt det farligste af alle de områder, der findes, fordi en konflikt i Mellemøsten har så frygtelige muligheder for at sprede sig. Alt dette må mane os til at styrke det vestlige sammenhold, søge et så integreret Europa som muligt og opretholde den militære styrke. Tidspunktet er ikke inde til at svække beredskabet i Vesteuropa og ej heller her i landet, og selv om dette ikke er nogen forsvarspolitisk debat, må jeg måske have lov til at slutte med den bemærkning, at jeg ikke kan få ind i mit hoved, hvorledes man kan skabe et mere effektivt forsvar ved at nedsætte styrkerne, reducere tjenestetiden og svække beredskabet.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen: Jeg vil gerne have lov til at stille et spørgsmål til hr. Erik Kragh på baggrund af den redegørelse for den europæiske situation, som hr. Erik Kragh kom med. Tror hr. Erik Kragh, at man, når situationen er den, at Sovjetunionen ønsker at bevare status quo i Europa og åbenbart vil benytte alle midler for at gøre det, så når frem til en opløsning af den politiske blokdannelse ved, om jeg så må sige, at hjælpe Sovjetunionen med at uddybe delingen i Europa? Det er det, man gør, hvis man besvarer det, der er sket i Tjcekoslovakiet, med en, som man siger, styrkelse af NATO. Jeg vil gerne have lov til at spørge hr. Erik Kragh, om ikke en anerkendelse af de eksisterende grænser i Europa — i og for sig altså en anerkendelse af status quo, men på en sådan måde, at de sikkerhedspolitiske forhold blev tilgodeset — ville have fjernet en af de faktorer, som har motiveret den sovjetiske aggression imod Tjcekoslovakiet, og om vi ikke om 20 år vil stå i nøjagtig den samme situation, hvis vi ikke tager skridt til at få anerkendt realiteterne i Europa og på den basis får gennemført en demokratisering eller hjælper med til en demokratisering i Østeuropa.

(Kort bemærkning).

Erik Kragh: Jeg brugte vist ikke udtrykket „styrke NATO“; jeg tror, jeg talte om

at styrke Vesteuropa og fastholde NATOs militære styrke; jeg gik altså i og for sig ikke ind for en forøgelse af NATOs militære styrke. Men når man spørger, om en anerkendelse af eksisterende grænser i Europa ikke er en vej til at bane vej for afspændingen, må jeg have lov at spørge: vil det sige, at sovjetrussiske divisioner anerkendes som havende ret til i al evighed at stå i Østtyskland, vil det med andre ord sige, at man konsoliderer regimerne? Jeg tror ikke, det er på den måde, at man i længden hjælper afspændingens sag. Jeg tror, at afspændingen vil komme gennem liberaliseringen i Østeuropa. Jeg tror, at afspændingen for de 90 pct.s vedkommende skal komme indefra i Østeuropa, men de 10 pct. skal vi hjælpe med til ved de tosidede kontakter, som vi nu nok skal lægge på is et stykke tid. På lang sigt skal vi fortsætte med disse afspændingsbestræbelser men med de hjerner, der sidder i Kreml, og som bekendt sig til magtpolitikken — for det er jo det, vi har set igen — er forudsætningen, at vi har en sådan styrke, at vi ikke viser nogen svækkelse et eller andet sted, der kan frembyde fristelser for Sovjetunionens ledere — fristelser, som intet i historien viser at de er i stand til at modstå.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen: Jeg skal gøre det meget kort. Jeg vil blot sige, at den politik, som hr. Erik Kragh står for, og som jo deles af et flertal i denne sal, efter min opfattelse ikke tager hensyn til realiteterne, men bygger på illusioner nu, som den gjorde for 10 og 20 år siden, og at det derfor er en politik, som er udsigtsløs og ikke vil føre til de resultater, som jeg er helt sikker på at hr. Erik Kragh gerne vil have frem, altså demokratiseringen i Østeuropa og bedre forhold i Europa.

Formanden: Hr. Erik Kragh har ordet for en kort bemærkning, og derefter går vi videre i talerrækken.

(Kort bemærkning).

Erik Kragh: Jeg ved ikke, om det er illusioner og tåbeligt at tro på, at det, der må indføres i Østeuropa, er folkenes selvbestemmelsesret.

Hanne Reintoft: Der er talt i sommer, der er talt i dag, og der er talt i statsministerens redegørelse om, at de lønmodtagere, der rammes af ledighed, gennem arbejdsløshedsforsikringen må sikres en rimelig levestandard. Lad mig én gang til kraftigt understrege, at en rimelig levestandard for uforskyldt ledighed kun kan være den levestandard, pågældende havde før ledigheden; derfor må vi have sikret alle arbejdsløshedsforsikrede fuld dækning for indkomsttab.

Må jeg samtidig gøre opmærksom på, at der er tale om en fejlurdering, hvis man opfatter den øjeblikkelige ledighed som en strukturledighed. Der er simpelt hen tale om manglende beskæftigelse — en arbejdsløshed, der skyldes, at hjemmemarkedsforbruget er for lavt. Dette bør regeringen have i tankerne, når den allerede nu finder det hensigtsmæssigt at give arbejdsmarkedets parter gode råd med hensyn til overenskomstsituationen til foråret. Der er jo tradition for herhjemme, at samfundssindet udvises fra arbejderside; men det kan ikke nytte at fortsætte med påstanden om, at vort omkostningsniveau stiger på grund af lønforhøjelser. Det er ikke lønningernes størrelse, der giver anledning til vanskeligheder på eksportmarkedet, det er der tal nok, der viser; f. eks. kan der henvises til lønninger i byggefaget, der ganske klart er faldende i forhold til de samlede omkostninger.

Må jeg så understrege personligt, at opfordring til mådehold under ingen omstændigheder kan gælde på ét bestemt område, nemlig kvindernes ligeløn. Det vil ved den kommende overenskomstforhandling være et krav, der ikke længere må og kan sidde overhørigt; det må fastholdes med absolut konsekvens og uden nogen som helst gode råd.

Med henblik på forhandlingerne om tjenestemændenes stilling i tjenestemandskommissionen må jeg henlede opmærksomheden på, at der inden for tjenestemandsområdet er lavtlønsgrupper, der for længst skulle have haft deres lønninger reguleret både ved oprykning i lønklasser, der passer bedre til deres stillingers ansvar, og ved at lønnen i de lavere lønklasser gøres acceptabel. Disse grupperes forhold er ikke bragt i orden med henvisning til bl. a. den politiske helheds-

løsning, der indførte generelt lønstop, og siden med henvisning til nedsættelse af tjenestemandskommissionen i 1965. Det er nu over seks år siden, justeringer har fundet sted f. eks. for børne- og ungdomsforsorgens pædagogiske personale og mange andre store tjenestemandsområder. Må jeg henstille til lønningministeren, at dette forhold ændres snarest. Tålmodigheden er næppe længere særlig stor. Jeg kan f. eks. henvise til lederen i det sidste nummer af Socialpædagogen, hvor man direkte truer med aktion, hvis deres lavtlønsproblem ikke løses.

Det fremgår, at regeringen vil fremsætte forslag om forbedringer i dagpengeordningen i sygeforsikringen. En tilfredsstillende ordning er først opnået den dag, der gælder det samme som for arbejdsløsheden, hvor lønarbejderne har samme fulde dækning for indkomsttab under sygdom, som funktionærer og tjenestemænd for længst har sikret sig.

Må jeg på ny — jeg har gjort det mange gange, ved jeg godt — tale for, at de gifte kvinders uværdige socialretlige stilling rettes både på dette og andre områder. Den gifte kvinde må have en ordning, således at hun får sygedagpenge på lige fod med andre grupper. Hendes indtjening er lige så vigtig og dens bortfald lige så alvorlig i dagens familie som mandens. I det hele taget må vi kraftigt anmode om, at samtlige kvindediskriminerende forekomster i vor lovgivning fjernes, også med hensyn til kvindernes pensionsproblemer. Det ville være lidt absurd, hvis det lige netop ikke kunne ske i denne socialministers tid.

Folkepensionslovens revision skulle gerne have indeholdt et forslag om, at aldersgrænsen for at opnå pensionen sænkedes og adgangen til førtidspension lettedes. En sådan lettelse bør gælde for alle de befolkningsgrupper, der opfylder betingelserne; men lad mig sige, at de tanker, der har været fremme om en særlig førtidspensionsordning for en enkelt erhvervsgruppe, bør gennemanalyseres meget nøje, inden man går videre med de tanker. Det kunne jo være, at det bare var et uopfyldt revalideringsbehov.

Det skulle være unødigt at understrege; at flere befolkningsgrupper lever under socialt meget dårlige vilkår. Jeg tror overhovedet ikke, vi behøver at have hverken en lup eller et udvalg til at finde ud af, at der

[Hanne Reintoff.]

er minoritetsgrupper, der ikke har fået del i velstandsstigningen. Det gælder først folke- og invalidepensionisterne. Der er en meget dårlig service for invalidepensionisterne. Det er næsten umuligt at tage stilling til de ændringer til en pensionsreform, som statsministeren omtalte, men noget må der i hvert tilfælde ske.

En anden dårligt stillet gruppe er stadig væk de uddannelsessøgende unge, selv om statsministeren synes at give udtryk for en anden opfattelse. Det er da rigtigt, at nogle unge har bedre forhold end før, og at der er større tilgang til de højere uddannelser; men det blev ikke fremhævet, at disse goder stadig væk i overvejende grad nydes af en bestemt gruppe unge. Socialforskningsinstituttet har lige på vores bord lagt en undersøgelse, der helt klart afslører kendsgerningerne. Den sociale skævhed i vort samfund — eller for at bruge et udtryk, der støder mange: klasseforskellene — træder her ganske tydeligt frem. 43 pct. af de unge, hvis far er ufaglært arbejder, får overhovedet ingen uddannelse. De er dømt til at blive i de ufaglærtes rækker, og det vil sige i de lavest lønnedes. Rekrutteringen til gymnasiet er ligeledes skæv. Kun 9 pct. af de unge, der kommer i gymnasiet, kommer fra arbejderhjem, altså både fra gruppen med faglærte og ufaglærte arbejdere. En specialundersøgelse viser, at mellem 1957 og 1965 kan der ikke påvises nogen udviskning af de socialt bestemte forskelle i eksamenstilbøjeligheden. Der er mange i denne sal, der må bære medansvaret for dette. Den såkaldte uddannelseseksplosion har altså ikke ramt de socialt dårligt stillede familier. De er ikke med i udviklingen. Det er også tankevækkende, at over 50 pct. af de i forvejen få unge, der kommer fra hjem med ufaglærte forældre, når de skal i gymnasiet udtrykker dyb bekymring for, om forældrene har råd til at have dem gående der. Rekrutteringen bliver skæv på universiteterne og på de andre højere læreanstalter, dels af de ovennævnte grunde, dels fordi ungdommens uddannelsesfond råder over aldeles utilstrækkelige midler. Studenterne selv regner med, at hjælpen nu kan andrage 9-10 pct. af deres reelle udgifter. Det er et tilbage-skridt fra tidligere, og det sker samtidig med en i øvrigt ikke uønskværdig forbedring af

undervisningen, der gør erhvervsarbejde næsten umuligt. Disse to forhold vil tilsammen afskære igen en gruppe unge fra at fuldføre den uddannelse, de begynder. Konsekvensen må blive, at samfundet yder en rimelig og sikret uddannelsesløn, der ikke blot ydes på det traditionelle område, men til alle unge under uddannelse, hvis ikke deres leveomkostninger skal betales på anden måde, f. eks. af arbejdsgiverne. Det sidste gælder specielt lærlingeuddannelsen, hvor de økonomiske forhold er aldeles uacceptable. Den store vækst af uddannelsessøgende kommer hele samfundet til gode; men det er ikke mindst erhvervslivet, der får gavn af de dygtiggjorte unge. Statens udgifter til undervisningsministeriet vokser, men slår absolut ikke til. Vi må være nået til det tidspunkt, hvor det må være rimeligt at se på, hvem der skal betale, og hvordan midlerne skal skaffes. En principdebat om byrdefordelingen her, hvor også lærlingspørgsmålene blev taget med, ville nok være rimelig.

Må jeg lige til sidst sige, at der fra de mærkværdigste sider er harceleret over partisplittelse. Jeg vil gerne lade forargelsen ligge og blot understrege, at hr. Kai Moltke og jeg, den meget beklagelige situation til trods, med de tillidsbeviser og sympatitilkendegivelser, vi har fået fra fagbevægelse og arbejdspladser skriftligt og mundtligt, føler os på betydelig sikrere grund end i foråret. Til gengæld vil jeg afstå fra nogen Oxford-bekendelse om vort socialistiske sindelag. Jeg tror ikke, der er nogen, der drager det i tvivl.

Kjær Rasmussen: Under hensyn til det fremrykkede tidspunkt skal jeg gøre det så kort som muligt. Men der er nu alligevel et par ting i forbindelse med NATO, som jeg gerne vil have svar på.

Også i statsministerens åbningstale træffer man jo den opfattelse eller antagelse, at den tsekkiske krise har øget behovet for NATO. Med stor styrke slås det fast, at afspændingspolitikken har lidt et nederlag, og at der ikke i øjeblikkets krise er noget, som tilskynder til ændringer i vort forhold til NATO. Ja, man håber endog på at kunne lave NATO om til et afspændingsorgan. Nu skal statsministeren og regeringen naturligvis have lov til at tro på, hvad de vil; men en for-

[Kjær Rasmussen.]
 ud sætning for, at debatten ikke afspores, er, at vi er enige om ordenes indhold. Afspændingspolitikken har lidt nederlag, bliver der sagt, men hvad er det for en afspænding, man taler om? Spændingerne i verden har jo aldrig nogen sinde været større end netop i disse år, hvor stormagterne har ført blokpolitik. Udviklingslandene melder sig med stor styrke med krav om kolonipolitikens afskaffelse, med krav om tålelige levevilkår og med krav om acceptable handelsvilkår. Den hastigt voksende spænding i disse lande har blokpolitikken intet som helst gjort for at lette. Alt imens man i Europa har troet på pagternes velsignelser, har vi i de uudviklede lande set det ene oprør efter det andet bryde ud, for at man om muligt ad denne vej kunne afkaste imperialismens åg. Mener statsministeren virkelig, at NATO på nogen måde svækker de helt kontante spændinger, som findes mellem de uudviklede lande på den ene side og de gamle og nye kolonimagter på den anden?

Vi tillader os at mene, at Danmarks sikkerhedspolitiske interesser er såre slet varetaget i NATO. Denne alliance af gamle og nye kolonimagter er for os at se spændingskabende i stedet for afspændende. Via vort medlemskab er vi reelt forpligtede på en samordnet udenrigspolitik, og dette forhold er da også grunden til, at man ingen sinde hørte nogen dansk regering tage kraftigt afstand fra f. eks. USAs nyimperialistiske politik. I den nylig udkomne blåbog gives et eksempel på samordnet udenrigspolitik inden for pagten, nemlig da den borgerlige danske regering gav sin tilslutning til den franske Indokinakrig med den begrundelse, at krigen fremmede Atlantpagtens målsætning. Så er det, man kunne fristes til at spørge: mener den nuværende borgerlige regering også, at Atlantpagtens mål fremmes gennem militær bekæmpelse af nationale frigørelsesbestrebelse, således som det f. eks. i dag sker i Vietnam?

Men nu kommer man altså her med sine forhåbninger om at kunne gøre NATO til et politisk instrument i afspændingens tjeneste. Fra SF mod højre i denne sal har man beskæftiget sig med NATO som forhandlingsorgan. Det kunne interessere mig meget at få oplyst, hvilke grunde man måtte have til at tro på den mulighed. Har man ingen grunde,

ja, så er der angiveligt gjort forsøg på at stikke folk blå i øjnene. Stormagterne proklamerer ganske vist, at de vil afspænding, og naturligvis har de nævnte partier lov til at tro på det. Vi andre tillader os at mene, at den globale afspænding, der virkelig er brug for, ikke lader sig gennemføre inden for de af stormagterne dominerede militærblokke.

Til slut: det er vigtigt for mig at få oplyst, hvilke grunde man har til at tro på NATO som et muligt politisk afspændingsinstrument.

Johan Nielsen: Det turde være krystalklart, at jeg efter at have hørt de forskellige medlemmer ordne forholdene ude i den store verden og fortælle folk i øst og vest, hvad de skal tro og gøre, må føle mig lille ved at komme op her og tale om Færøerne. Jeg kommer i tanker om Mester Ole Vind, da han sagde:

„Man har for ordspøg her til lands: hvad skal en spurv i tranedans og ugle mellem krager?“

Men nu er jeg valgt deroppe; jeg skal tale øernes sag, og det var derfor, jeg bad om ordet.

Jeg skal vedgå, at selv om jeg i den tid, der er gået, siden den nye regering blev dannet, har lært den højtærede statsministers positive indstilling til Færøerne at kende, var jeg en smule spændt på, hvad statsministeren havde at sige i sin åbnings-tale om de færøske problemer. Færøerne ligger jo så langt væk, at det næsten kun er vejrberetningerne og selvstyrekravene, som kan høres hernede i Syddanmark. Vi kan ikke påregne den velvilje, som Grønland har. Grønlænderne vil gerne være danske. Der er nogle af os, der er så uartige, at de vil være færinger. Det er således ikke blot manden på gaden, som ved såre lidt om det danske riges centrum, men jeg har også talt med mangan brav politiker, hvis viden om Færøerne har været ringe, og hvis interesse for færøske problemer har været endnu mindre. Dette være ikke sagt for at laste nogen; det turde være en menneskelig lov, at det, som man ikke ved noget om, interesserer man sig ikke for.

Og dog sker der i disse år på Færøerne den største udvikling, der er sket i noget tiår i noget nordisk land. Investeringsprogrammet er i øjeblikket på ca. 100 mill. kr. Det

[Johan Nielsen.]

er særlig de store havgående stålcuttere, som man lader bygge. Disse skibe er på godt 400-500 t dødvægt og koster fra 3 mill. kr. til ca. 5 mill. kr. alt efter størrelsen. De nyeste er bygget overdækket — jeg gad for øvrigt vide, om der er noget medlem af det høje ting, som ved, hvad det vil sige, at et skib er bygget overdækket! De er bygget sådan, at mandskabet skal kunne arbejde under dæk i al slags vejr, for de ligger jo både sommer og vinter oppe på bankerne ved New Foundland og Grønland. Nogle af disse cuttere er beregnet til sildefangst og har derfor installeret kraftblok, hvilket fordryrer skibet endnu mere. Jeg kan eksempelvis nævne, at en not til kraftblok koster mellem 300.000 kr. og 400.000 kr.

Foruden disse stålcuttere har man også kontraheret flere hæktrawlere. Den største, en trawler på 1.400 t, skal et værft i Bremerhaven levere til et rederi i Thorshavn. Dette fartøj bliver Skandinaviens største fiskerfartøj og kommer til at koste mellem 11 mill. kr. og 12 mill. kr.

Hertil kommer, at vi endnu ikke har udbygget vor fiskeindustri på land. Der er visse øer som f. eks. Vågø og Sandø, der ligger som u-landsområder, både hvad skibe og fabrikker angår, og vi har endnu ikke færdigbygget de veje og havne, som man i sin tid i dette høje ting havde glemt at man skulle bygge på Færøerne.

Derfor var det med stor glæde, jeg hørte statsministeren sige, at det er naturligt, at erhvervsudviklingen må indtage en central plads i alle fremtidsovervejelser, og at dette også gjaldt Færøerne. Min glæde her er så meget desto større, som jeg som socialdemokrat var bange for, at den nuværende regering ikke skulle vise Færøerne den samme interesse som de socialdemokratiske regeringer; særlig regeringerne Kampmann og Krag, som ved deres kloge Færøpolitik sammen med skiftende færøsk landsstyre har skabt den udvikling, vi har i gang i dag på Færøerne.

Lad mig derfor understrege, at det er med meget stor forventning, jeg ser hen til samarbejdet i folketinget med den højtærede statsminister; selv om jeg sidder på den modsatte side, er statsministeren min minister, da han er Færøernes minister, og mine problemer bliver jeg nødt til for en stor del

at gå til statsministeren med — og som jeg sagde før, har jeg hidtil mærket forståelse. Lad mig give statsministeren de politiske blomster: hver gang jeg har henvendt mig til statsministeren angående færøske problemer, har jeg mødt en sådan velvilje, at det kniber ganske gevaldigt for mig at betragte statsministeren på den måde og nære de følelser over for ham, som man ifølge gældende politisk etik bør nære over for en politisk modstander.

Når dette er sagt, er jeg nødt til at tilføje, at hjemmestyreløven af 1948 ikke giver os færingers andre muligheder for at skaffe penge end at komme til Syddanmark. Vi kan ikke på egen hånd optage lån i udlandet, og de lån, vi har opnået her i landet, har vi, så vidt jeg er underrettet, betalt tilbage til rette tid. Hertil kommer, at man kan se et resultat af investeringerne på Færøerne — et resultat, som man næppe kan se magen til noget andet sted. Vi har i dag — og det er sket i løbet af 10 år — fået 57 af de før-omtalte stålcuttere og 11 store moderne trawlere. Der er nogle af de færøske skibe, som fanger mere end noget andet skib, i hvert tilfælde i det nordlige Atlanterhav. Levofoden på Færøerne nærmer sig nu levofoden i de andre nordiske lande. Derfor tror jeg, at både statsministeren og alle de andre medlemmer af det høje ting er enige med mig i, at det ikke blot ville være uklogt at standse udbygningen af det færøske erhvervsliv, men at det også ville nærme sig en forbrydelse at lade al den energi og alle de penge være spildt, som man har ofret på Færøerne — og det vil blive tilfældet, hvis man ikke fortsætter sådan, som man nu er begyndt.

Henry Sørensen: Egentlig har hr. Johan Nielsen nu sagt meget af det, som jeg også kunne have tænkt mig at sige. Han holdt i alt fald en varm tale for fiskeriet i al almindelighed og så naturligvis for Færøerne i særdeleshed; det sidste er jo ikke underligt.

Jeg vil gerne have lov at sige tak til statsministeren, fordi han også havde et afsnit om dansk fiskerierhverv. Men så må jeg måske skuffe statsministeren med at sige, at min tak ikke rækker så meget længere. Jeg kunne godt have ønsket mig, at der i dette afsnit fra regeringens side — og her tænker jeg først og fremmest på den formentlige

[Henry Sørensen.]

medforfatter af afsnittet, nemlig fiskeriministeren — havde været angivet visse linjer. Jeg kunne have ønsket, at man ikke alene havde peget bagud på det, der er sket, og som vi er taknemlige for, men mere havde peget fremad, så meget mere som fiskeriministeren jo, hvis han har været medforfatter af afsnittet, hverken skulle være uvidende om problemerne eller — og nok så meget — om de muligheder, der ligger i dansk fiskeri, hvis vi alle samarbejder om det. Jeg er en smule skuffet, men jeg håber, at det kun er forbigående.

Jeg skal ikke her i dag prøve på, som hr. Johan Nielsen lettere kunne gøre på sit mere begrænsede område, at trække de enkelte problemer frem; det høje ting har efterhånden også haft så langt et møde, at det måske ville knibe med at følge med. Men der er ét problem, jeg synes jeg må trække frem, og det er problemet om devalueringen og den kompensation, som vi fra dansk fiskeri ville have. Det har skuffet os meget, at man ikke på dette område kunne tilgodese fiskeriet. Motiveringen var den, har jeg forstået, at fiskeriet jo kunne vinde — det er vistnok et godt udtryk her i tinget — på karrusellerne, hvad man satte til på gyngerne. Der var en stor misforståelse i dette, idet vi jo forenkledede vore krav om en kompensation til netop at gælde de direkte landinger på England, som ret let kunne gøres op i penge og i alt fald ret let kunne motiveres fuldstændig rimeligt og retfærdigt. Også dette fik vi nej til, og desværre har vi for ganske nylig, måske lidt løst henkastet, fået et nyt nej fra fiskeriets minister. Jeg vil hermed gerne anmode om, at vi igen tager denne sag op til behandling.

Jeg skal som sagt ikke komme ind på detaljer; men jeg kan ikke lade være med ved denne lejlighed og netop i den situation, der er opstået omkring Grønland i de sidste dage, at pege på de problemer, som vi endnu kun har læst os til. Jeg har for nylig, for kun 2 timer siden, haft forbindelse med en fisker, der lige er kommet hjem deroppefra og har aflagt en rapport, som går ud på, at han kan bekræfte den artikel, der stod i Politiken. Vi er nok nogle stykker, der på forhånd har anet denne udvikling på visse områder. På den anden side har det ikke tilkommet os fra fiskeriets side at pege så

meget på de detaljer og den mangel på forståelse, der kunne være i det; man håbede på, at man kunne se de muligheder, der ligger på Grønland; jeg vil gerne her over for det høje ting sige, at vi betragter Grønland som „verdens største køleskib“. Der ligger uanede muligheder for det danske fiskerierhverv i bred forstand; det gælder ikke alene fiskerne selv, men også alle erhvervsudøvere på land.

Jeg er ked af at skulle sige, at den situation, der er opstået i de senere dage, og som nogle af os har kendt før, bringer mig til at stille det spørgsmål til regeringen og til det høje ting: er Grønland dansk i den forstand, som både den danske borger i al almindelighed og skatteborgeren i særdeleshed forstår det, eller går vor forbindelse til Grønland kun igennem den ledning, der pumper økonomiske midler til Grønland? Jeg vil ikke misforstås af det høje ting; der ligger ikke noget i det sidste om, at det er forkert at hjælpe Grønland. Men der ligger det i det, at jeg tror, det bliver nødvendigt i den kommende tid at tage spørgsmålet Grønland op til drøftelse i det høje ting, i særdeleshed hvis vi skal udnytte de voldsomme ressourcer, der er. Det kan danske fiskere bidrage til, og dermed bidrager de også til at højne det sociale stade for den grønlandske fisker.

Svend Haugaard: Det kunne være fristende at optage en debat på grundlag af de indlæg, der kom fra hr. Per Federspiel og hr. Erik Kragh. Der var bemærkninger deri, som jeg i hvert ikke uden videre kunne acceptere; men det er nok rimeligt at lade det vente til en forhåbentlig snart kommende udenrigspolitisk debat.

Derimod vil jeg gerne komme med et par bemærkninger i anledning af beslutningen om de politiske kartotekers afskaffelse — en beslutning, som jeg betragter som meget afgørende og meget glædelig. Den politiske registrering har været en sort plet på vort demokrati. Nu er der mulighed for, at den kan vaskes af, og det betragter jeg som noget vældig godt. Jeg vil gerne anerkende den indsats, der her er gjort. Jeg er klar over, der er nogle, der har været betænkelige, nogle endda måske meget betænkelige — ellers havde det vel ikke holdt så længe. Der er måske især grund til at anerkende,

[Svend Haugaard.]

at de, der har været betænkelige, har overvundet deres betænkelighed. Specielt vil jeg gerne rette en tak til justitsministeren som den mest ansvarlige for området, fordi han fuldt og helt er gået med til det.

Der har været rejst tvivl om, hvorvidt det, der her er sket, har været radikalt nok, om jeg må sige det sådan. Jeg vil derfor gerne benytte lejligheden til at få beslutningens omfang bekræftet. Jeg vil gerne bede justitsministeren bekræfte, om det er rigtigt, når jeg opfatter det sådan, at den trufne beslutning giver sikkerhed for, at al politisk registrering nu ophører, at det indsamlede materiale tilintetgøres, og at der i fremtiden kun bliver tale om registrering af personer, der sigtes for ulovlig virksomhed.

Begravelsen skal åbenbart foregå i stilhed, og jeg skal indrømme, at der ikke er nogen grund til hæder eller deltagelse eller noget andet i den anledning. Men jeg kunne personlig godt tænke mig at være med alligevel for at sikre, at begravelsen foregår grundigt nok. Jeg ville f. eks. gerne sikre mig, at også sidegrenene kom med; herunder tænker jeg ikke mindst på den hidtil førte rejsekontrol. Jeg ser, at politiinspektør A. Nielsen, også tituleret grosserer, mener, at denne må fortsætte i et vist omfang. Jeg håber, han har uret, for ellers er vi jo ikke helt færdig.

Ligeledes betragter jeg det som meget afgørende, at politiets hidtidige arbejde med de politiske kartoteker ikke i nogen form overgår til nogen militær instans. Jeg må altså som helhed anbefale, at man renser ud til bunds, så vi virkelig kan få ro om spørgsmålet.

Formanden: Jeg skal her afbryde forhandlingen.

I skrivelse af gårs dato meddeler fru *Kirsten Gersbo*, at hun er villig til at indtræde i folketinget som midlertidigt medlem i anledning af den medlem af folketinget Knud Bro tilståede orlov.

Fra medlem af folketinget *Bundvad* har jeg modtaget meddelelse om, at han på grund af sygdom ikke vil kunne give møde i tinget i mindst 1 måned, hvorfor han an-

moder om orlov fra og med den 4. oktober d. å. og om, at stedfortræderen må blive indkaldt.

I skrivelse af gårs dato meddeler justitsministeren, at han ønsker skriftligt af fremsætte:

Forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning,

forslag til lov om ændring af myndighedsloven. (Forældremyndighed og samkvemsret),

forslag til lov om ændring af arveloven,

forslag til lov om ændring af skifteloven,

forslag til lov om filmcensur og

forslag til lov om ændring af forskellige lovbestemmelser om retsafgift m. v.

Medlemmer af folketinget Poul Dam, Krog Hansen, Morten Lange og Aksel Larsen har meddelt mig, at de ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om faste samlivsforhold og deres opløsning.

I skrivelse af dags dato meddeler ministeren for Grønland, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om støtte til erhverv i Grønland og

forslag til normeringslov for Grønland for finansåret 1968-69.

Medlem af folketinget Erik Hansen (Vejle amt) har meddelt mig, at han ønsker til forsvarsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Mener ministeren, at den militære „Flyvestation Vandel“ kan åbnes for civil trafikflyvning til aflastning af lufthavnen i Billund?“

Medlem af folketinget Else-Merete Ross har meddelt mig, at hun ønsker til justitsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Vil ministeren i forbindelse med instruksen om, at politiets efterretnings-tjeneste for fremtiden ikke må registrere personer alene på grund af deres politiske tilhørsforhold, foranledige, at heller ikke homofile registreres alene på grund af deres seksuelle indstilling?“

Spørgsmålene vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Skriftlig fremsættelse af lovforslag.

Justitsministeren (Thestrup): Hermed har jeg den ære for det høje ting at fremsætte forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning, forslag til lov om ændring af myndighedsloven. (Forældremyndighed og samkvemsret), forslag til lov om ændring af arveloven og forslag til lov om ændring af skifteloven.

For så vidt angår forslaget til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning og forslaget til lov om ændring af myndighedsloven, er der tale om genfremsættelse af de lovforslag, der blev fremsat for folketinget i maj 1968, og begge disse forslag er uændrede, bortset fra ikrafttrædelsesdatoen.

Under førstebehandlingen i maj lovede jeg at overveje en række spørgsmål, der var rejst af ordførerne og andre folketingsmedlemmer. I den offentlige debat i sommerens løb er der også fremkommet nye tanker, og vi har nu fået de endelige norske og svenske lovforslag, der ligeledes på nogle punkter kan give anledning til overvejelse. Når jeg alligevel har ment at burde genfremsætte lovforslagene uændret, skal det ikke tages som udtryk for en afstandtagen fra de tanker, der er kommet frem. Jeg vil på ingen måde afvise, at der på visse punkter kan foretages ændring af lovforslagene, og jeg vil meget gerne medvirke til, at vi i det udvalg, som jeg forventer vil blive nedsat, foretager en meget grundig behandling af alle tvivlsspørgsmål, så vi kan finde frem til den rigtige løsning. Jeg har imidlertid anset det for rigtigst, at disse spørgsmål drøftes indgående i folketingsudvalget, inden der tages beslutning om ændring af bestemmelser i lovforslagene. Også spørgsmålet om tilpasning af aldersgrænsen for adgangen til indgåelse af ægteskab uden forældrenes samtykke til en lavere myndighedsalder bør vi efter min mening se på i udvalget.

Forslagene til lov om ændring af arveloven og skifteloven indeholder ændringer

af rent teknisk art i forbindelse med ægteskabslovforslaget. Der skal også foretages ændringer i retsplejeloven, og der vil i løbet af kort tid blive fremsat forslag om ændring af retsplejelovens kapitel 42 om ægteskabs-sager og af reglerne om gennemtvungelse af samkvemsret.

Med disse bemærkninger skal jeg anbefale lovforslagene til velvillig behandling i det høje folketing.

Jeg har endvidere den ære for det høje ting at fremsætte forslag til lov om filmcensur.

Forslaget er en genfremsættelse af det forslag, som blev fremsat for folketinget i maj 1968. Forslaget er uændret bortset fra ikrafttrædelsesdatoen.

Under førstebehandlingen i maj lovede jeg at overveje en række spørgsmål, der var rejst af ordførerne. Når jeg alligevel har ment at burde genfremsætte lovforslaget uændret, skyldes det, at jeg har anset det for rigtigst, at disse spørgsmål gøres til genstand for en grundig behandling i det udvalg, som jeg forventer vil blive nedsat, inden der tages beslutning om, hvorvidt der skal foretages ændringer i lovforslaget.

Med disse bemærkninger skal jeg anbefale lovforslaget til det høje tings velvillige behandling.

Endelig har jeg herved den ære for det høje folketing at fremsætte forslag til lov om ændring af forskellige lovbestemmelser om retsafgift m. v.

Forslaget, der blev fremsat i sidste folketingssamling, men ikke færdigbehandlet, slutter sig til finansministerens forslag til lov om retsafgifter, idet det gennemfører en række ændringer i love under justitsministeriets område, der er nødvendiggjort af finansministerens forslag. Samtidig foreslås der indført en nyordning med hensyn til visse vederlag m. v. inden for retsplejen.

Med disse bemærkninger skal jeg anbefale lovforslaget til det høje tings velvillige behandling.